

การปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์

The Adaptation of Chinese-Thai under Surin-Khmer Culture

กฤษฎา พิณศรี
ชรินทร์ ینگษ์พันธ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ (The Adaptation of Chinese-Thai under Surin-Khmer Culture) ฉบับนี้ จะสำเร็จลุล่วงลงมิได้ หากปราศจากการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในด้านทุนอุดหนุนการวิจัย และการส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ให้เกียรติเป็นปรึกษาโครงการวิจัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลตามรายชื่อแนบท้ายบรรณานุกรมทุกท่าน และต้องขออภัยที่มีอาจกล่าวนามท่านทั้งหลายได้หมดในที่นี้ ท่านเหล่านี้เป็นผู้ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ได้ดียิ่งขึ้น และทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้โดยเรียบร้อย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้ คงสามารถอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจได้บ้างตามสมควร

ชื่อโครงการวิจัย การปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์

ชื่อนักวิจัย
กฤษฎา พิณศรี
ชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์

ระยะเวลาโครงการ มีนาคม ๒๕๔๘ – มีนาคม ๒๕๔๙

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต การปรับตัวและการผสมกลมกลืนวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า การอพยพเข้ามาก่อตัวเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ ว่ามีสาเหตุหลักส่วนหนึ่งมาจากปัญหาภัยสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 54 ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๙๒ โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศจีน ทำให้ชาวจีนในมณฑลกุ้ยชานต้องอพยพลี้ภัยเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีชาวจีนบางส่วนที่ได้อพยพย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดสุรินทร์

ในระยะแรกชาวจีนเหล่านี้ได้นำขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของตน เข้ามาประเพณีปฏิบัติกันโดยทั่วไปในกลุ่ม ต่อมาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตบางประการเพื่อให้สามารถเข้ากับคนพื้นถิ่นได้ จนกระทั่งปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์มีแนวโน้มในการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนน้อยลง แต่จะนิยมปฏิบัติตามแบบคนไทยพื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในกลุ่มลูกหลานจีนรุ่นใหม่ จนในที่สุดลูกหลานจีนในรุ่นหลัง ๆ อาจไม่ยอมรับตนเองว่าเป็นชาวจีนหรือสืบเชื้อสายจีนอีกต่อไป

อย่างไรก็ดี สิ่งหนึ่งที่คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยังคงเก็บรักษาและสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง ก็คือ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่ม รวมทั้งการสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความกตัญญู ขยันอดทน อันจะนำมาซึ่งเป้าหมายคือ ความประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ตามแบบอย่างที่ยุคบุรุษได้กระทำมาในอดีต

คำสำคัญ คนไทยเชื้อสายจีน การปรับตัว การผสมกลมกลืน วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์

Research Title The Adaptation of Chinese-Thai under Surin-Khmer Culture
Researcher Krisada Pinsri
 Charinrat Ingphongphan
Research Duration March 2005 - March 2006

.....

Abstract

This research aims to study the historical background, way of life, and the adaptation of the Chinese – Thai races under Surin-Khmer Culture in Surin province. The research methodology was qualitative research. Qualitative data was collected by literature reviewing, interviewing on the historical background, way of life, adaptation and assimilation of the Chinese – Thai in Surin province.

The result of research revealed that one main cause of migration of Chinese – Thai races into Surin province were many wars that occur in China during 1893-1949. Especially during the World War 2 when Japanese troops invaded China, there were many Chinese from Guang dong migrated into Thailand and some of them later moved to settle down in Surin province.

At first, these Chinese – Thai races still obeyed with their original culture. After that they tried to adjust their way of life in order to assimilate to local people. Till now, the Chinese – Thai races in Surin province tend to reduce to obey their original culture and increase to assimilate with the local culture, especially the young Chinese – Thai generation. It is found that, finally, these young generation may not identify themselves “Chinese” or “Chinese – Thai” anymore.

However, one thing that these Chinese – Thai races still do and pass on their young generation is the identity in working hard, helping each other and bringing up their children to be hard working, patient and grateful persons in order to be success in economy aspect like their ancestor.

Keywords Chinese – Thai races, Adaptation, Assimilation, Surin-Khmer Culture

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ.....	ข
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
สารบัญ.....	จ
บทที่	
๑. บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
ความสำคัญของการวิจัย.....	๔
ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๕
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๒. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์	
๒.๑.๑ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง.....	๗
๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ.....	๑๑
๒.๑.๓ ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองสุรินทร์.....	๑๔
๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์	
๒.๒.๑ ลักษณะโครงสร้างครอบครัว.....	๑๖
๒.๒.๒ ลักษณะบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย.....	๑๘
๒.๒.๓ วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน.....	๑๙
๒.๒.๔ วัฒนธรรมการแต่งกาย.....	๒๑
๒.๒.๕ วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ.....	๒๑
๒.๓ การเข้ามาของชาวจีน.....	๒๕

สารบัญ (ต่อ)

๒.๔ บทบาทของชาวจีน	
๒.๔.๑ บทบาทของชาวจีนในด้านการเมือง.....	๓๕
๒.๔.๒ บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ.....	๓๗
๒.๔.๓ บทบาทของชาวจีนในด้านสังคม และวัฒนธรรม.....	๓๘
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๑
๓. วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๘
๔. คนจีนในสุรินทร์	
๔.๑ การเข้ามาของชาวจีนสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	๖๒
๔.๒ การเข้ามาของชาวจีนในจังหวัดสุรินทร์.....	๖๕
๔.๓ คนจีนกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองสุรินทร์.....	๖๗
๔.๔ วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์.....	๖๘
๔.๕ ทักษะชีวิตที่มีต่อคนไทยพื้นถิ่น.....	๘๐
๔.๖ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของคนไทย เชื้อสายจีน.....	๘๒
๔.๗ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผสมกลมกลืนและการปรับตัวของคนไทย เชื้อสายจีน.....	๘๗
๕. สรุป.....	๘๘
บรรณานุกรม.....	๙๔
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๐๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยนั้นมีความเป็นมาที่เก่าแก่ยาวนานนับพันปี หลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยในอดีตได้รับเอาวัฒนธรรมจีนบางอย่างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมจีนที่แพร่เข้ามาสู่สังคมไทยนี้ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญที่รองรับการเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวจีนโพ้นทะเล และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความแนบแน่น จนมีคำกล่าวที่ว่า จีนกับไทยนั้นใช้อื่นไกลเป็นพี่น้องกัน

หลักฐานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนกับคนไทยเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา โดยเฉพาะทางด้านการค้าและการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่าราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ไทยสามารถผลิต “เครื่องสังคโลก” ซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะคล้ายกันกับที่ผลิตจากเตาหลงฉวน มณฑลเจ้อเจียง เป็นสินค้าส่งออกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นที่ติดต่อค้าขายสินค้าประเภทเครื่องปั้นดินเผาและผ้าไหมแพรวพรรณกับทั้งสินค้าอื่นๆของจีน ทำให้มีชาวจีนไม่น้อยอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อล่วงเข้าสู่สมัยอยุธยา ชาวจีนที่เข้ามาในระยะแรกๆนั้นส่วนใหญ่คงเป็นพวกพ่อค้า มีผู้ประมาณว่าราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ตรงกับปลายสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น มีชาวจีนอาศัยในประเทศไทยราว ๓,๐๐๐ คน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนได้เริ่มหลั่งไหลเข้ามามากขึ้นสืบเนื่องมาจากทั้งมูลเหตุจูงใจ เช่น การประสบความสำเร็จในการทำมาค้าขายกับไทย และมูลเหตุผลักดัน เช่น ผลกระทบจากภัยสงครามและภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นเสมอในประเทศจีน

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ในแง่ของความสัมพันธ์ไทย-จีน ก็คือ การอพยพหลังไหลของชาวจีนจำนวนมากเข้ามาในประเทศไทย ประกอบกับนโยบายเปิดกว้างตอบรับการหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนอพยพ เนื่องจากความต้องการใช้แรงงานชาวจีนในกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบพอยังชีพผสานกับเศรษฐกิจแบบตลาด และได้มีการพัฒนาเป็นเศรษฐกิจเงินตรา ทำให้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาเมืองไทยได้เริ่มเข้ามาจับบทบาทในด้านเศรษฐกิจไทยตั้งแต่การเป็นแรงงานกรรมกรแรงงานฝีมือ เกษตรกร เจ้าภานี นายอากร ซึ่งต่อมาได้พัฒนาตนเองมาเป็นนายทุนในเศรษฐกิจของไทย หรือเป็นพ่อค้าย่อย พ่อค้าเรือสำเภา

ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ลงนามสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๘ ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายการค้าเสรี ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวมากขึ้น มีชาวตะวันตกเข้ามาประกอบธุรกิจในไทยมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวในการประกอบธุรกิจของชาวจีนซึ่งเข้ามาทำการค้าทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการค้าระดับย่อย การค้าปลีก การค้าส่ง และยังคงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการค้าแบบใหม่ที่ขยายตัวขึ้นด้วย ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ชาวจีนได้มีบทบาทอย่างมากทางการค้า เช่น การทำโรงสี โรงเลื่อย เป็นต้น และยังเมื่อชาวจีนอพยพเข้าเพิ่มขึ้นเป็นทวีหลายเท่าภายหลังกรณีสัญญาบาวริง ก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในสังคมไทย อาทิในด้านเศรษฐกิจที่ชาวจีนระดับสูงและระดับกลางจะเข้ามารับบทบาทเป็นตั้งแต่เจ้าภีณาย อากูร จนกระทั่งเป็นพ่อค้าคนกลาง เป็นนายทุนและผู้ประกอบการในระยะต่อมา สำหรับชาวจีนในระดับล่างก็คือการเข้ามาเป็นแรงงานอิสระในสังคมไทย ขณะที่ชาวไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบบไพร่ ส่วนผลกระทบที่สำคัญในด้านสังคมก็คือการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างประชากร ที่คนจีนจะกลายเป็นคนไทย (ปรารธนา โกเมน. ๒๕๓๑ : ๑-๒)

ปัจจุบันนี้สถานภาพและบทบาทของชาวจีนในไทยหรือที่เรียกในปัจจุบันว่า “คนไทยเชื้อสายจีน” นั้นได้มีอิทธิพลมากต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้เศรษฐกิจของไทยมีการแปรผันขึ้นลงมาโดยตลอด ประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยและจีนนี้ มีความเป็นมาอันยาวนานโดยนับแต่ที่คนกลุ่มนี้เข้ามาในไทย ก็ได้มีการทำการค้าติดต่อกันเรื่อยมาโดยตลอด จนกระทั่งมีการอพยพของชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยและได้กระจายตัวไปตามทุกจังหวัดทุกภาคของประเทศ ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบาย มีการผสมผสานกลืนทางเชื้อชาติ หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น การแต่งตัว ภาษา อาหารการกิน อาชีพ การใช้ชื่อนามสกุลไทยที่ยังบ่งร่องรอยของการใช้แซ่แต่ดั้งเดิมการถือตามประเพณีจีน ในขณะเดียวกัน ก็มีการใช้ชื่อไทย พูดภาษาไทย เป็นสมาชิกของสังคม ติดต่อกับราชการในฐานะคนไทย รวมทั้งการเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทย

สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์มีการอพยพมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งเป็นช่วงสำคัญช่วงหนึ่งในการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนจีนเข้าสู่ในประเทศไทย เส้นทางการอพยพครั้งนั้นมีอย่างน้อยสองเส้นทาง สายหนึ่งผ่านเวียดนาม และลาว ส่วนอีกสายหนึ่งจากเมืองคุนหมิง จากพม่า และเข้าทางอำเภอแม่สาย กลุ่มคนจีนเหล่านี้ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ซึ่งประกอบไปด้วย ๓ กลุ่มวัฒนธรรม คือ กลุ่มไทย-เขมร กลุ่มไทย-ญ และกลุ่มไทย-ลาว ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยมีรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรม ๒ รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

๑. การผสมกลมกลืนด้านวิถีชีวิต

๒. การผสมกลมกลืนด้านสังคม

การผสมกลมกลืนด้านวิถีชีวิต เช่น การกลมกลืนทางการแต่งกาย ภาษาพูด ความเชื่อ ศาสนา ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่ม การผสมกลมกลืนในกระบวนการทางด้านสังคม เช่น การแต่งงาน การรวมกลุ่มทางสังคม เป็นต้น

ชาวจีนที่เข้ามาในจังหวัดสุรินทร์ แม้ว่าจะยังคงทำการเช่นไหว้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ แต่ก็ยอมรับและสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมพื้นถิ่นได้เป็นอย่างดี การปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยเป็นการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ที่มีความกลมกลืน สร้างความปรองดอง เกิดการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน สังคม อันเป็นฐานรากอันสำคัญของการพัฒนาทุนทางสังคม ที่ถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ที่สามารถปรับตัวภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นองค์ความรู้อันสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เกิดปัญหาในทุกภูมิภาคของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความสงบสุขแก่มนุษยชาติ จึงเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมในมิติหนึ่ง และเป็นการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยกระบวนการทางวัฒนธรรมซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาอย่างสันติสุขและมีความยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการสะท้อนกระบวนการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของคนจีนเชื้อสายไทยในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการสร้างทุนทางสังคมของประเทศชาติต่อไป

จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมของตนเองกับคนในพื้นที่ แม้ว่าการวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการวิจัยเฉพาะในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แต่ก็สามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อทำการขยายงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีนในภาพรวมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์
๒. เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์
๓. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

ความสำคัญของการวิจัย

ทำให้ทราบถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน และวิถีชีวิตในด้านสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนถึงประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งข้อมูลที่ได้ดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจวิถีคิด และวัฒนธรรมของคนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนไทยและคนจีนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ การปรับตัวด้านวิถีชีวิต เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย อาหารการกิน ประเพณี พิธีกรรม ศาสนาและความเชื่อ และการปรับตัวด้านสังคม เช่น การแต่งงาน ระบบครอบครัว และการปฏิสัมพันธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาวิจัยโดยอาศัยแนวความคิดและทฤษฎี ดังนี้

๑. แนวความคิดเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมของบุญยงค์ เกศเทศ (๒๕๑๖: ๔๘) ว่า ธรรมชาติของวัฒนธรรมย่อมมีการสืบทอด ทอด ถ้าย้อนกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสังคมที่มีการคมนาคมติดต่อกันอย่างกว้างขวาง และการแลกเปลี่ยนหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในท้องถิ่นหรือภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังขยายขอบเขตไปต่างประเทศด้วย และแนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืน (Assimilation) ของ Skinner G. William เรื่อง “Chinese Society in Thailand : An Analytical History” แปลเป็นภาษาไทย ในปี พ.ศ. 2529 โดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ ได้กล่าวว่าคนจีนผสมกลมกลืนเข้าสู่สังคม และวัฒนธรรมไทยในชั้นลูก และหลาน เพราะสังคมไทยมีลักษณะเอื้ออำนวยให้มีการผสมกลมกลืนกัน ทั้งในด้านรูปพรรณ สีผิว ศาสนา ประกอบกับนโยบายของรัฐไม่ได้มุ่งกีดกันการผสมกลมกลืน แนวคิดของ Skinner นี้มีอิทธิพลต่อการศึกษาเรื่องชาวจีนในประเทศไทยอย่างมาก

๒. แนวคิดเรื่องการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Integration) แนวการศึกษานี้เกิดขึ้นมาจากการตั้งคำถามว่า ชุมชนจีน หรือคนจีนกลายเป็นไทยไปแล้วจริงหรือ เกษียร เตชะพีระ ออกมาตอบได้งานเขียนเรื่อง Chinese Society in Thailand : An Analytical History ของ Skinner ในบทความเรื่อง “หางเป็ย” : บุญประวัติความเป็นจีนในสยาม” ว่า ความเป็นจีนไม่ได้สูญหายไปไหน ขึ้นอยู่กับว่ารัฐไทยในแต่ละสมัยจะมองคนจีนอย่างไรมากกว่า ถ้ารัฐไทยยอมรับ

คนจีน คนจีนก็ยังคงอยู่ แต่ถ้าวัดไทย เช่นสมัยรัชกาลที่ ๖ ไม่ยอมรับคนจีน คนจีนก็ต้องหลบความเป็นจีนของตน

การศึกษาเรื่องชาวจีนในประเทศไทยในแนวคิดบูรณาการทางวัฒนธรรม (Integration) ได้รับการยอมรับมากขึ้นในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์จีน เนื่องจากต้องการจะตอบคำถามว่าสังคมจีน วัฒนธรรมจีนที่คนจีนยังคงปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันหมายถึงสิ่งใด และเรื่องความเป็นจีนในปัจจุบันเรื่องทางวัฒนธรรมเก่า ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการเมืองอย่างในอดีต ที่รัฐไทยจะกล่าวว่าคุณจีนจะไม่จงรักภักดีต่อประเทศไทย

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องจีนยังไม่สามารถเป็นแบบแผนเดียวกันได้ทั้งประเทศ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมที่คนจีนเข้าไปอาศัยนั้นมีความแตกต่างกัน ลักษณะทางวัฒนธรรมจีน ที่จะนำไปสู่การสร้างลักษณะเฉพาะจึงแตกต่างกันไปตามไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นการบูรณาการทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมจีนมากขึ้น (นารินทร์ ปรสิทธิวุฒิพร. ๒๕๔๖ : ๑๒-๑๓)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. การวิจัยนี้มีประชากร คือ คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๒. กลุ่มตัวอย่าง

ในการคัดเลือกตัวอย่างได้ใช้วิธีการสุ่มแบบไม่เจาะจง จากคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๒.๑ กลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

๒.๒ กลุ่มคนวัยทำงาน ได้แก่ ผู้นำครอบครัวและสมาชิก เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒-๓

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

วิถีชีวิต หมายถึง วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ประเพณี ความเชื่อ

คนไทยเชื้อสายจีน หมายถึง บุคคลที่มีเชื้อสายจีนที่เกิดในประเทศไทย แต่มีเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเป็นชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพมาจากประเทศจีน หรือคนจีนที่เกิดในประเทศจีนแล้วอพยพมาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มคนท้องถิ่น หมายถึง คนไทยเชื้อสายเขมร ที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานก่อนการเข้ามา
ของคนจีน

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเขมร

อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกับกลุ่มอื่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

๒. ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัด
สุรินทร์ อันเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม

๓. ข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม ทั้งทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน และ
ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์” ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์
 - ๑.๑ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง
 - ๑.๒ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ
 - ๑.๓ ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองสุรินทร์
๒. กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์
 - ๒.๑ ลักษณะโครงสร้างครอบครัว
 - ๒.๒ ลักษณะบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย
 - ๒.๓ วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน
 - ๒.๔ วัฒนธรรมการแต่งกาย
 - ๒.๕ ประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญ
๓. การเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทย
๔. บทบาทของชาวจีน
 - ๔.๑ บทบาทของชาวจีนในด้านการเมืองการปกครอง
 - ๔.๒ บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ
 - ๔.๓ บทบาทของชาวจีนในด้านสังคม และวัฒนธรรม
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์

๒.๑.๑ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุรินทร์ในสมัยโบราณและก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนั้น ส่วนใหญ่มักได้จากการสันนิษฐานจากหลักฐานทางด้านโบราณคดีเป็นหลัก จนกระทั่งราวปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) จึงได้มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์ ปรากฏอยู่ในหลักฐานเอกสารคือ พงสาวดารอีสาน ซึ่งกล่าวถึงช้างเผือกที่แตกโรงออกมาจากกรุงศรีอยุธยาไปอยู่ทางด้านแขวงเมืองจำปาศักดิ์ พงสาวดารได้กล่าวว่าพระเจ้าเอกทัศทรงโปรดฯให้สองพี่น้อง (ผู้จดพงสาวดารเดิม

สันนิษฐานว่าคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสีหนาท) คุมไพร่พลและกรมช้างออกตามจับมาทางเมืองพิมาย เลยมาถึงทางตอนใต้ของลำน้ำมูล ได้ข่าวช้างเผือกจากกลุ่มชาวเขมร และช่วยป่าดง คือตากะจะ และเชียงขันแห่งบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวนใหญ่ ตามะ บ้านดงยาง(โคกอ้อประะ) เชียงสีบ้านกุดหวาย(บ้านเมืองเตา) เชียงปุม บ้านโคกเมืองที่ ทั้ง 5 คน ได้นำสองพี่น้องไปคล้องช้างเผือกกลับมาได้ และนำกลับไปยังกรุงศรีอยุธยา จึงทรงพระราชทานความดีความชอบแต่งตั้งให้มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวง โดยตากะจะเป็นหลวงแก้วสุวรรณ เชียงขันเป็นหลวงปราบ เชียงมะเป็นหลวงเพชร เชียงสีเป็นหลวงศรีนครเตา เชียงปุมเป็นหลวงสุวรรณภักดี คุมผู้คนอยู่ในเขตของตน ขึ้นกับเมืองพิมาย (ต่อมาหลวงสุรินทรภักดีได้ย้ายชุมชนจากบ้านเมืองที่ มาอยู่ที่ตำบลคูประทายสมัน)

กลุ่มชุมชนเหล่านี้ได้ส่งสินค้ำป่า คือ ช้าง ม้า แก่นจันทร์ ปีกนก นอแรด งาช้าง ขี้ผึ้ง ซึ่งเป็นของส่วยไปยังกรุงศรีอยุธยา เป็นที่พอพระทัย จึงได้เลื่อนบรรดาศักดิ์แก่ผู้นำชาวเขมรช่วยป่าดงขึ้นเป็นพระและยกบ้านที่ปกครองขึ้นเป็นเมือง คือ ยกบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมดงลำดวนเป็นเมืองขุนันท์ ให้หลวงแก้วสุวรรณ (ตากะจะ) เป็นพระไกรภักดีศรีนครลำดวนเจ้าเมือง ยกบ้านโคกอ้อประะ(หรือบ้านดงยาง) เป็นเมืองสังขะ ให้หลวงเพชร(เชียงมะ)เป็นพระสังขะบุรีศรีนครอัจจะเจ้าเมือง ยกบ้านกุดหวาย(บ้านเมืองเตา) เป็นเมืองรัตนบุรี ให้หลวงศรีนครเตา(เชียงสี) เป็นพระศรีนครเตาเจ้าเมือง ตั้งบ้านคูประทายสมันเป็นเมืองคูประทายสมัน ให้หลวงสุวรรณภักดี (เชียงปุม) เป็นพระสุรินทรภักดีศรีนครจางวางเจ้าเมือง ทั้งสี่เมืองขึ้นกับเมืองพิมาย

หลังจากนั้น ประวัติศาสตร์ของเมืองคูประทายสมันหรือเมืองสุรินทรก็ปรากฏชัดเจนขึ้นตามลำดับ ในรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๑ (จุลศักราช ๑๑๔๐) ทรงโปรดฯให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ยกกองทัพไปตีหัวเมืองในเขตเขมรและลาว มีหลักฐานว่าทรงโปรดฯให้เกณฑ์กำลังเมืองสุรินทร ขุนันท์ สังขะเข้าร่วมด้วย สามารถตีได้เมืองจำปาศักดิ์ และเวียงจันทน์ ตลอดจนหัวเมืองอื่น ๆ และในปี พ.ศ. ๒๓๒๔ เมื่อเมืองเขมรเกิดการจลาจล สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกับเจ้าพระยาสุรสีห์ ได้รับพระบรมราชโองการให้เป็นแม่ทัพไปปราบจลาจล ก็ได้มีการเกณฑ์กำลังเมืองประทายสมัน ขุนันท์และสังขะ สมทบกับกองทัพหลวงเจ้าติเตียนราชู กำแพงสวย บรรดาเพชร บรรดาหมาศ รุงดำแรย์ (ถ้ำช้าง) จนพ่ายแพ้ขอขึ้นเป็นข้าขอบขัณฑสีมา เมื่อเสร็จศึกสงครามเวียงจันทน์และเขมรแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้ปูนบำเหน็จให้แก่ เจ้าเมืองประทายสมัน เมืองขุนันท์และเมืองสังขะ โดยเลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็น “พระยา” ทั้งสามเมือง

๒.๑.๑.๑ เมืองสุรินทร์ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑ - รัชกาลที่ ๔)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองตามบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมือง “เมืองประทายสมัน” จึงได้กลายเป็น “เมืองสุรินทร์” นับแต่นั้นมา

พ.ศ. ๒๓๔๕ ราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ยกเมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ และเมืองขุขันธ์ มาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เนื่องในความคิดความชอบในการรับใช้ในราชการสงครามหลายครั้ง

๒.๑.๑.๒ เมืองสุรินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ - พ.ศ. ๒๔๕๓)

ในปี พ.ศ. ๒๔๑๒ เจ้าเมืองสังขะ เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลขอพระกรุณาตั้งบ้านกุคประไพหรือบ้านจารพัต เป็นเมือง ขอลหลวงไชยสุริยง(คำมี) บุตรหลวงไชยสุริยวงค์(หมื่นคม) เป็นเจ้าเมือง ขอพระสุนทรพิทักษ์บุตรพระปลัดคนเก่าเป็นปลัด ขอลหลวงศรีสุราชผู้หลานเป็นยกกระบัตร เมืองสังขะ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้บ้านกุคประไพหรือบ้านจารพัต เป็นเมืองศรีขรภูมิพิสัย ให้หลวงไชยสุริยงกองนอก(คำมี) เป็นพระศรีขรภูมานุรักษ์ ตำแหน่งเจ้าเมือง ขึ้นกับเมืองสังขะ ตั้งพระสุนทรพิทักษ์เป็นพระไชยสงคราม ตำแหน่งปลัดเมืองสังขะ หลวงศรีสุราชเป็นพระแก้วภักดี ยกกระบัตรเมืองสังขะ

ฝ่ายเมืองสุรินทร์ พระยาสุรินทร์ฯ เห็นว่าเมืองสังขะได้ขอยกบ้านกุคประไพเป็นเมืองศรีขรภูมิแล้วก็เกรงว่าจะรวมเอาเขตบ้านลำควนเข้าไปด้วย จึงขอตั้งบ้านลำควนเป็นเมือง จึงทรงโปรดฯ ให้ยกบ้านลำควนเป็นเมืองสุรพิณฑนิคม ให้พระไชยณรงค์ภักดี(นาค) ปลัดเมืองสุรินทร์ เป็นเจ้าเมืองสุรพิณฑนิคมขึ้นกับเมืองสุรินทร์

พ.ศ. ๒๔๑๕ พระยาสังขะขอตั้งบ้านลำพุกเป็นเมือง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลำพุกเป็นเมืองกันทรารมย์ ตั้งให้พระมหาดไทยเมืองสังขะเป็นพระกันทรานุรักษ์เจ้าเมืองกันทรารมย์ขึ้นกับเมืองสังขะ

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ผู้คนของเมืองสุรินทร์ได้อพยพข้ามแม่น้ำมูลไปอยู่ทางเหนือมากขึ้น พระยาสุรินทร์จึงได้ขอตั้งบ้านทัพค่ายเป็นเมือง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเป็นเมืองชุมพลบุรี ให้พระวิเศษราชา(ทองอิน) เป็นพระฤทธิธมยุดธเจ้าเมือง และให้ท้าวปรางค์บุตรพระสุรพิณฑนิคม เป็นพระสุรพิณฑนิคมานุรักษ์ เจ้าเมืองสุรพิณฑนิคม พระราชทานเครื่องยศตามบรรดาศักดิ์ พระยาสุรินทร์ให้ท้าวเพชรเป็นปลัดเมือง ท้าวกลั่นเป็นยกกระบัตร และท้าวอนุบุตรพระฤทธิธมยุดธ(ทองอิน) เป็นผู้ช่วยเมืองชุมพลบุรี

หลวงจินดานุรักษ์ บุตรเจ้าเมืองรัตนบุรีคนเก่า กรมการเมืองรัตนบุรีทำบัญชีทางว่าวเลขในบังคับของพระศรีนครไชยเจ้าเมืองรัตนบุรีคนเก่าซึ่งอยู่ที่บ้านหนองสนม แขวงเมืองรัต

นบุรีจำนวน ๕๐๐ เศษ ร้องทุกข์มายังศาลาลูกขุนว่าเจ้าเมืองรัตนบุรีคนใหม่ข่มเหงจะขอไปขึ้นกับเมืองสุรินทร์ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองสุรินทร์รับหลวงจินดาและกรมการ ขุน หมื่น ตัวเลข ให้ทำการขึ้นกับเมืองสุรินทร์ตามความสมัครใจ และทรงแต่งตั้งให้หลวงจินดาเป็นที่พระภักดีพัฒนาการควบคุมสำมะโนครัวตัวเลขเสียช่วย ตั้งอยู่ ณ บ้านโคกหนองสนม และมีใบบอกขอตั้งบ้านหนองสนมเป็นเมืองสนม

พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีสารตราโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งข้าหลวงออกไปเป็น ๔ กอง คือ ข้าหลวงเมืองนครราชสีมา บังคับหัวเมืองใหญ่ ๓ เมือง เมืองขึ้น ๑๒ เมือง เรียกว่า “หัวเมืองลาวกลาง” ข้าหลวงเมืองหนองคาย บังคับหัวเมืองใหญ่ ๑๖ เมือง เมืองขึ้น ๑๖ เมือง เรียกว่า “หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ” ข้าหลวงเมืองอุบลราชธานี บังคับหัวเมืองใหญ่ ๑๒ เมือง เมืองขึ้น ๒๕ เมือง เรียกว่า “หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ” และข้าหลวงนครจำปาศักดิ์ ทำหน้าที่บังคับบัญชาและตัดสินความ เรงรัดเงินช่วยเมืองในปกครองคือ จำปาศักดิ์ เชียงแตง แสนปาง สีทันดร อัดปือ สาละวัน ขุขันธ์ คำทองใหญ่ เดชอุดม รวมทั้งสุรินทร์และสังขะ ในหัวเมืองใหญ่ทั้ง ๑๑ เมืองและเมืองขึ้น ๒๑ เมืองนี้ เรียกว่า “หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก”

ภายหลังได้มีการรวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกัน เรียกว่า “หัวเมืองลาวกาว” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “มณฑลลาวกาว”

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทรงให้หลวงประเสริฐสุรินทรบาล(ตุ้มทอง) บุตรพระไชยณรงค์ภักดี(ขุนนาค) เจ้าเมืองสุรินทร์คนที่ ๘ เป็นผู้รั้งตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองสุรินทร์(เจ้าเมืองคนที่ ๑๑) ต่อมา แต่อยู่ในตำแหน่ง ๑ ปีก็ถึงแก่อนิจกรรม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เสด็จกลับไปกรุงเทพฯเพื่อรับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงวัง และมีการปรับเปลี่ยนระบบบริหารราชการแผ่นดินมาสู่ระบบเทศาภิบาล ส่วนกลางได้จัดส่งข้าราชการฝ่ายปกครองมาดำรงตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัด บุคคลแรกที่แต่งตั้งมาดำรงตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ คือ พระกรุงศรีบุรีรักษ์ (สุ่ม สุมานนท์)

อนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้มีการแก้ไขแบ่งอาณาเขตมณฑลต่าง ๆ ในภาคอีสานให้เอื้กถึงอีกเพื่อสะดวกต่อการปกครอง ในโอกาสเดียวกันนี้ก็ได้เปลี่ยนชื่อมณฑลต่าง ๆ เสียใหม่ สำหรับมณฑลลาวกาวได้เปลี่ยนชื่อเป็น “มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ” และต่อมาในปีพ.ศ. ๒๔๔๓ ได้เปลี่ยนเป็น “มณฑลอีสาน” มีเมืองขึ้น ๕ เมือง คือ อุบลราชธานี จำปาศักดิ์ ขุขันธ์ สุรินทร์ และร้อยเอ็ด

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีการแบ่งมณฑลอีสาน ออกเป็น ๔ บริเวณ (บริเวณจำปาศักดิ์ตกเป็นของฝรั่งเศส) คือ บริเวณอุบลราชธานี บริเวณร้อยเอ็ด บริเวณสุรินทร์ บริเวณขุขันธ์

สำหรับบริเวณสุรินทร์ มีข้าหลวงสาทรสรรพกิจ(อู๊ด) เป็นข้าหลวงกำกับราชการ มีเมืองในบังคับบัญชาคือ เมืองสุรินทร์และเมืองสังขะ

เมืองสุรินทร์มีพระชัยณรงค์ภักดี (บุญจันทร์) เป็นผู้ว่าราชการเมือง มี ๕ อำเภอคือ อำเภอทักษิณสุรินทร์ อำเภออุดรสุรินทร์ อำเภอรัตนบุรี อำเภอสุรพินทนิคม อำเภอชุมพลบุรี

เมืองสังขะ มีพระสังฆะศักดิ์สุนทร(ทองดี) เป็นผู้ว่าราชการเมือง แบ่งเป็น ๓ อำเภอ คือ อำเภอสังขะ อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอจงกัล (ปัจจุบันอยู่ในประเทศกัมพูชา)

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการแยกมณฑลอีสานออกเป็น ๒ มณฑล คือ มณฑลอุบล และมณฑลร้อยเอ็ด เมืองสุรินทร์อยู่ในมณฑลอุบลร่วมกับ อุบล ขุขันธ์ ส่วนเมืองสังขะถูกยุบเป็นอำเภอของเมืองสุรินทร์

๒.๑.๑.๓ เมืองสุรินทร์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ระบบมณฑลได้ถูกยุบเลิกไป แบ่งการปกครองออกเป็นจังหวัดและอำเภอเท่านั้น โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดและกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหาร ตามพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๖ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ รัฐบาลออกพระราชบัญญัติให้จังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลอำนาจในการบริหารได้เปลี่ยนแปลงมาอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัดเพียงคนเดียว

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ จัดระเบียบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ โดยให้หลายอำเภอรวมกันเป็นจังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล

ปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอศีขรภูมิ อำเภอปราสาท อำเภอจอมพระ อำเภอท่าตูม อำเภอลำดวน อำเภอสนม อำเภอกาบเชิง อำเภอชุมพลบุรี อำเภอสังขะ อำเภอบัวเชด อำเภอสำโรงทาบ อำเภอรัตนบุรี กิ่งอำเภอพนมดงรัก กิ่งอำเภอศรีณรงค์ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ กิ่งอำเภอโนนนารายณ์

๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของเมืองสุรินทร์ ในระยะแรกๆ คงมีลักษณะเช่นเดียวกับสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของภาคอีสาน กล่าวคือ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติ พืชเพาะปลูกที่สำคัญคือ ข้าว นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นต้นว่า การทำหัตถกรรม การหาของป่า ฯลฯ ในสมัยนี้การใช้เงินยังไม่

แพร่หลาย ประชาชนมักใช้วิธีแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อสิ่งของ ผลผลิตที่ได้ นอกจากจะเก็บเอาไว้บริโภคและแลกเปลี่ยนกับสิ่งของที่ต้องการแล้ว ยังต้องนำไปเสียดาญให้รัฐในรูปของ“ส่วย” ด้วย

ส่วยมีอยู่ ๒ ชนิดคือ ส่วยที่เป็นสิ่งของและส่วยที่เป็นเงินตรา โดยเรียกเก็บจากบุคคลซึ่งไม่ต้องการเข้าประจำการ แต่ยอมส่งสิ่งของที่ทางราชการต้องการหรือเงินตรามาใช้แทนสิ่งของที่ส่งส่วยมักเป็นทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เมืองสุรินทร์ สังขะ รัตนบุรี และเมืองใกล้เคียงอื่นๆ จะส่งส่วยเร็ว (สมุนไพร่ใช้ทำยา) หากหาส่วยส่งให้ไม่ครบต้องส่งเงินหรือสิ่งของอื่นแทน ดังปรากฏหลักฐานว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๐๑ เมืองสุวรรณภูมิ นครพนม อุบลราชธานี สกลนคร สุรินทร์ เมืองขึ้นกาฬสินธุ์ รัตนบุรี ต้องส่งกระบือแทนส่วยเร็วและวัว ๑,๑๗๕ ตัว เป็นต้น (เอกสาร กหข. ร.๔ จ.ศ. ๑๒๒๐ เลขที่ ๒๑๑ บัญชีส่วยกระบือแทนผลเร็วเข้าเมืองและท้าวเพียง)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขึ้นกับภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จากการทำไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาบาวริง กับอังกฤษใน พ.ศ. ๒๓๙๘ และเปิดการค้ากับต่างประเทศ นอกจากนี้ การที่ตะวันตกได้แผ่อำนาจเข้ามาในแถบเอเชีย เข้ายึดประเทศต่างๆ และจัดระบบการผลิตสินค้าที่ตลาดโลกต้องการ เช่น น้ำตาล แร่ดีบุก แต่ลดการผลิตข้าวลง ทำให้ข้าวไทยเป็นที่ต้องการเป็นผลให้เกิดการขยายการผลิตขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในบริเวณภาคกลางของประเทศ

อย่างไรก็ดี สำหรับการผลิตข้าวของสุรินทร์รวมทั้งจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออื่นๆนั้น ในระยะแรกที่เริ่มเปิดการค้ากับต่างประเทศ แม้จะมีการผลิตเกินสำหรับใช้บริโภคอยู่บ้าง ก็แทบจะไม่มีการซื้อขาย และไม่มีส่งไปยังภาคกลาง เพราะเป็นสินค้าที่มีน้ำหนักมาก และมีปัญหาการคมนาคม เนื่องจากการค้าสมัยโบราณจะมีลักษณะเป็นการค้าแบบกองคาราวานเกวียน ซึ่งการค้าการขนส่งทำได้ค่อนข้างช้า และไม่ค่อยปลอดภัย จนกระทั่งเมื่อมีการสร้างทางรถไฟมายังภาคอีสานแล้ว ข้าวจึงกลายเป็นสินค้าหลักจากภาคอีสานที่ส่งลงไปยังภาคกลาง โดยเฉพาะข้าวเปลือก จากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุดรธานี บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีหลักฐานว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ที่สถานีรถไฟสุรินทร์ บรรทุกข้าวเปลือกถึง ๓๑,๐๓๖ ตัน เก็บค่าระวางการบรรทุกได้ ๒๕๓,๔๖๕ บาท อันเป็นการบรรทุกข้าวเข้าสู่กรุงเทพฯ ที่มีปริมาณสูงสุดของประเทศในปีนั้น

เราอาจวิเคราะห์สภาพทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของเมืองสุรินทร์ได้จากรายงานของพระยาสารคามคณาภิบาล ซึ่งออกตรวจราชการในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ และมีความเห็นสรุปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจของภาคอีสานว่าการคมนาคมที่สะดวกหลังการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ พ.ศ. ๒๔๖๘ และ พ.ศ. ๒๔๗๖ ตามลำดับนั้น เป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือชาวอีสานไม่

เพียงแต่เปลี่ยนแปลงเป้าหมายการผลิตจากเพื่อบริโภคในครัวเรือนหรือจากลักษณะที่ “ไม่ตั้งหน้า ถือเอาเป็นอาชีพจริงจัง” เป็นการผลิตเพื่อขายหรือ “เป็นสินค้า” ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มลดการทำ หัตถกรรมพื้นบ้าน โดยหันไปซื้อเครื่องนุ่งห่มที่นำมาขายจากภายนอกมากขึ้นเพราะประณีต สวยงาม และราคาถูกกว่า

อาจกล่าวได้ว่ารถไฟมีผลทำให้พื้นที่ของบ้านเมืองที่รถไฟตัดผ่านเกิดมีการค้าขาย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระยะแรกเริ่มที่รถไฟเข้าถึงเมืองสุรินทร์ ไม่ทันถึงรอบปีการเศรษฐกิจได้ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผู้คนแทบจะปรับตัวไม่ทัน ตลอดทางที่รถไฟตัดผ่านตำบล หมู่บ้าน ได้ ปรากฏยังฉางตั้งอยู่ริมทางรถไฟจำนวนมาก การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเข้ามา มีบทบาททางการค้าของพ่อค้าชาวจีน ซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจการค้าขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้เดิมได้ตั้งร้านค้าอยู่ตามเมืองต่าง ๆ โดยเริ่มจากเมืองอันเป็นที่ตั้งมณฑล และเป็น ศูนย์กลางการคมนาคมระหว่างภูมิภาคอีสานกับภาคกลางคือนครราชสีมา แล้วขยายไปยังเมืองอื่น ๆ ของภูมิภาคอีสานในเวลาต่อมา เช่น สุรินทร์ ร้อยเอ็ด หนองคาย เป็นต้น

สำหรับพ่อค้าจีนในจังหวัดสุรินทร์นั้นเป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากนครราชสีมา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจาก พนมเปญ ประเทศกัมพูชา มา ประกอบอาชีพค้าขายและตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่อย่างถาวรในเมืองสุรินทร์ จนมีทายาทลูกหลานสืบ ทอดกิจการต่อมาตามลำดับ ลูกหลานของพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ได้กลายมาเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งมีอยู่หลายตระกูลด้วยกัน เช่น ปริงทอง ชิดชอบ สุจินพรม ธนาบุรณ์ เป็นต้น กลุ่มพ่อค้าจีน เหล่านี้ได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้โฉมหน้าของเมืองสุรินทร์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากการค้าขาย การทำอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าต่างๆ กลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่สำคัญตระกูลหนึ่งของเมืองสุรินทร์ ได้แก่ กลุ่มตระกูลแซ่ตั้ง ซึ่งได้รับคำสั่งจากเจ้าเมืองนครราชสีมาให้มาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองสุรินทร์ ที่มีชื่อเสียงที่สุดในกลุ่มนี้คือ ขุนศรีสุรินทร์พาณิชย์ ซึ่งได้เข้ามาดำเนินธุรกิจ โรงเหล้าบริเวณใกล้ วัดศาลาลอย ต่อมาได้ย้ายกิจการไปอยู่ที่เมืองสุรินทร์ (อำเภอลำดวนปัจจุบัน) และขยายกิจการ ออกไปอีกหลายอย่าง เช่น โรงสีไฟ โรงภาพยนตร์ โรงการพนัน โรงไม้ เป็นต้น

นอกจากกลุ่มพ่อค้าชาวจีนแล้ว ยังมีกลุ่มพ่อค้าแขกอิสลามและแขกซิกข์ เข้ามาทำ การค้าขายทำมาหากินตั้งรกรากแต่งงานกับคนพื้นเมืองสุรินทร์ ส่วนใหญ่จะมาตามเส้นทางรถไฟ ตั้งหลักแหล่งบริเวณที่ทางรถไฟผ่าน เช่น กระสัง สุรินทร์ สีขจรภูมิ สำโรงทาบ ฯลฯ รวมทั้ง พ่อค้ากลางากรัฐฉาน ซึ่งมักเป็นพ่อค้าเร่ค้าสินค้าจำพวกผ้าแพรและเครื่องประดับมาจำหน่าย

อาจกล่าวได้ว่าบริเวณจังหวัดสุรินทร์ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างมาก ภายหลังจากมีการตัดเส้นทางรถไฟเข้าสู่เมืองสุรินทร์ เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆที่อยู่ในภาคอีสาน ตอนล่าง โดยเฉพาะบริเวณใกล้ทางรถไฟ ซึ่งแต่เดิมเป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองหรือบริโภคภายใน

ครอบครัว ได้เปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตเพื่อขายควบคู่กับการบริโภค โดยมีข้าวเป็นผลผลิตสำคัญ การผลิตข้าวเป็นสินค้าออกส่งผลให้มีการหักล้างทางพงที่รกร้างว่างเปล่าเพื่อทำการเพาะปลูกข้าว ใกล้เคียงกับเส้นทางรถไฟ นอกจากนี้ข้าวยังมี ไม้พุง ครั่ง สุกกร และการทำไหม เป็นต้น สำหรับ สินค้านำเข้าของจังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่เป็นสินค้านำเข้าจากประเทศกัมพูชา จากจังหวัด อุบลราชธานี และนครราชสีมา ได้แก่ สินค้าจำพวกเครื่องใช้ เช่น หม้อ ทองเหลือง ถาด เขียนหมาก โอ่ง ไห เครื่องประดับ เครื่องเงิน ทองแท่ง ผ้าไหม ผ้าแพร ผ้าฝ้าย อาหารจำพวก ปลาแห้ง ปลากรอบ ปลาঝ้า ไข่ปลา อาหารสำเร็จรูป เครื่องจักสาน เครื่องหวาย สินค้าของป่า เช่น เขากวาง ปีกนก และสัตว์ต่างๆ ฯลฯ นอกจากนี้ การที่มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาทำการซื้อขาย เพิ่มขึ้น และได้มีการนำเศรษฐกิจแบบเงินตราควบคู่กับการค้าทำให้เมืองสุรินทร์กลายเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ แล้วขยายไปสู่อำเภอต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไปในเวลาต่อมา

๒.๑.๓ ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองสุรินทร์

เทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้รับการสถาปนาเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วน ท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๕ โดยได้รับพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้ง เทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ ระเบียบแรกเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์มีเนื้อที่ ประมาณ ๒.๓๕ ตารางกิโลเมตร ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้มีพระราชกฤษฎีกา เปลี่ยนแปลง เขตเทศบาลเมืองจังหวัดสุรินทร์ ขยายออกเป็น ๑๑.๓๕ ตารางกิโลเมตร

ที่ตั้งเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณเส้นแวงที่ ๑๐๓ องศาตะวันออก และเส้นรุ้งที่ ๑๕ องศาเหนือ ห่างจาก กรุงเทพมหานครโดยทางรถไฟ ประมาณ ๔๒๐ กิโลเมตร หรือโดยทางรถยนต์ประมาณ ๔๕๔ กิโลเมตร

๒.๑.๓.๑ เศรษฐกิจ รายได้ประชากร

ทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร รองลงมาเป็นภาคการค้าส่ง ค้าปลีก ภาคการบริการ ภาคการขนส่ง และภาคการก่อสร้าง ตามลำดับ

ภาวะเศรษฐกิจจังหวัดสุรินทร์ ปีพ.ศ. ๒๕๕๓ ในภาพรวมดีขึ้นกว่าปีก่อน โดยภาค เกษตร ภาคการค้าและภาคอุตสาหกรรมขยายตัว ขณะที่ภาคบริการ และภาคก่อสร้างยังคงทรงตัว จังหวัดสุรินทร์ มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ตามราคาประจำปี ๒๕๕๓ จำนวน ๒๗,๒๖๕ ล้านบาทเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๒ ร้อยละ ๓.๕ ประชากรจังหวัดสุรินทร์ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ ๒๐,๓๔๗ บาท จัดเป็นอันดับที่ ๗๓ ของประเทศ และอันดับที่ ๑๖ ของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

จากการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทุกครัวเรือนและข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) ในปีพ.ศ. ๒๕๔๔ ทุกหมู่บ้าน ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.) ซึ่งมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน และกรมการพัฒนาชุมชนเป็นฝ่ายเลขานุการ สรุปได้ว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัดสุรินทร์ เท่ากับ ๑๕,๑๒๑ บาท จัดเป็นอันดับ ๑ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอันดับที่ ๓๕ ของประเทศ

๒.๑.๓.๒ สังคม ชุมชน

ชุมชนในเขตเทศบาลที่จัดตั้งขึ้น มีจำนวน ๒๒ ชุมชน รวม ๕,๓๘๕ หลังคาเรือน และโดยปัจจุบันมีการแบ่งเขตการพัฒนาเทศบาล ออกเป็น ๓ เขตการพัฒนา ดังนี้ (สำนักงานวัฒนธรรมสุรินทร์ <http://www.geocities.com/tbsurin/> ๒๓ มี.ค. ๒๕๔๘.)

เขตการพัฒนาที่ ๑ ประกอบด้วย ๘ ชุมชน ได้แก่

ชุมชนหนองบัว ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ

ชุมชนเกาะลอย ชุมชนทุ่งโพธิ์

ชุมชนศรีบัวราย ชุมชนเทศบาลอนุสรณ์

ชุมชนบำรุงราษฎร์ ชุมชนชอยตาดอก

เขตการพัฒนาที่ ๒ ประกอบด้วย ๕ ชุมชน ได้แก่

ชุมชนพรหมเทพ ชุมชนบ้านถนน

ชุมชนศรีเทพ ชุมชนโค่นไผ่

ชุมชนโพธิ์ร้าง - โพธิ์กลาง ชุมชนสุรินทร์ภักดี

ชุมชนศรีจุมพล ชุมชนศรีผไทสมันต์

ชุมชนปอยปริงปอยหลวง

เขตการพัฒนาที่ ๓ ประกอบด้วย ๕ ชุมชน ได้แก่

ชุมชนบูรพาราม ชุมชนศาลาลอย

ชุมชนไตรรงค์ ชุมชนหมอกวน

ชุมชนหนองไทร ชุมชนดองกะเมียด

ชุมชนเทพสุนทร ชุมชนประทุมเมฆ

ชุมชนสระโบราณ

๒.๑.๓.๓ ศาสนา

๑. ผู้นำถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๕๗ ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล มีวัด จำนวน ๑๐ แห่ง

๒. ผู้นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๓ ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล มีโบสถ์คริสต์ จำนวน ๔ แห่ง

๓. ผู้นับถือศาสนาอื่นไม่มี

๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์

เขมร เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในบริเวณภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยและเป็นกลุ่มที่มีบทบาทเด่นชัด ในการควบคุมอิทธิพลทางการเมืองของดินแดนอีสานระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘ พวกเขาหรือขอม อาจจะอพยพมาจากทางเหนือของแม่น้ำโขง โดยตามพวกมอญลงมาข้างล่างแต่ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ทางทิศตะวันออกในดินแดนที่เป็นประเทศลาวในปัจจุบัน และในที่ราบสูงโคราช รวมทั้งยังมีบางส่วนของได้อพยพขึ้นไปตามลำน้ำโขง ตั้งถิ่นฐานปะปนกับกลุ่มดั้งเดิมอื่นๆ

มีหลักฐานว่าในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ได้ปรากฏการก่อตั้งบ้านเมืองขนาดใหญ่ตามแบบวัฒนธรรมเขมรที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย คือ ที่ชุมชนโบราณบ้านภูมิโปน ตำบลม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มชนชาวเขมรคงได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานด้วยเหตุผลทางการเมืองและอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์(ฮินดู) อยู่เป็นระยะ โดยเฉพาะในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ และพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งเป็นช่วงที่อิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมเขมรได้แพร่เข้าสู่บริเวณอีสานตอนล่างอย่างมากมาย ในช่วงเวลานี้ได้มีการก่อสร้างศาสนสถานขึ้นเป็นจำนวนมาก และน่าจะเป็นช่วงสำคัญช่วงหนึ่งที่มีการอพยพของชาวเขมรจากประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะช่างฝีมือและแรงงานเขมรเข้าสู่ประเทศไทย ชาวเขมรเหล่านี้คงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเดียวกันกับที่กลุ่มชาติพันธุ์กวยอาศัยอยู่ในเขตป่าดงทั่วไปในสมัยนั้น อันเป็นที่มาของคำว่า “หัวเมืองเขมรป่าดง”

นอกจากนี้ ในสมัยกรุงธนบุรีได้มีการทำสงครามแผ่ขยายอาณาเขต หัวเมืองเขมรหลายเมืองตกเป็นเมืองขึ้นของไทย และมีการอพยพครอบครัวของชาวเขมรเข้ามาตั้งบ้านเรือน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์

ชาวเขมรที่เข้ามานี้ได้เอาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างๆเข้ามาใช้และเข้าไปมีอิทธิพลต่อกลุ่มชนอื่นๆ ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม จนเกิดเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น ซึ่งในการประชุมการจัดตั้งระบบการเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรไทย ที่ได้จัดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ , ๒๕๓๐ และ ๒๕๓๑ ที่จังหวัดสุรินทร์ นักภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล และนักวิชาการท้องถิ่นที่พูดภาษา

เขมรเป็นภาษาแรกจากจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์และศรีสะเกษ ได้เห็นพ้องให้ใช้คำว่า “เขมรถิ่นไทย” เพื่ออ้างถึงภาษาเขมรและผู้ที่พูดภาษาเขมรซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย

โดยทั่วไป ชาวเขมรถิ่นไทยเรียกตนเองว่า “คแมร” แต่หากจะบ่งบอกถึงถิ่นของภาษาและชาติพันธุ์ ชาวเขมรถิ่นไทยจะเรียกภาษาและชาติพันธุ์ของตนเองว่า “คแมร-ลือ” ซึ่งแปลว่า “เขมรสูง” เรียกภาษาเขมรและชาวเขมรในประเทศกัมพูชาว่า “คแมร-กรอม” แปลว่า “เขมรด้า” และเรียกคนไทยหรือคนที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ว่า “ซิม” ซึ่งตรงกับคำว่า “สยาม” ในภาษาไทย

ผู้ที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยมีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ในบางอำเภอของจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และในบางเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ในบางอำเภอของจังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด สระแก้ว และฉะเชิงเทรา (ประกอบ ผลงาม, ๒๕๓๘)

กล่าวโดยทั่วไปแล้วเขมรและไทยคล้ายกันมาก ผิดแต่พวกเขมรมักจะมีผิวคล้ำกว่าไทย และมักนิยมไว้หนวดเครารุ่มร่าม ส่วนความเป็นอยู่ การนับถือศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม จะมีส่วนคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของไทยหรือของไทยลาวมาก เพราะต่างก็อยู่ในวัฒนธรรมแบบพุทธศาสนาและสังคมชวาเหมือนกัน แต่ความเชื่อบางอย่างที่มีความแตกต่างกันออกไปเขมรยังคงรักษาของตนไว้เป็นอย่างดี ผิดกับพวกกวยซึ่งละเลยภาษาพูดของตนมามากแล้ว

๒.๒.๑ ลักษณะโครงสร้างครอบครัว

ชาวไทยเขมรมีวิถีชีวิตเรียบง่าย รักความสงบ ให้ความสำคัญแก่ผู้ที่อาวุโสกว่า ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ หนุมสาวรุ่นใหม่ที่ว่างจากการทำไร่ทำนา จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองหรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูเพาะปลูกก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อประกอบอาชีพหลักของตน เด็กชายจะได้รับการฝึกให้ทำงานนอกบ้าน เช่น งานในท้องไร่ท้องนา ส่วนเด็กหญิงจะได้รับการส่งสอนอบรมให้ทำงานภายในบ้าน เช่น การทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย และงานทอผ้า

โดยทั่วไปครอบครัวชาวไทยเขมรเป็นครอบครัวใหญ่ คือ มีการอยู่ร่วมกันหลาย ๆ ครอบครัวในบ้านหลังเดียว ครอบครัวหนึ่ง ๆ อาจประกอบด้วย ตา ยาย (หรือปู่ ย่า) ลุง ป้า น้า (หรืออา) พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ครอบครัวชาวไทยเขมรมีโครงสร้างเหมือนกับครอบครัวชาวไทยพื้นเมืองทั่วไป คือ มีพ่อบ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว พ่อบ้านเป็นผู้ทำงานเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ส่วนแม่บ้านจะเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยของกิจกรรมต่าง ๆ

ภายในบ้าน โดยทั่วไป ชาวไทยเขมรจะให้ความสำคัญ หรือให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรมหรือตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี เป็นที่สังเกตว่าชาวไทยเขมรมีโครงสร้างทางสังคมในระบบครอบครัวที่นับถือญาติทางมารดา (matrilineal society) ที่ค่อนข้างเด่นชัด แม้ว่าสังคมไทยส่วนใหญ่จะเป็นสังคมที่นับถือญาติทั้งสองฝ่ายคือทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา แต่เนื่องจากแนวปฏิบัติเมื่อแต่งงานแล้ว การตั้งครอบครัวใหม่มักจะอยู่ทางฝ่ายหญิง จึงทำให้ระบบเครือญาติในสังคมไทยมักอิงมาทางฝ่ายหญิง และในสังคมไทยเขมรจะยิ่งเห็นเด่นชัดกว่ากลุ่มอื่น ดังปรากฏคำเรียกลำดับเครือญาติบรรพบุรุษว่า “ตา-ยาย” (ตา-ยาย) เท่านั้น โดยใช้รวมทั้งฝ่ายชายฝ่ายหญิง ซึ่งเมื่อเทียบกับสังคมไทยภาคกลางจะมีทั้งบรรพบุรุษฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเรียกว่า ปู่-ย่า ตา-ยาย

การสืบเชื้อสายหรือการนับถือญาติพี่น้อง สำหรับครอบครัวที่มีเชื้อสายเขมรจะนิยมให้ลูกหลานสมรสกับคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และจะนับถือญาติพี่น้องทั้งสองฝ่าย เว้นแต่ลูกสาวไปแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น บางครอบครัวจะไม่ให้ลูกสาวเปลี่ยนนามสกุล (คือไม่มีการจดทะเบียนสมรส) และจะนับถือญาติพี่น้องทางฝ่ายหญิงฝ่ายเดียว เหตุผลที่ไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับชายนอกกลุ่มชาติพันธุ์หรือต่างจังหวัด เพราะกลัวมีปัญหาเรื่องการแบ่งมรดก ซึ่งส่วนใหญ่พ่อแม่นิยมแบ่งมรดกให้บุตรสาว

อย่างไรก็ดี แม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขมรถิ่นไทยในชนบทมีลักษณะคล้ายกับคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป ถ้าเปรียบเทียบกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาแล้ว ความเป็นอยู่ ประเพณี และความเชื่อต่างๆ ของชาวเขมรถิ่นไทยจะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาอยู่มาก เช่น ลักษณะของบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การนับเวลา วัน เดือน ปี การเชื่อเรื่องโชคลาง ฤกษ์ยาม การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนอุปนิสัยส่วนบุคคล เป็นต้น (ประกอบ ผลิตงาน, ๒๕๓๘)

๒.๒.๒ ลักษณะบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย

การตั้งบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร เป็นลักษณะครอบครัวขยาย อยู่ร่วมกับญาติฝ่ายหญิง นิยมปลูกสร้างบ้านใต้ถุนโล่ง สูงพอให้คนหรือวัวควายเข้าไปอยู่ได้ บนเรือนนิยมทำเป็นห้องโถง ๒ ระดับ แยกที่นอนสำหรับพ่อแม่ และลูก ๆ ใต้ถุนเรือนจะมีคอกวัวควาย และวางที่ทอผ้า โดยเฉพาะที่ทอผ้าของชาวไทยเขมรนั้น นิยมทำที่ทอผ้าแบบถาวร ไม่สามารถพับเก็บได้เหมือนที่ทอผ้าของกลุ่มลาว ผู้ไท หรืออูย จะทำเสาตั้งที่ทอที่แข็งแรง ตอกฝังลงบนพื้นดินใต้ถุนเรือน เพราะจะชิงหูกทอผ้าซึ่งเป็นหูกขนาดใหญ่ (ยากแก่การเก็บ) ไว้อย่างถาวร ตั้งไว้ใต้ถุนเรือนในที่ที่เหมาะสมฝนตกสาดไม่ถึง ส่วนพื้นหวีและตะกอ (เขา) ขนาดต่าง ๆ ก็จะแขวนไว้ตามแนวคางของกระดานพื้นเรือนใต้ถุนเรือน บันไดบ้านนิยมใช้บันไดลิง จะสร้างบ้านบริเวณอีก 2-3

หลัง รอบ ๆ บ้านพ่อแม่ มีขี้ขี้ข้าวอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือน บ้านใดมีที่นาผืนกว้างทำนาได้ข้าวปริมาณมาก ก็ปลูกขี้ ๒-๓ หลัง ติดกันเป็นขี้แผดสำหรับใส่ข้าวเก็บไว้บริโภคกันทั้งครอบครัวใหญ่ โดยแยกที่เก็บข้าวพันธุ์ไว้ต่างหากสำหรับการเพาะของปลูกในปีต่อไป และสำหรับใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อและประเพณีต่อไป

สำหรับเรือนบริวารที่ปลูกสร้างไว้นั้น อาจใช้เรือนใดเรือนหนึ่งแบ่งเนื้อที่บนเรือนทำครัว นิยมทำอาหารและมีครัวบนเรือน ไม่นิยมทำอาหารหรือรับประทานอาหารใต้ถุนเรือนหรือในที่โล่ง เวลารับประทานอาหารจะปิดประตูเรือน เพราะยังมีความเชื่อว่าอันตรายมักจะเกิดในเวลารับประทานอาหาร เช่น ศัตรู หรือโจรผู้ร้ายนิยมจู่โจมในเวลารับประทานอาหาร โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งเชิงกรานหรือเตาหุงต้ม จะเปิดช่องข้างฝาเป็นช่องสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ สำหรับรินน้ำเช็ดข้าวลงไปใต้ถุนเรือน ซึ่งบริเวณใต้ถุนเรือนที่อยู่ตรงกับห้องครัวนั้น มักจะนิยมทำเป็นคอกวัวควาย เพราะเวลาเช็ดน้ำข้าวไปข้างล่างจะมีหม้อรองรับสำหรับให้สัตว์เลียกิน ปุ๋ยที่ได้จากสัตว์เลียทั้งวัวควาย และหมู เป็ด ไก่ จะได้รับการนำไปใส่ดินหม่อนที่ปลูกข้างบ้าน และในบริเวณนั้นนิยมขุดบ่อน้ำซึ่งใช้ค้ำและใช้ในการข้อมสีเส้นไหม ข้างบ่อจะปูพื้นไม้บนดินทำเป็นที่สำหรับอาบน้ำ มักจะปลูกต้นมะพร้าวและต้นหมาก เป็นเขตกันพื้นที่ของครอบครัวแทนรั้ว

๒.๒.๓ วัฒนธรรมด้านอาหาร การกิน

อาหารของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมีมากมายหลายชนิด การปรุงอาหารแต่ละอย่างมีเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนแตกต่างไปจากกลุ่มชนอื่น และมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งอาหารที่ใช้บริโภคประจำวัน และอาหารที่ใช้ในงานมงคลหรืองานพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ปฏิบัติกันมาตามบรรพบุรุษ อาหารที่นิยมรับประทานมีทั้งอาหารคาวและอาหารหวานจำนวนมากหลายชนิด ส่วนมากได้มาจากทรัพยากรที่มีอยู่รอบ ๆ หมู่บ้าน แตกต่างกันไปตามฤดูกาลต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร นิยมรับประทานอาหารรสจัด ชาวไทยเขมร รับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก (ซึ่งไม่เหมือนกับชาวอีสานทั่วไปที่กินข้าวเหนียว) ในที่นาของแต่ละครอบครัวจะปลูกข้าวเจ้า จะกันที่ดินบางส่วนเล็กน้อย เพื่อปลูกข้าวเหนียวไว้สำหรับทำขนมในพิธีกรรมและขนมหวานสำหรับเด็กเท่านั้น

ข้าวเจ้าที่ชาวไทยเขมรนิยมรับประทานมี ๒ ชนิด คือ ข้าวหอมมะลิ และข้าวเจ้าที่มีลักษณะเฉพาะ เมล็ดสั้น ๆ อมน้ำ อาหารหลักคือ น้ำพริก โดยมีผักสดทุกชนิดสำหรับเป็นผักจิ้ม นิยมใช้กะทิปรุงอาหาร โดยเน้นกะทิมะพร้าว เช่น แกงขลุกขลิกปูนา แกงเผือก แกงกล้วย ฯลฯ ในอดีตจะใช้กระดิ่งแทนโต๊ะอาหาร มีการนั่งรอบวงกระดิ่งใบใหญ่ เทข้าวสวยไว้ตรงกลางกระดิ่ง แบ่งกับข้าวคนละชุด ใช้เปลือกหอยทรายดักอาหารเหลวแทนช้อน ใช้มือที่ล้างสะอาดคลุกข้าวและ

หีบป้อนใส่ปาก อาหารที่นิยมบริโภค ได้แก่ น้ำพริกกับผัก ส่วนอาหารพื้นเมืองที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย คือ “ปราเฮาะ” (ปลาร้าเขมร) ปลาจ่อม ปลาแห้ง ปลาข่าง ปลาดัม น้ำพริกจิ้มผัก

อาหารส่วนใหญ่จะประกอบ และมีรายการอาหารตามฤดูกาล ไม่นิยมรับประทานเนื้อวัว เนื้อสัตว์ที่รับประทานส่วนใหญ่จะเป็นพวกปลาน้ำจืด ไก่ หมู กบ อึ่งอ่าง ฯลฯ อาหารดังกล่าวจัดเป็นอาหารที่นิยมบริโภคในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการนำวัตถุดิบที่หาได้ตามธรรมชาติ มาประกอบอาหารที่จัดเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น แกงปูใส่เผือก (ละแวกะคาม) แกงกล้วย (ซันลอร์เจจ) แกงหอย (ซันลอร์กะเจา) แกงมะละกอ (ซันลอร์ละฮอง) ยำปลาจ่อม (เยียมเตรียปรัย) ยำข่มแดง (เยียมปวงอังกรอง) ยำคักแค้ (เยียมเคาะคือ) ตำสมอ (เบาะสมอ) ตำมะเขือ (เบาะตรีอบ) เป็นต้น อาหารที่นิยมบริโภคในชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับอาหารคาว ได้แก่ อาหารหวานต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า ปังแอม เช่น ข้าวต้มใบมะพร้าว (อันซอมซาเลาะโดง) ขนมหันตาราง (นมกันตาราง) ขนมหูก (นมมูก) ขนมหันเตรียม (นมกันเตรียม) ขนมหะบังงา (นมกะบอล) ขนมนางเล็ด (นมเนียงเล็ด) ขนมหั้มะพร้าว (นมโกรีจ) เป็นต้น

สำหรับอาหารที่ใช้ในประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ จัดว่าเป็นอาหารที่ต้องใช้ฝีมือในการประกอบเป็นพิเศษ อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ในพิธีแต่งงาน ประกอบด้วย เนื้อหมู เส้นหมี่ วุ้นเส้น พักเขียว พักทอง วัตถุดิบเหล่านี้สามารถนำไปประกอบอาหารได้หลายอย่าง เช่น แกงหน่อไม้คอง ต้มจืดกระดูกหมู เนื้อหมูทอดหรือย่าง แกงหมูพักทอง แกงจืดวุ้นเส้น ผัดหมี่ แกงเผ็ดพักเขียว อาหาร เหล่านี้ล้วนเป็นอาหารมงคลสำหรับเลี้ยงแขกหรือที่มาร่วมงานอาหารเช่นนี้บรรพบุรุษเที่ยงทายนิสัย เจ้าบ่าวเจ้าสาว และถวายพระ สาเหตุที่ชาวเขมรเลือกอาหารเหล่านี้ในพิธีแต่งงานมาจากความเชื่อที่ว่า เนื้อหมูเป็นอาหารในโอกาสพิเศษ เพราะในสมัยก่อนนั้นเนื้อหมูหายากไม่อาจรับประทานได้ทุกวัน ดังนั้น การประกอบอาหารจากเนื้อหมูจึงเป็นการแสดงถึงฐานะของผู้จัดงานด้วย และเชื่อว่าเส้นหมี่ วุ้นเส้นเป็นเส้นสายใยเชื่อมโยงไมตรีของผู้ครองเรือนให้รักกันยั่งยืนนาน และมีอายุยืน พักเขียวคือความร่ำรวยเงิน เพราะพักเขียวหมายถึงเงิน ส่วนพักทองหมายถึงทอง พักเขียวและพักทองจึงแทนความเชื่อของชาวเขมรว่าจะร่ำรวยเงินทอง ส่วนในงานศพนั้นนิยมแกงกล้วย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน โดยเฉพาะเมื่อมีคนตายเจ้าภาพจะนำผลกล้วยดิบ ซึ่งใช้กล้วยดิบทุกชนิด ยกเว้นกล้วยตานี มาแกงกับกะทิ ใส่เนื้อไก่ เนื้อหมู หรือเนื้อวัว ชนิดใดชนิดหนึ่งแต่นิยมใช้เนื้อไก่ เพราะเป็นสัตว์เลี้ยงประจำบ้านที่หาได้ง่าย แกงกล้วยนี้ถือเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงแขกในงานศพ โดยเฉพาะ เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการตัดสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ตายกับญาติมิตรที่ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับอาหารในประเพณีวันสารท (แซน โคนดา) นิยมใช้ปลาข่าง หมูข่าง ไก่ข่าง หมูต้ม และข้าวต้มใบมะพร้าว เป็นต้น

ส่วนเครื่องคั้นนั้น ชาวไทยเขมรนิยมคั้นสุรา (เหล้าโรง) ผู้ชายชาวไทยเขมรนิยมคั้นสุรามาก และพิธีกรรมต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรจะต้องใช้สุราเป็นเครื่องประกอบพิธีด้วย คือ ใช้สุราเพื่อการสื่อสารระหว่างลูกหลานที่มีชีวิตอยู่กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

๒.๒.๔ วัฒนธรรมการแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายของคนชาติพันธุ์ไทยเขมร ได้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบัน เป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่น่าสนใจ และมีลักษณะที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน ผ้าทอพื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์เด่นชัด เช่น ผ้าหมี่โฮล หรือเรียกว่า ชัมปัดโฮล ซึ่งจัดเป็นผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียงของชาวไทยเขมร

สำหรับการแต่งกายแบบพื้นเมืองของชาวเขมรถิ่นไทยในปัจจุบันนั้น ถ้ามีงานออกนอกบ้านผู้ชายจะสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น-ยาว แล้วแต่โอกาส นุ่งโสร่งไหม มีผ้าขาวม้าคาดเอว สำหรับหญิงสาวสวมเสื้อคอกระสวย ที่เรียกว่า คอแหลม หรือคอกลม แขนกระบอกสั้นหรือยาวหรือสามส่วน เสื้อดีเกิ้ลครึ่งรูป นุ่งผ้าถุงไหมซึ่งทำไว้ใช้ในครอบครัว ถ้าอยู่บ้านจะนุ่งผ้าที่ทำงานๆ เช่น ผ้าสะมอ, สาธู, ทรูยสะแนก อันลุยชิม ฯลฯ ถ้าไปในงานต่าง ๆ จึงจะใช้ผ้าที่สวยงาม เช่น ผ้าโฮล, ปะกาปกุน, ปะกาจันท์, ละเบิก, เรียดจะเวียด, สะโรงแขวย, อัมปรม กะนิว, ตังเกาะ ฯลฯ ผู้ที่สูงอายุนิยมห่มผ้าสไบชนิดเล็ก(ผ้าลายลูกแก้ว) โดยเฉพาะเวลาไปทำบุญที่วัด ผ้าไหมของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นผ้าที่มีลวดลายและสีสันที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชนซึ่งสวยงามมาก ผ้าไหมพื้นเมืองที่มีชื่อ คือ ผ้าโฮล ผ้าอำปรุม ผ้าชิน (มัดหมี่) ผ้าซาถู ผ้าชมอ ผ้าละเม็ก ผ้าชนิดเล็ก เป็นต้น

ในสมัยโบราณชาวเขมรโดยเฉพาะที่จังหวัดสุรินทร์ ใช้เครื่องประดับเงิน นาค ทอง สวมใส่เวลาออกงาน ส่วนมากไม่นิยมประดับเพชร พลอยสีต่าง ๆ หลากหลายเช่นในปัจจุบันนี้ เครื่องประดับที่สวมคอ คือ จาร้อยสลัปปะเก้อม ถ้าใครมีเส้นยาวก็จะสวมแบบสะพายแล่งที่ข้อมือสวมกำไล หรือปะเก้อม เด็ก ๆ จะสวมกำไลข้อเท้าด้วย

ในปัจจุบันนี้เครื่องแต่งกายที่ตัดเย็บด้วยผ้าไหม และเครื่องประดับเงิน กำลังเป็นที่นิยมนกันอย่างมากสตรีชาวเขมรถิ่นไทย แต่งกายด้วยผ้าไหม และประดับเครื่องเงินในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานมงคล งานบุญ และงานเทศกาลต่าง ๆ

๒.๒.๕ ประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญ

ประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชา ที่สำคัญ เช่น

๒.๒.๕.๑ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ชาวไทยเขมรถือว่าการถือกำเนิดของมนุษย์ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ จึงต้องจัดให้มี พิธีกรรมต้อนรับและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตใหม่ พิธีกรรมดังกล่าวจะมีตั้งแต่เริ่มคลอดจากครรภ์มารดา ผู้ทำคลอดคือ “หมอดำแย” หรือที่ชาวพื้นเมืองเรียก “จมอบ” โดยใช้ผิวไม้ไผ่ เหลือบบาง ๆ ตัดแล้วนำไปฝังไว้ใต้บันไดบ้าน ด้วยความคิดความเชื่อที่ว่า เมื่อเจริญเติบโตขึ้นเด็ก คนนี้จะไม่ทิ้งถิ่นฐานของตนไปที่อื่น ถึงไปก็จะกลับมาตายที่ “รกรากเดิม” ของตน เมื่อทารก คลอดใหม่ ๆ ญาติผู้ใหญ่จะนำภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า “เหนียง” ซึ่งเป็นเครื่องมือจับปลา ชนิดหนึ่งมารองรับ มีหนังสือวางไว้ข้าง ๆ ทารก มีการผูกข้อมือรับขวัญ หลังจากนั้นไม่นานก็มี พิธีรับขวัญ พิธีตัดหรือโกนผมไฟ พร้อมทั้งพิธีขอมคุณหมอดำแย เรียกพิธีนี้เป็นภาษาถิ่นว่า “กั๊ดส็อก บังก็อก จมอบ” พิธีนี้จะจัดขึ้นหลังจากที่มารดาอยู่ไฟจนครบกำหนดหรือมีความ แข็งแรงพอที่จะประกอบกิจการงานได้ เครื่องประกอบพิธีบายศรีปากชาม กรวยใบตอง ข้าวเปลือก ข้าวสาร รูปเทียน กรรไกร ไก่เป็น ๆ พร้อมด้วยเงินจำนวนเล็กน้อย พิธีนี้จัดขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทารกผู้เกิดใหม่และตอบแทนหมอดำแยผู้ทำคลอด ซึ่งตามธรรมเนียม แล้วหมอดำแยจะคอยดูแลพยาบาลทั้งแม่และทารกจนกว่าจะแข็งแรง ส่วนการตั้งชื่อมีคิดว่าต้องตั้ง ชื่อที่น่าฟังไว้ก่อน เพราะถ้าตั้งชื่อเพราะผีจะเอาชีวิต โดยมากนิยมตั้งชื่อตามชื่อของเครื่องใช้ ภายในบ้านเท่าที่จะนึกได้

๒.๒.๕.๒ ประเพณีเกี่ยวกับการตาย

การจัดงานศพให้แก่ผู้ตายเป็นประเพณีสุดท้ายที่เกี่ยวกับชีวิต จัดขึ้นตามพิธีกรรม ที่เกิดจากความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ กลุ่มชาวไทยเขมรที่นับถือศาสนาพุทธก็จะจัดพิธีศพตาม หลักการของศาสนาพุทธซึ่งผสมผสานอยู่ระหว่างคตินิยมเชิงพุทธกับพราหมณ์ เช่นมีการอาบน้ำ ศพหรือรดน้ำศพซึ่งเป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ว่าด้วยการชำระล้างบาป วัตถุประสงค์อีก อย่างหนึ่งเพื่อชำระล้างร่างของศพให้สะอาด ก่อนที่จะนำไปประกอบพิธีกรรมต่อไป การแต่งตัว ศพนิยมแต่งด้วยเสื้อผ้าชุดที่ผู้ตายชอบที่สุดขณะยังมีชีวิตอยู่ การมัดตราสังยังคงยึดถือความเชื่อตาม หลักพุทธศาสนาคือ มัดที่คอเปลาะหนึ่ง ที่ข้อมือเปลาะหนึ่งและที่เท้าอีกเปลาะหนึ่ง การมัดหรือ ตราสังศพเป็น ๓ เปลาะก็ด้วยถือเป็นคติสอนใจแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ตามคติของพุทธศาสนาว่า เปลาะที่หนึ่งคือมัดที่คอ หมายถึง ห่วงที่หนึ่งได้แก่ลูก เพราะลูกเป็นห่วงผูกคอกพ่อแม่ตลอดเวลา เปลาะที่สองคือมัดที่มือ หมายถึง ห่วงที่สองได้แก่สามี หรือภรรยา เนื่องด้วยถือว่า ความเป็น สามีภรรยาเป็นห่วงที่ยากแก่การแก้หรือสลัดออก เปลาะที่สามคือ ที่เท้า หมายถึง ทรัพย์ สมบัติ สมบัติมีค่าประการหนึ่ง หรือบ่วงที่ผูกมัดเท้าไว้ ทำให้ไปไหนมาไหนไม่ได้

การทำโลงหรือหีบศพในชนบท ไม่นิยมซื้อโลงสำเร็จรูป แต่จะช่วยกันต่อโลงเองโดยนำไม้ประการฝาบ้านและกระดานพื้นบ้านของผู้ตายมาต่อเป็นโลงเสร็จแล้วประดับด้วยกระดาษแก้วหลากสี นำมาตัดเป็นลวดลายต่าง ๆ การตั้งศพนิยมตั้งที่บ้านผู้ตาย ถ้าเป็นศพของญาติผู้ใหญ่จะตั้งไว้หลายวันตั้งแต่ ๓-๗ วัน ถ้าเป็นศพของเด็กหรือคนที่มีฐานะยากจนจะตั้งไว้ ๑-๓ วัน ก็จะทำพิธีฌาปนกิจ ในช่วงที่ตั้งศพสวดอภิธรรมที่บ้านจะมีประเพณีการเล่นอย่างหนึ่งเรียกว่า “ลึงกาซ” หมายถึงการเล่นทายหรือทายว่าจะออกหัวหรือก้อยโดยใช้เงินเหรียญหมุนแล้วครอบด้วยขัน ส่วนการแทงหรือทาก็จะใช้เสื่อผ้า สิ่งของตลอดจนเครื่องประดับเท่าที่มีอยู่ขณะนั้น ไม่ได้เล่นได้เสียกันอย่างจริงจัง เมื่อเสร็จงานศพแล้วก็ส่งคืน ส่วนใหญ่ผู้เล่นมักเป็นหนุ่มสาว ซึ่งเป็นโอกาสที่จะได้เกี่ยวพาราสีกัน

การเผาศพนิยมนำไปเผาที่ป่าช้าประจำหมู่บ้านหรือไม่กี่ที่หัวไร่ปลายนาของผู้ตาย ผู้มีหน้าที่จัดพิธีศพซึ่งจะเป็นคนเดียวตั้งแต่แรกเริ่มเรียกว่า “อาจารย์” เป็นผู้มีความรู้ทางด้านพิธีและไสยเวทที่เกี่ยวกันเป็นอย่างดี พร้อมกับผู้ช่วยอีก ๒-๓ คน ผู้ช่วยเหล่านี้เท่านั้นที่มีหน้าที่ซึ่งตรงกับที่เรียกว่า “สัปเหร่อ” ภาษาถิ่นเรียก “กีร์” หรือ “เกียร” ชาวไทยเขมรมีการถือฤกษ์ยามการเผาศพเช่นเดียวกับชาวไทยในชนบททั่วไป คือ วันที่ห้ามเผาศพ คือ วันขึ้น ๑ ค่ำ ๑๑ ค่ำ และแรม ๖ ค่ำของทุกเดือน เนื่องจากวันดังกล่าวตำราของชาวไทยเขมรเรียก “วันผีกิน” ถ้าเผาศพในวันดังกล่าวอาจทำให้ญาติพี่น้องต้องตายตามกันทันที นอกจากนี้ยังถือข้อห้ามตามวันทั้ง ๗ ตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นด้วย

๒.๒.๕.๓ ประเพณีทำบุญวันสารทหรือบุญเดือนสิบ (แซนโดนตา)

แซนโดนตา เป็นพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษของกลุ่มชนชาวไทยเขมรในเขตจังหวัดสุรินทร์ คำว่า “แซน” แปลว่า “เช่นไหว้” ส่วนคำว่า “โดนตา” “มาจากคำว่า” “จะ โคน” หมายถึงโคตรตระกูล “ตา” หมายถึง บรรพบุรุษทุกชั้นที่สิ้นชีพไปแล้ว โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น แม้ว่าร่างกายจะแตกดับ แต่วิญญาณจะยังคงอยู่ เพื่อคอยวนเวียนดูแลให้ความคุ้มครองลูกหลาน จึงมีวัฒนธรรมที่ต้องสร้างสถานที่ให้อยู่เป็นหลักแหล่ง เช่น การทำหิ้งไว้ในบ้านเพื่อกราบเช่นไหว้ ในขณะที่เดียวกันความเชื่อที่คิดว่ามนุษย์มีบาปกรรมที่ทำสร้างสมไว้ตั้งแต่มีชีวิตอยู่ เมื่อเสียชีวิตไปวิญญาณอาจต้องไปรับใช้กรรมที่ทำมาในยมโลก ซึ่งต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการถูกกักขัง ถูกทำโทษและหิวโหย เป็นผีเปรตต่าง ๆ ซึ่งในรอบปีหนึ่ง ๆ พญายมราชจะปล่อยให้วิญญาณเหล่านี้เดินทางมายัง โลกมนุษย์เพื่อเยี่ยมลูกหลานตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ จากนั้นวิญญาณก็จะกลับสู่ยมโลกตามเดิม ลูกหลานจึงต้องทำพิธีเช่นไหว้ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ประเพณีแซนโดนตาของกลุ่มชนชาวไทยเขมรสุรินทร์ จึงเป็น

ประเพณีที่ตรงกับกลุ่มชนชาวไทยในภาคอื่นๆ ของประเทศไทยที่เรียกว่า “วันสารท” “บุญข้าวสาก” “บุญสลากภัต” “บุญเดือน ๑๐” หรือ “บุญชิงเปรต” เป็นต้น

พิธีกรรมแซนโคนต์ตาของชาวเขมรสุรินทร์จะใช้ระยะเวลายาวนานถึง ๑๗ วัน โดยเริ่มจาก “วันเป็นตุง” (วันสารทเล็ก) เริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ไปจนถึงการทำบุญครั้งใหญ่ในขั้นตอนสุดท้าย เรียกว่า “วันเป็นทม” (วันสารทใหญ่) คือ วันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ และมีพิธีการที่สำคัญหลายขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพัน ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษอย่างแนบแน่น ทั้งยังเป็น การแสดงถึงความศรัทธายึดมั่นต่อพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย ประเพณีแซนโคนต์ตาจึงเป็น ประเพณีของความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษผสมผสานกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดย เชื่อว่า การบูชา การเซ่นไหว้จะนำมาซึ่งความสุขความปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย มีความเจริญ ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

๒.๒.๕.๔ ประเพณีการแต่งงาน (แซนการ์)

การแต่งงาน (แซนการ์) เป็นประเพณีที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากประเพณีของชาวไทยในภูมิภาคอื่น ตั้งแต่การทาบทามคู่ชู้ที่เรียกว่าการ การหมั้น และการแต่งงาน รวมทั้งการเก็บตัวก่อนวันแต่งงานที่เรียกว่า โจลมลบ นับเป็นประเพณีที่มีขั้นตอนพิธีการค่อนข้างมาก เช่น การสู่ขอ ฝ่ายชายต้องเสียเงินและเครื่องบรรณาการให้กับฝ่ายหญิง เพื่อเป็นการทาบทามหรือภาษาท้องถิ่น เรียกว่า การเปิดปาก (เบิกเมื่อค) ฝ่ายหญิง ในวันหมั้นและวันแต่งฝ่ายชายจะต้องจัดขันหมากไปให้ฝ่ายหญิงตามจำนวนที่ฝ่ายหญิงกำหนด ซึ่งขันหมากนี้ประกอบด้วย หมู เหล้า ขนม ข้าวต้ม ผลไม้เงินและทอง ในขณะที่ฝ่ายหญิงก็ต้องจัดเตรียมสถานที่สำหรับประกอบพิธีให้พร้อม

ก่อนทำพิธีการแต่งงานเจ้าสาวจะลงมาเกี่ยวกับยเจ้าบ่าวขึ้นบ้านเพื่อประกอบพิธีแต่งงาน โดยก่อนขึ้นบ้านฝ่ายหญิงต้องล้างเท้าให้ฝ่ายชาย มีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เมื่อทำพิธีแต่งงานแล้วจะมีพิธีกินอาหารเลี้ยงแขกของบ่าวสาว พิธีไหว้ญาติของเจ้าบ่าว และพิธีอาบน้ำให้กับพ่อแม่ฝ่ายชาย เป็นต้น (ประกอบ ผลงาม. ๒๕๓๘)

๒.๒.๕.๕ พิธีโจลมมีวด

ชาวไทยเขมรนิยมนิยามรักษาโรคด้วยพิธีกรรมชนิดหนึ่งที่เรียกว่า โจลมมีวดหรือเลงมมีวด โดยมีความเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีได้ ทำให้ผู้ที่กำลังประสบอุปสรรคต่างๆ คลายความกังวลได้ และเชื่อว่าการเจ็บป่วยอาจเกิดขึ้นโดยสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นตัวกระทำ ในปัจจุบันพบว่าการรักษาโรคด้วยพิธีนี้มีมักจะใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายหลังจากที่ผู้ป่วยได้รับการรักษาพยาบาลจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว แต่อาการป่วยไม่ดีขึ้น มมีวด น่าจะถือเป็นสาขาหนึ่งในวิชาการรักษาโรคแผนโบราณซึ่งสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มี

จุดมุ่งหมายหลักเพื่อรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี นับเป็นภูมิปัญญาของการรักษาทางจิตทางวิญญาณที่ชาวไทยเขมรยังนิยมกันอยู่จนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๕.๖ พิธีมังกวลจองไต

คำว่า มังกวลจองไต เป็นคำในภาษาเขมร แปลว่า ค่ายมงคลผูกข้อมือ นิยมจัดขึ้นในงานมงคลทั่วไป อาทิ งานมงคลสมรส งานเรียกขวัญนาศ งานเรียกขวัญโกนจุก งานเรียกขวัญวันแรกเกิด งานขึ้นบ้านใหม่ งานยกเสาเอก งานครบรอบวันเกิด งานวันเกษียณอายุราชการ งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีพิธีเรียกขวัญในโอกาสอื่นๆ เช่น เรียกขวัญเมื่อหายป่วยแล้ว เป็นต้น

๒.๓ การเข้ามาของชาวจีน

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างจีนกับแคว้นแคว้นโบราณในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งอาณาจักรอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน คงมีมาอย่างยาวนานแล้ว ดังปรากฏหลักฐานโบราณวัตถุจากประเทศจีน เช่น กลองมโหระทึก สมัยก่อนประวัติศาสตร์อายุราว ๓,๐๐๐-๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ที่พบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้น หลักฐานทางด้านเอกสาร คือ หนังสือพระราชพงศาวดารราชวงศ์ฮั่นชื่อ “ฮั่นชู” ซึ่งบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางของคณะราชทูตฮั่น ระหว่างปี พ.ศ. ๕๔๓-๕๔๘ ยังได้มีการกล่าวถึงเส้นทางเดินทางโดยทางเรือจากเมืองกวางตุ้ง ผ่านเวียดนาม กัมพูชา อ่าวไทย และเดินเท้าข้ามคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณคอคอคกระของประเทศไทย เพื่อไปต่อยังประเทศอินเดีย (กรรณิการ์ ต้นประเสริฐและคณะ. ๒๕๔๐ : ๕๓-๕๔)

ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างจีนกับผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยได้มีการสืบเนื่องต่อมาตามลำดับ โดยในระยะแรกคงจะมีวัตถุประสังค์ในทางการค้าเป็นสำคัญ ในสมัยฟูนันและทวารวดี ได้มีพ่อค้าชาวจีนนำสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องถ้วยชามเข้ามาค้าขาย นอกจากนี้ บริเวณประเทศไทยยังเป็นเส้นทางของพระภิกษุจีนที่ใช้ในการเดินทางไปสืบศาสนายังประเทศอินเดีย หลวงจินพาเหียนเป็นพระภิกษุองค์แรกที่เดินทางไปถึงอินเดีย และลังกา โดยทางบก และกลับเมืองจีนโดยทางเรือ ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑๒ ปี ผ่านเมืองต่างๆ ราว ๓๐ กว่าเมือง หลวงจินพาเหียนได้จดบันทึกเรื่องราวของดินแดนต่าง ๆ เช่น กิมหลิน พันพัน ซิดู โตโลโปตี หลังยะสิง ตังมา หลังเสียม และหลอฮก เป็นต้น ซึ่งดินแดนต่างๆ ที่กล่าวมานี้ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าอาจเป็นดินแดนเก่าแก่ในประเทศไทย

จากบันทึกของจีนทำให้เราทราบได้แน่ชัดว่าบ้านเมืองเหล่านี้มีการค้าขายกับจีน จีนต้องการสินค้าประเภทของป่า เช่น ไม้หอม ขี้ผึ้ง หนังสัตว์ เขาสัตว์ เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็นำสินค้าประเภทผ้าไหมแพรพรรณ เครื่องประดับ มาขายให้แก่คนพื้นเมือง นอกจากนั้น ยังมีการ

ติดต่อทางการทูตกับจีน เช่น ส่งทูตไปเฝ้าจักรพรรดิจีนในช่วงที่มีการเปลี่ยนแผ่นดิน หรือเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญ และทางจักรพรรดิจีนก็มักพระราชทานสิ่งของต่างๆมาให้กษัตริย์หรือผู้ปกครองท้องถิ่นอยู่เสมอ การยอมรับเครื่องบรรณาการและการให้ของตอบแทนของจีนนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า จีนรับรองกษัตริย์พระองค์นั้นเป็นผู้ปกครองโดยชอบธรรมของแคว้นหรือรัฐในประเทศไทย

ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่จีนมีกับบ้านเมืองและผู้คนในประเทศไทยปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ซ้องในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่จีนขยายกิจการค้าอย่างกว้างขวาง มีการแต่งเรือสำเภามาออกมายังบ้านเมืองในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มีการตั้งหลักแหล่งการค้าตามเมืองต่างๆ รวมถึงการแต่งงานปะปนกับคนพื้นเมือง ก่อให้เกิดเป็นชุมชนระดับหมู่บ้านและเมืองที่มีผู้คนเป็นเชื้อสายของจีน เป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพในด้านการค้าขายแตกต่างไปจากกลุ่มคนพื้นเมืองเดิมที่มีอาชีพในทางเกษตรกรรมเป็นหลัก กลุ่มคนที่มีเชื้อสายจีนนี้คือผู้ที่ทำให้เกิดเมืองใหม่ๆ ขึ้น เป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและค้าขาย การประกอบอาชีพในการค้าขายของประชาชนดังกล่าว ทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมืองในระยะต่อมา (ศรีศักร วัลลิโภคม, ๒๕๓๑ : ๒๘-๓๐)

ในสมัยลพบุรี คงจะมีช่างจีนเดินทางเข้ามาตั้งหลักแหล่งและค้าขาย รวมทั้งทำงานช่างฝีมืออื่นๆ เป็นต้นว่า การทำลวดลายปูนปั้นเครื่องประดับศาสนสถาน ดังเช่น ลวดลายภาพปูนปั้นที่ปรากฏบนองค์พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีชาวจีนทำงานอยู่ในเมืองไทยแล้ว

สำหรับการติดต่อระหว่างไทยกับจีนอย่างเป็นทางการนั้น เริ่มขึ้นในสมัยสุโขทัยราวรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าหงวนลีโจวฮ่องเต้ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หงวน ดังปรากฏในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์หงวนว่า ใน พ.ศ. ๑๘๒๕ จีนได้ส่งขุนนางชื่อ เหอจื่อจี้ มาเกลี้ยกล่อมประเทศเสียน หรืออาณาจักรสุโขทัย ให้ราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรี แต่ปรากฏว่า เมื่อราชทูตของจีนเดินทางมาถึงอาณาจักรจาม ได้ถูกจามจับไปฆ่าเสียก่อน ต่อมาอีก ๑๑ ปี คือ พ.ศ. ๑๘๓๖ พระเจ้ากรุงจีน ได้ส่งราชทูตไปเรียกตัวกษัตริย์เสียนมาเฝ้า แต่ไม่ปรากฏว่า พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จหรือส่งราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าจีนในปีนั้น จนกระทั่งปีถัดมา คือ ในพ.ศ. ๑๘๓๗ จดหมายเหตุของจีนระบุว่า กัมมู่ติงได้ส่งราชทูตจากเมืองเพชรบุรีมาถวายเครื่องราชบรรณาการ และได้มีการส่งราชทูตไปเมืองจีนอีกหลายครั้งคือ ในปีพ.ศ. ๑๘๔๓ พ.ศ. ๑๘๕๗ พ.ศ. ๑๘๖๑ และครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๕ หลังจากนั้นก็ไม่ปรากฏว่าสุโขทัยได้ส่งราชทูตไปยังประเทศจีนอีกเลย จนกระทั่งสุโขทัยเสียเอกราช

ราชแก่กรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. ๑๕๒๑ (ยุพิน คล้ายมนต์. ๒๕๓๖ : บทคัดย่อ) ในสมัยนี้ ปรากฏหลักฐานว่า ได้มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาค้าขายบริเวณอ่าวไทย แถบเมืองชุมพร สุราษฎร์ธานี และ นครศรีธรรมราช ฯลฯ โดยนำสินค้าจากจีนบรรทุกเรือสำเภาเข้ามาในฤดูลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ และซื้อสินค้าจากชาวไทยพื้นเมืองกลับไปขายที่ประเทศจีนในฤดูลมมรสุม ตะวันออกเฉียงใต้ (พลกุล อังกินันท์. ๒๕๑๔ : ๗-๘)

ในสมัยอยุธยาตอนต้น ได้มีเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งเกิดขึ้นที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนแน่นแฟ้นและมีผลมาถึงการขยายตัวและการตั้งหลักแหล่งของคนจีนในเมืองไทย ในเวลาต่อมา กล่าวคือ จักรพรรดิจีนแห่งราชวงศ์หมิงทรงสนพระทัยที่จะทำการค้ากับบ้านเมืองในเอเชียอาคเนย์อย่างเป็นทางการ จึงได้ส่งกองทัพเรือของจีนมาเยือนประเทศในเอเชียอาคเนย์ภายใต้การควบคุมของนายพลเจิ้งเหอ เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศเหล่านี้ กองทัพเรือนี้ได้แวะเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากที่นายพลเจิ้งเหอและคณะเดินทางมาเยือน ได้มีชาวจีนเดินทางมาเมืองไทยมากกว่าแต่ก่อน บางพวกก็อาศัยตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทย บางพวกเข้ามาค้าขาย บางคนรับราชการโดยเฉพาะทำหน้าที่เป็นนายสำเภาและลูกเรือให้กับสำเภาไทยที่จะไปติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ (ศรีศักร วัลลิโภดม. ๒๕๓๑ : ๓๓-๓๔)

การไปมาค้าขายระหว่างจีนกับไทยรุ่งเรืองมากในสมัยนี้เนื่องจากพ่อค้าชาวจีนตะวันตก จำเป็นต้องพึ่งพาไทยในการเป็นตัวแทนทำการค้าขายกับจีน ในสมัยพระเจ้าปราสาททองได้มีการตั้งกรมพระคลังสินค้าและรับบรรดาชาวจีนเข้ามาเป็นพนักงานในหน่วยนี้ ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในอยุธยา นอกจากเป็นพ่อค้าแล้วบางคนเป็นขุนนางไทย แพทย์ ศิลปิน ตลอดจนประกอบอาชีพเกษตรกรรมรวมทั้งรับจ้างกิจการต่าง ๆ

สมัยอยุธยา ได้ปรากฏการเข้ามาตั้งหลักแหล่งของชาวจีนเป็นจำนวนมาก ดังมีการกล่าวถึงชุมชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาว่ามีถึง ๖ ย่านด้วยกัน คือ

๑. ย่านตลาดน้ำหรือตลาดเรือ ๔ แห่ง คือ ตลาดน้ำวนบางกะจะ หน้าวัดพนัญเชิง ตลาดปากคลองคูจามท้ายสุเหร่าแขก ตลาดปากคลองคูไม้ร้อง และตลาดปากคลองวัดเค็ม ได้ศาลเจ้าปูนเท่าง

๒. ย่านตลาดวัดท่าราบหน้าบ้านเจ้าสัวชี ซึ่งพงศาวดารบรรยายว่า ตลาดวัดท่าราบหน้าบ้านเจ้าสัวชีมีตึกแถว ๑๖ ห้อง สองชั้น ๆ ล่างตั้งขายของ ชั้นบนคนอยู่หัวตลาดนี้มีโรงตีเหล็กและเย็บรองเท้า ทำยาแดง สุกก้อยขาย (ปัจจุบันคือที่ตั้งของโรงเรียนสตรีวัดพุทธโสธรวรย)

๓. ย่านตลาดขนมจีน ตลาดขนมจีน ซึ่งมีบรรยายว่า ถนนย่านขนมจีนมีร้านโรงจีนทำขนมเปียก ขนมโก๋ เครื่องจันอับ ขนมแห้งขายเป็นร้านชำ ชื่อตลาดขนมจีน

๔. ย่านในไถ่ ตั้งแต่คลองประตูในไถ่ ผ่านท่อหอยซึ่งเป็นท่าเทียบเรือมาถึงคลอง ประตูจีนถนนย่านในไถ่เชิงตพานประตูจีนไปถึงเชิงตพานประตูในไถ่เป็นตลาดใหญ่มีตึกกว้านร้าน จีนตั้งตึกทั้งสองฟากฝั่งถนนหลวง จีนไทยนั่งร้านขายของสรรพสิ่งของเครื่องสำเภาเครื่อง ทองเหลือง ทองขาว กระเบื้องถ้วยโถโอชาม แพรสีต่าง ๆ มีของรับประทานเป็นอาหารและ ผลไม้มาแต่เมืองจีนวางรายในร้านของที่ห้องตลาดมีของสดขายเข้าเย็น สุกกร เป็ด ไก่ ปลาทะเล น้ำจืด ปูหอยต่าง ๆ หลายอย่าง

๕. ย่านสนามม้า เป็นย่านที่อยู่ต่อจากย่านในไถ่ ถนนย่านสนามม้าตั้งแต่เชิงตพาน ในไถ่ตะวันออกไปจดถึงหัวมุมมพระครที่มีชื่อตำบลสารภานั้นจีนตั้งโรงทำเครื่องจีนอับและขนม แห่งทำโต๊ะ เก้าอี้ ชาวจีนทำถังไม้และปลอกเหล็กถังใหญ่ร้อยหลายชนิดขายชาวพระนคร

๖. ย่านตลาดปากคลองขุดละครไชย มีหญิงละครโสเภณีตั้งโรงอยู่ท้ายตลาด ๔ โรง ตลาดนี้เป็นตลาดใหญ่ใกล้ทางเรือและทางบก มีตึกจีน ร้านจีนขายของจีนมากกว่าของไทย มี ศาลาจีนศาลาหนึ่งอยู่ท้ายตลาด (สุภางค์ จันทวานิช. ๒๕๓๔: ๘๕-๘๖)

ในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ชาวจีนได้เข้ามา ตั้งรกรากมากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่อพยพมาจากมณฑลทางใต้ แบ่งตามภาษาพูดได้เป็น ๕ กลุ่ม คือ (สกินเนอร์. ๒๕๒๕ : ๕๑)

กลุ่ม ๑ ชาวจีนแต้จิ๋ว มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ตามตำบลต่าง ๆ รอบเมืองซัวเถาและตาม บริเวณชายฝั่งแม่น้ำฮั่นหรือเรียกรวมกันว่า “บริเวณซาน” ซึ่งตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ มณฑลกวางตุ้ง ชาวจีนแต้จิ๋วได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นชาวจีนสมัยนี้ ได้รับการเอาใจใส่ รวมทั้งได้รับความไว้วางใจจากทางการไทยเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาว จีนแต้จิ๋วเป็นเชื้อสายบิดาของพระเจ้าตากสิน ได้รับการยกย่องว่าเป็น “จีนหลวง” (ทวี ธีระวงศ์ เสรี : ๒๕๑๖ : ๑๗)

กลุ่ม ๒ ชาวจีนแคะ ภูมิลำเนาเดิมเป็นหมู่ตามชานเมืองแถบตะวันออกและตะวันตก ของมณฑลฮกเกี้ยนและมณฑลกวางสี อยู่ระหว่างหุบเขาที่เป็นแนวไปจนถึงทางเหนือของมณฑล กวางตุ้ง และอาศัยอยู่รอบเกาะฮ่องกงและเกาะไหหลำอีกด้วย ชาวจีนแคะส่วนใหญ่มีอาชีพในด้าน ช่างฝีมือ เช่น ช่างเย็บผ้า ช่างทำหนัง ช่างเงินทำทอง

กลุ่ม ๓ ชาวจีนไหหลำ เป็นประชากรส่วนใหญ่ของเกาะไหหลำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ มณฑลกวางตุ้ง ส่วนใหญ่มีอาชีพบริการ เช่น ขายน้ำแข็ง กาแฟ เครื่องดื่ม ภัตตาคาร โรงแรม และบริการในด้านอื่น ๆ

กลุ่ม ๔ ชาวจีนกวางตุ้ง ได้แก่ ประชากรส่วนใหญ่ของมณฑลกวางตุ้ง และตามภาคต่าง ๆ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลกวางสี ส่วนใหญ่มีอาชีพในด้านช่างฝีมือเกี่ยวกับการพิมพ์ โรงงานเหล็ก โรงซ่อมรถยนต์ ตลอดจนดำเนินการค้าในกิจการนั้น ๆ ด้วย

กลุ่ม ๕ ชาวจีนฮกเกี้ยน อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลฮกเกี้ยน มีเมืองเอ๋อหมิงเป็นศูนย์กลางเป็นกลุ่มชาวจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทย มีอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุก ยางพารา และค้าขายทั่วไป (ไสว วิศวานันท์. ๒๕๓๕ : ๕๑)

ชาวจีนเหล่านี้เป็นชาวจีนแต่จิวมากที่สุดถึง ๕๐% ชาวจีนแคะ ๑๕% ชาวจีนไหหลำ ๑๒% และชาวจีนกวางตุ้ง ๑๐% ชาวจีนฮกเกี้ยน ๑๐% และพวกอื่น ๆ ๓% ในระยะแรกชาวจีนฮกเกี้ยนมีจำนวนมากที่สุด และเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นพวกแรก ต่อมาจึงได้มีชาวจีนแต่จิวและกลุ่มภาษาอื่น ๆ เดินทางเข้ามาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ชาวจีนฮกเกี้ยนบางส่วนได้เดินทางกลับประเทศจีน จึงทำให้มีจำนวนลดลงไป (ลิขิต ธีรเวคิน. ๒๕๒๑ : ๒๓) เหตุที่ประเทศไทยมีชาวจีนแต่จิวมากที่สุด อาจเนื่องมาจากการที่มีชาวจีนแต่จิวทำงานเป็นลูกเรือสำเภากลางที่เดินทางติดต่อระหว่างจีนภาคใต้กับประเทศไทยมาก และมีการเดินทางระหว่างเมืองชัวเถากับกรุงเทพฯ โดยตรง ประกอบกับปัจจัยด้านถิ่นที่อยู่เดิมซึ่งมีภาวะประชากรล้น ที่ดินน้อย และยังเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง โดยเฉพาะवादภัย เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เมื่อเกิดพายุหรือน้ำท่วมจึงเป็นค่าน้ำในการรับภัยเสมอ ราษฎรที่ไร้ที่อยู่อาศัยจำนวนมากจึงได้พยายามหาทางออกโดยออกทะเลไปตั้งหลักแหล่งใหม่ยังประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ และการที่คนไทยปฏิบัติต่อคนจีนที่เข้ามาอยู่อย่างเป็นมิตร ก็ยังทำให้คนแต่จิวอพยพเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้น

นอกจากนี้ภาวะสงครามก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิว ในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ซ้องใต้ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) มีชาวจีนแต่จิวส่วนหนึ่งได้เข้าร่วมกับราชวงศ์ซ้องต่อต้านมองโกล เมื่อการต่อต้านล้มเหลว คนแต่จิวที่เข้าร่วมสงครามทางน้ำกลุ่มหนึ่งจึงถือโอกาสนั่งเรือหนีเข้าอ่าวไทย และเข้ามาตั้งหลักแหล่งบนแผ่นดินไทย ส่วนคนแต่จิวที่ร่วมสงครามทางบกก็หนีเข้ามาทางเทือกเขาจับบ่วงไตชัวทางชายแดนมณฑลกวางซีผ่านประเทศเวียดนามเข้ามาสู่ไทย ซึ่งถือเป็นคนจีนแต่จิวรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย (สุคนธ์ อรุณล้ำเลิศ. ๒๕๓๑ : ๕๒-๖๐)

ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ เดิมตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณท่าเตียนและพระบรมมหาราชวังในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพวกจีนแต่จิวที่เข้ามาครั้งใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรี โดยพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำกับพวกพระราชวังของพระองค์ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงย้ายเมืองหลวงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามาอยู่ฝั่งพระนครทรงมีพระราชประสงค์จะสร้าง

พระบรมมหาราชวัง ณ บริเวณถิ่นที่อยู่ของชาวจีนจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายชุมชนชาวจีนไปอยู่นอกเขตกำแพงพระนครทางตะวันตกเฉียงใต้บริเวณนี้จึงกลายเป็นชุมชนใหญ่ของชาวจีนที่รู้จักกันว่า “สำเพ็ง” มากระทั่งปัจจุบัน (สาวิตรี ทันภะสุต. ๒๕๒๘ : ๗๘-๑๐๐)

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงวางนโยบายเรื่องการจัดสถานที่ให้ชาวจีนออกไปตั้งหลักแหล่งโดยถือเรื่องเขตนารอบราชธานี และเรื่องความสะดวกของชาวจีนอพยพเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเขตนารอบราชธานีอันได้แก่ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี และสุพรรณบุรี เป็นแหล่งเพาะปลูกเก่ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาว่า เป็นเขตนาคูโคมีความอุดมสมบูรณ์เต็มที่และรัฐบาลสามารถเรียกเก็บภาษีได้เต็มตามเนื้อที่การถือครองไม่ว่าจะใช้พื้นที่นั้นทำนาหมคหรือไม่ เมืองฉะเชิงเทราเป็นเมืองอยู่เขตนารอบราชธานี ตั้งแต่บนแม่น้ำบางปะกงอันเป็นคลองลำโรงและคลองแสนแสบเป็นคลองแยกเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยามายังท่าส่งออกกรุงเทพฯ นับว่าอำนวยความสะดวกในด้านการคมนาคมตลอดจนการขนส่งสินค้าเป็นอย่างดีทรงสนับสนุนให้ชาวจีนทำไร่่อ้อยและตั้งโรงงานที่นี้

ในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ชุมชนชาวจีนได้ขยายตัวออกไปนอกเหนือสำเพ็งอีกหลายแห่ง คือ

๑. บริเวณตั้งแต่ใต้กำแพงพระนครปากคลองผดุงกรุงเกษมด้านใต้ บริเวณนี้เป็นชุมชนใหญ่ที่สุดของชาวจีนในกรุงเทพฯ ซึ่งรวมทั้งสำเพ็งด้วย โดยมีลักษณะเป็นชุมชนชาวจีนติดกันไปตลอดจนกระทั่งถึงปากคลองผดุงกรุงเกษมด้านใต้บริเวณวัดกาลละหว่า (โบสถ์ฝรั่งชื่อ Clavery) ชุมชนชาวจีนบริเวณนี้จะขนานไประหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและถนนเจริญกรุง

๒. บริเวณฝั่งธนธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณนี้ตั้งอยู่ตรงข้ามกับชุมชนใหญ่ของชาวจีนทางฝั่งพระนคร คือ อยู่ตรงข้ามกับบริเวณถนนราชวงศ์ตอนตกแม่น้ำ (ที่เรียกกันว่า กงยี่ลั้ง) บริเวณนี้เรียกว่า ฮวยจู้นลั้ง ซึ่งแปลว่าท่าเรือไฟ เพราะเป็นที่ขนถ่ายสินค้าจากเรือกลไฟมาแต่เดิม ลักษณะเด่นคือเป็นแหล่งผลิตสินค้า เช่น โรงสีข้าว โรงปูนขาว เป็นต้น มากกว่าเป็นแหล่งขายสินค้าปลีก โดยจะมีสาขา สำนักงาน หรือร้านค้าปลีกอยู่ในบริเวณสำเพ็งตรงข้ามฝั่งแม่น้ำ

๓. บริเวณตลาดพลู ตลาดพลูเป็นชุมชนชาวจีนแห่งเดียวที่เห็นได้ชัดในคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ฝั่งธนบุรี โดยมีทั้งชาวจีนที่ค้าขายและทำสวนพลู ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นบริเวณในกรุงเทพฯ ที่มีชาวจีนทำการเกษตรกรรมเป็นกลุ่มใหญ่ (สาวิตรี ทันภะสุต. ๒๕๒๘ : ๗๘-๑๐๐)

ชาวตะวันตกที่มาเยือนไทยในต้นศตวรรษที่ ๑๕ ได้บันทึกว่า ชาวจีนที่ไว้ผมเปียแบบแมนจูนั้นมีอยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ Skinner ได้คำนวณไว้ว่า การติดต่อไปมาหาสู่อย่างเป็นทางการระหว่างไทยกับจีนนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๒ ในรัชกาลที่ ๑ ได้มีการส่งทูตบรรณาการไปประเทศจีน ๑๕ ครั้ง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ ได้เป็นเจ้าของเรือสำเภาหลายลำ ก่อนขึ้นครองราชย์ทรงการค้า

ขายกับประเทศจีนเป็นการส่วนพระองค์อยู่แล้ว ในช่วงขึ้นครองราชย์ทรงส่งคณะทูตไปถึง ๑๓ ครั้ง เนื่องจากทรงเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากการค้าขายกับประเทศจีน สำเนาเงินที่เล่นจากประเทศจีนมากรุงเทพฯ นั้น นอกจากบรรทุกสินค้าแล้วยังอพยพคนจีนมาด้วย (โยชีกาว่า โทชิสารุ (๒๕๓:๖๒-๖๓)

สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนการอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทยนั้น เกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน กล่าวคือ

ปัจจัยภายนอก

๑. โครงสร้างสังคมศักดินา

ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น แรงงานที่เป็นคนไทยต้องตกอยู่ภายใต้พันธนาการของระบบศักดินาอันเป็นโครงสร้างของสังคมไทยมาแต่โบราณ คือมี ๒ ชั้น ได้แก่ ผู้ปกครอง (มูลนาย) และไพร่ทาส

ไพร่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานไปใช้ในราชการและในกิจการส่วนตัวของมูลนาย แต่สังคมไทยก็มีความต้องการที่จะใช้แรงงานไปดำเนินงานในกิจการใหม่ ๆ ทั้งนี้ เพราะเมื่อไทยต้องนำสนธิสัญญากับต่างประเทศมีผลทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม รัฐบาลไทยก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุงพระราชอาณาจักรในด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้มีความสอดคล้องต้องกันกับรูปแบบทางด้านเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง และเพื่อให้มีความเจริญเยี่ยงอารยประเทศ

การปรับปรุงพระราชอาณาจักรในสมัยนั้นจะเน้นหนักทางด้านถาวรวัตถุต่าง ๆ เช่น การขุดคู คลอง ทำถนน สร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ วัดวาอาราม กิจการรถไฟ และโทรเลข ฯลฯ

เมื่อสังคมไทยต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากมาใช้ในการพัฒนาประเทศ แต่โครงสร้างสังคมศักดินาทำให้แรงงานไทยไม่เป็นแรงงานอิสระ โครงสร้างสังคมศักดินาจึงเป็นอุปสรรคอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ สังคมไทยจึงต้องแสวงหาแรงงานอิสระอื่นมาใช้ทดแทนแรงงานไทย และกลุ่มแรงงานอิสระที่ไทยนิยมใช้มากก็คือแรงงานชาวจีน

๒. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ดั้งเดิม จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (subsistence) ไม่มีการผลิตเพื่อการส่งออก แต่หลังจากในสมัยรัชกาลที่ ๔ ในพ.ศ. ๒๓๘๘ เมื่อไทยต้องทำสนธิสัญญาวางรังกับอังกฤษและชาติตะวันตกอื่น ๆ ในระยะหลัง มีผลทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงจาก

เศรษฐกิจแบบยั้งชีพ เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกทำการค้าเสรี และผูกพันกับตลาดโลกเพิ่มมากขึ้น

หลังจากที่ไทยเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากยั้งชีพเป็นการผลิตเพื่อส่งออกยกเลิกสินค้าต้องห้ามและขยายตลาดการค้าให้กว้างขึ้น ในขณะที่คนไทยส่วนมุ่งแต่รับราชการ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาติตะวันตกก็มุ่งแต่ทำการค้าขนาดใหญ่ ดังนั้นงานต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากชาวตะวันตกและคนไทยทำแล้ว ชาวจีนก็ได้เข้าไปทำการทั้งสิ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่าชาวจีนได้เข้าไปแทรกเป็นชนกลางระหว่างชนชั้นปกครอง คือเจ้านายขุนนางกับชนชั้นราษฎรสามัญหรือไพร่

๓. ระบบเจ้าภีนาายอากร และระบบเหมาเมือง

นอกจากโครงสร้างสังคมไทยเป็นโครงสร้างสังคมศักดินา ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวจีนอพยพเข้ามาทำมาหากินในสังคมไทยได้โดยสะดวกแล้ว ปรากฏว่าระบบเจ้าภีนาายอากร และระบบเหมาเมือง ยังเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ชาวจีนอพยพเข้ามาในสังคมไทยด้วย กล่าวคือ

ระบบเจ้าภีนาายอากร เป็นระบบการประมูลผูกขาดโดยเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ถ้าเอกชนคนใดเห็นว่าจะสามารถเก็บภาษีจากการประกอบอาชีพของราษฎร ไม่ว่าจะ เป็นลักษณะใดก็ตาม ก็จะถวายฎีกาเสนอภาษีพร้อมทั้งเสนอตนเองทำภาษีด้วย ผู้ที่ได้รับทำภาษีส่วนใหญ่เป็นชาวจีน เพราะชาวจีนมีสิทธิเดินทางไปได้ทั่วราชอาณาจักร ต่างจากคนไทยซึ่งส่วนใหญ่จะต้องอยู่ในสังกัดมูลนาย-ไพร่ หากจะไปไหนต้องขออนุญาตมูลนายให้ทราบก่อน นอกจากนี้ คนจีนยังรู้จักแสวงหารายได้เลี้ยงชีพเก่งกว่าคนไทย คือ มีไหวพริบต่อการแสวงหาผลประโยชน์ คนไทยที่รับทำภาษีมีบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย การประมูลผูกขาดจัดเก็บภาษีเรียกว่า “ระบบเจ้าภีนาายอากร” และผู้ที่ทำภาษีเรียกว่า “เจ้าภีนาาย” หรือ “นายอากร” จึงมักจะตกอยู่แก่ชาวจีน

๔. รัฐบาลไทยให้อภิสิทธิ์กับชาวจีนมากในด้านต่าง ๆ

ด้วยความต้องการแรงงานชาวจีนในกิจการต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน และภาครัฐ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงสนับสนุนให้ชาวจีนเดินทางเข้ามาภายในประเทศไทย รวมทั้งให้อภิสิทธิ์และขจัดข้อขัดข้องต่าง ๆ ให้กับชาวจีนเป็นอย่างมาก เช่น ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน และสามารถเดินทางเข้า-ออกได้ทั่วราชอาณาจักรและที่เห็นได้ชัดคือการเก็บค่าผูกปี้ในอัตราต่ำ

นอกจากนี้ ทางราชการยังอำนวยความสะดวกให้แก่เงินใหม่ซึ่งแรกมาถึงเมืองไทยอีกหลายประการ ทั้งบทบัญญัติที่เก็บค่าผูกปี้ชาวจีนก็เป็นไปในลักษณะที่อะลุ่มอล่วยไม่เข้มงวดกวัดขันเหมือนประเทศอื่น ๆ

ปัจจัยภายใน

๑. ความอดอยาก สาเหตุนี้สืบเนื่องมาจากพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และจำนวนประชากรที่ทวีจำนวนมากขึ้นอย่างไม่ได้สัดส่วนกับพื้นที่ ทำให้ประชาชนอดอยาก ประกอบกับการประสพภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้เพาะปลูกพืชผลไม่ได้ ประชาชนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก จึงละทิ้งบ้านเมืองไปทำมาหากินยังต่างประเทศเพื่อส่งเงินกลับไปช่วยเหลือครอบครัว

๒. ความเดือดร้อนจากภาวะสงคราม นอกจากภัยธรรมชาติ และความอดอยาก ชาวจีนยังต้องทนทุกข์กับความเดือดร้อนจากภาวะสงครามบ่อยครั้ง ทั้งจากการสู้รบกันเองด้วยข้อขัดแย้งภายในประเทศ เช่น เมื่อมีการเปลี่ยนราชวงศ์ใหม่ หรือภาวะสงครามจากภายนอกกับประเทศตะวันตก สาเหตุเหล่านี้ทำให้ชาวจีนต้องอพยพหลบหนีภัยสงคราม ละทิ้งถิ่นฐานบ้านช่องถอยร่นลงมาทางใต้ และอพยพออกนอกประเทศในที่สุด

๓. ความสะดวกสบายในการคมนาคม นอกจากความอดอยาก และความเดือดร้อนจากสงครามบ่อยครั้งที่เป็นสาเหตุทำให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศแล้ว ความสะดวกในด้านการคมนาคมทั้งในเรือยานพาหนะและเส้นทางคมนาคม ก็นับเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศได้โดยสะดวก และแม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามอันรุนแรงถึงชีวิตสำหรับผู้ที่ย้ายถิ่นออกนอกประเทศ แต่ก็ปรากฏว่ายังมีชาวจีนลอบอพยพเดินทางออกนอกประเทศอยู่ตลอดมาจนราชวงศ์แมนจูต้องออกกฏต่อต้านการอพยพของชาวจีน แต่แนวความคิดดังกล่าวก็ต้องเปลี่ยนไปเมื่อจีนแพ้สงครามต่อชาวตะวันตก ต้องทำสนธิสัญญากับนานาประเทศ และเปิดเมืองท่าต่าง ๆ ขึ้นอีกหลายแห่งตามข้อบังคับในสนธิสัญญาต่าง ๆ เหล่านั้น (กรรณิการ์ ดันประเสริฐและคณะ. ๒๕๔๐ : ๑๙๕-๑๙๘)

ข้อเขียนของนักเขียนชาวจีนผู้หนึ่ง ได้ระบุถึงสาเหตุที่ชาวจีนนิยมอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ว่า

๑. ประเทศไทยมีพื้นที่กว้างอุดมสมบูรณ์ แต่มีประชากรเบาบางจึงเหลือพื้นที่ในการเพาะปลูกอีกมาก ผู้ที่ไร้แต่เพียงแรงงานเข้าเพาะปลูกก็สามารถจะตั้งตัวได้อย่างง่ายดาย ตรงกันข้ามกับสภาพของมณฑลภาคใต้ของจีนอย่างฟ้ากับดินที่เดียว

๒. ประเทศไทยไม่ค่อยมีปรากฏการณ์ภัยธรรมชาติร้ายแรง และมีแต่ความสงบร่มเย็น ผิดกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งเต็มไปด้วยภัยธรรมชาติ และความเดือดร้อนวุ่นวายต่าง ๆ

๓. ประเทศไทยมีทรัพยากรต่าง ๆ พร้อมมูล ประชาชนสามารถดำรงชีพอย่างง่ายดาย ไม่มีปัญหาด้านการครองชีพร้ายแรง

๔. ประเทศไทยได้ให้ชาวจีนเข้าเมืองได้โดยสะดวกกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่น ทั้งนี้เพราะว่าคนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารีไม่รังเกียจเจียดกันคนต่างชาติ ต่างภาษา ไม่เบียดเบียนหรือจำกัดสิทธิผู้นับถือศาสนาอื่นแต่ประการใด (ลิขิต ธีรเวคิน. ๒๕๒๑ : ๒๔)

นอกจากนี้ ยังประกอบไปด้วยปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยได้ขยายกิจการค้าต่างประเทศ ชาวจีนจึงนิยมเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายเพิ่มมากขึ้น เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในเมืองจีนเนื่องจากการเกิดจลาจลและการกบฏหลายครั้งในตอนปลายของราชวงศ์แมนจู รวมทั้งภัยที่เกิดจากโรคระบาด และภัยธรรมชาติซึ่งเกิดในบริเวณภาคใต้ของจีน การกีดกันชาวจีนของชนชาติอื่นๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน ภาวะความอดอยากและแห้งแล้งในประเทศจีน ความต้องการและนิยมจ้างพวกกรรมกรชาวจีน ทั้งในวงการเอกชน และรัฐบาลไทยที่ขยายตัวกว้างขึ้น การขนส่งด้วยเรือกลไฟระหว่างประเทศไทยกับเมืองท่าภาคใต้ของประเทศจีนได้ขยายบทบาทมากขึ้น เพราะตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๓ ได้มีการตั้งสาขาบริษัทเดินเรือขึ้นทั้งในประเทศไทยและจีน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ บริษัท Bangkok Passenger Steamier Company ของชาวอังกฤษก็ได้แล่นเรือรับส่งผู้โดยสารเป็นประจำระหว่างเมืองชัวเถา และเมืองท่าอื่น ๆ ทางภาคใต้ของจีนติดต่อโดยตรงกับกรุงเทพฯ (ภูวคณ ทรงประเสริฐ. ๒๕๑๕ : ๖-๗)

ช่วงแรก ๆ ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยคงมีแต่พวกผู้ชายเท่านั้น เมื่ออยู่นาน ๆ ก็ได้แต่งงานกับหญิงไทย ทำให้ลูกชาวจีนกลายเป็นคนไทยตามกฎหมาย ชาวจีนบางคนได้มีโอกาสเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณ จนได้รับตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โต มีเกียรติ มีชื่อเสียงจำนวนมาก ทำให้ระยะหลัง ๆ ชาวจีนได้หลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ การที่ชาวจีนส่วนใหญ่มีนิสัยขยันขันแข็ง และยึดอาชีพในทางค้าขาย จึงเป็นเหตุให้ชาวจีนมามีบทบาทและอิทธิพลต่อกลไกทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ประกอบกับชุมชนจีนในประเทศได้รวมตัวกันจัดระเบียบทางสังคมเป็นอย่างดี ทำให้เกิดสมาคมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ช่วยเหลือกันเองอาทิเช่น สมาคมเชื้อสกุล สมาคมการกุศล สมาคมท้องถิ่นภาษาพูด สมาคมทางอาชีพธุรกิจ และสหภาพกรรมกรจีนโพ้นทะเล เป็นต้น

มีผู้ประมาณว่าในสมัยอยุธยา มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ ๓,๐๐๐ คน และทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ดร.สกินเนอร์ นักวิชาการต่างประเทศซึ่งเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ได้ประมาณว่าในปี พ.ศ. ๒๓๖๕ มีชาวจีนประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน และในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็น ๔๐๐,๐๐๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น ๒,๓๑๕,๐๐๐ ในจำนวนนี้มีทั้งที่เป็นชาวจีนต่างด้าวและชาวจีนโดยวัฒนธรรม คือ ลูกหลานจีนที่เกิดในประเทศไทย จากการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ปรากฏว่ามีจำนวนชาวจีนทั้งหมดกว่า ๓ ล้านคน ประกอบด้วยชาวจีนต่างด้าวแท้ ๆ ประมาณกว่า ๔ แสนคน นอกนั้นเป็นชาวจีนโดยวัฒนธรรม (ขจัดภัย บุญพัฒน์. ๒๕๑๘ : ๑๕-๑๖)

ชาวจีนในประเทศไทยนิยมการค้าขายเพราะเป็นอาชีพที่หารายได้ดี และอาชีพดังกล่าว อาจจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนนิยมอยู่ตามบริเวณเมืองใหญ่ ๆ มากกว่าชนบท หรือเมืองเล็ก ๆ เพราะปรากฏว่าชาวจีนส่วนใหญ่ในบริเวณภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพฯมากที่สุด และได้ เคลื่อนย้ายไปตั้งหลักแหล่งตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศทุกหนทุกแห่งทางไปได้ โดยจำนวนชาวจีนตามภูมิภาคต่าง ๆ คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ดังนี้ คือ ภาคกลาง ๖๕% ภาคใต้ ๑๕% ภาคเหนือ ๕% และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑% การที่จำนวนชาวจีนต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ และปัจจัยอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ ภาคใต้ซึ่งเป็นภาคที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มากรองจากภาคกลางนั้นเพราะว่าเป็น สถานที่ที่ชาวจีนเคยทำเหมืองแร่ในอดีต และในปัจจุบันก็ค้าขายเหมือนชาวจีนทั่วไป ส่วนทางภาคเหนือและโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่แร้นแค้นที่สุด เป็นภาคที่ไม่ค่อยมีชาวจีนอาศัยอยู่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากในอดีต การคมนาคมของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่ดีนัก (ลิขิต ธีรเวคิน.๒๕๒๑ : ๒๖)

๒.๔ บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย

บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ บทบาท คือ

๒.๔.๑ บทบาทชาวจีนในด้านการเมือง

ในสมัยอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๗๖ ปรากฏหลักฐานว่าชาวจีนได้ก่อการจลาจลขึ้น หลังจากที่พระบรมโกศได้ขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน ชาวจีนประมาณ ๓๐๐ คน ได้ยกกำลังโจมตีพระราชวัง โดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด แต่พวกชาวจีนเหล่านั้นก็ได้ถูกปราบและประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม ชาวจีนในประเทศไทยก็ได้มีบทบาทสำคัญในการป้องกันต่อสู้กับพม่าอย่างเข้มแข็งในระหว่างการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ (ลิขิต ธีรเวคิน. ๒๕๒๑ : ๓๑)

นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ชาวจีนไม่ได้เข้ามามีบทบาททางด้านการเมืองแต่อย่างใด แม้ว่าชาวจีนจะได้ก่อความไม่สงบขึ้นโดยพวกสมาคมลับ ซึ่งเรียกว่า “ตัวเหี้ย” หรือ “ฮั้งฮี้” ก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจพิจารณาได้ว่า ในระยะนี้ชุมชนชาวจีนยังมีขนาดเล็กและชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยก็เป็นผู้มีฐานะยากจน เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยซึ่งมีช่องทางทำมาหากินมากมาย ชาวจีนเหล่านั้นมุ่งประกอบอาชีพที่ตนถนัด เพื่อที่จะสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตน จึงเป็นเหตุให้ชาวจีนส่วนใหญ่ตั้งมั่นอยู่ในความสงบ จะมีที่ก่อความวุ่นวายอยู่บ้างก็เฉพาะแต่เพียงชาวจีนกลุ่มน้อยเท่านั้น

เหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ชาวจีนไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวในการเมืองก็คือ ในระยะเวลาดังกล่าวอิทธิพลจากภายนอกยังได้เข้ามาอิทธิพลต่อชุมชนชาวจีนแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะว่าในเวลา

นั้นประเทศจีนยังปกครองโดยระบอบสมบูรณาสิทธิราช ผู้ปกครองจีนยังไม่เห็นความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเลมากนัก นอกจากนี้รัฐบาลจีนในสมัยนั้นยังมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตรต่อชาวจีนที่อพยพไปอยู่ประเทศอื่น โดยเห็นว่าผู้ที่อพยพไปจากบ้านเมืองของตนนั้นเป็นคนนอกกตัญญูต่อบ้านเมืองของตนที่ท่าของรัฐบาลจีนเช่นนี้ทำให้ชาวจีนที่อพยพไปทำมาหากินนอกประเทศไม่มีความสัมพันธ์กับประเทศบ้านเกิดของตน

อิทธิพลภายนอกเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนชาวจีนในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ คร. ชุน ยัดเซิน เข้ามาแสวงหาความสนับสนุนจากชาวจีนในประเทศไทย พร้อมทั้งนำลัทธิชาตินิยมเข้ามาปลุกฝังในหมู่ชาวจีนด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่านับเป็นครั้งแรกที่อิทธิพลจากภายนอกเข้ามามีบทบาทต่อชาวจีนในประเทศไทยและจากนั้นเป็นต้นมาความเคลื่อนไหวใด ๆ ของชาวจีนในประเทศไทยก็มักเป็นผลมาจากอิทธิพลจากภายนอกแทบทั้งสิ้น หรืออีกนัยหนึ่งความเคลื่อนไหวของชาวจีนมีเหตุผลทางการเมืองมาเกี่ยวข้องด้วย

อิทธิพลจากภายนอกนี้ คือ ประเทศจีนซึ่งหมายความรวมถึงจีนคณะชาติ และจีนคอมมิวนิสต์ ที่ได้อพยพเข้าแทรกแซงเพื่อเข้ามามีอิทธิพลเหนือชาวจีนในประเทศไทยอยู่ตลอดเวลาในด้านจีนคณะชาตินั้นยังคงมีนโยบายที่จะตีโต้กลับสู่แผ่นดินใหญ่ โดยหวังความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา และการช่วยเหลือสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลที่ยังคงนิยมฝ่ายรัฐบาลจีนคณะชาติ ซึ่งมีจอมพลเจียงไคเช็คเป็นผู้นำ หรืออย่างน้อยรัฐบาลจีนคณะชาติก็ยังคงต้องการเสียงสนับสนุนฐานะของประเทศจากชาวจีนโพ้นทะเลในด้านการเมืองอยู่ ส่วนจีนคอมมิวนิสต์นั้นได้ประกาศอย่างเปิดเผยแล้วว่า ประเทศไทยเป็นเป้าหมายในการรุกรานต่อไป และปัจจุบันนี้จีนคอมมิวนิสต์ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนต่อการก่อร้ายในประเทศไทยตลอดจนโจรดีให้ร้ายต่อประเทศไทยทางวิทยุกระจายเสียงอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศจีนทั้งสองต่างก็ได้พยายามดำเนินการทุกวิถีทางในอันที่จะแสวงหาและสร้างอิทธิพลต่อชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะชาวจีนในเอเชียอาคเนย์ และในประเทศไทยด้วยเพื่อให้สนับสนุนฝ่ายตน ดังนั้นชาวจีน ในประเทศไทยจึงแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนรัฐบาลจีนคณะชาติ ชาวจีนพวกนี้ใช้สถานทูตจีนในกรุงเทพฯ เป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาผลประโยชน์และคุ้มครองตน สำหรับชาวจีนพวกที่นิยมฝ่ายรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ พวกนี้ต้องดำเนินงานอยู่อย่างลับ ๆ เพราะรัฐบาลมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์โดยมีพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการอีกด้วย การดำเนินการแบบใต้ดินของจีนคอมมิวนิสต์นั้น ได้แก่ การแทรกซึม การอบรมสั่งสอนลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียนจีนคอมมิวนิสต์มิได้ต้องการใช้ชาวจีนโพ้นทะเลเพื่อสนับสนุนฐานะทางการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศตนเท่านั้น แต่ยังต้องการใช้ชาวจีนในประเทศไทยเป็นเครื่องมือในการบ่อนทำลายประเทศไทยทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย

ในยามที่สถานการณ์อำนาจให้ อย่างไรก็ตามก็ ชาวจีนส่วนใหญ่ในประเทศไทยมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองภายในประเทศแต่อย่างใด ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องจากเหตุผล ๓ ประการดังนี้คือ

๑. ชาวจีนเหล่านี้ต่างมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของตนอย่างเดียว ไม่มีใครปฏิเสธว่าชาวจีนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในประเทศใดส่วนใหญ่ต่างยึดอาชีพในการประกอบธุรกิจการค้าเป็นหลักสำคัญ และพร้อมทั้งตั้งหน้าทำมาหากินอย่างขยันขันแข็งอดทนจนคนพื้นเมืองไม่สามารถจะแข่งขันได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวจีนจึงไม่ค่อยให้ความสนใจในด้านการเมืองเท่าใดนัก แต่ก็มิข้อยกเว้นอยู่บ้างสำหรับบางประเทศ ดังเช่น มาเลเซีย เป็นต้น เพราะในมาเลเซียนั้นมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเกือบร้อยละ ๔๐ ของจำนวนประชากรทั้งหมดจึงได้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองของชาวจีนขึ้นเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตน

๒. โดยทั่วไปแล้วชาวจีนในประเทศไทยมีความเป็นอิสระที่จะดำเนินธุรกิจการค้าโดยไม่ได้รับการบีบบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะมีนั่นจึงไม่มีความจำเป็นที่รวมกลุ่มกันทางการเมืองเพื่อหาทางพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของพวกเขาเอง อย่างไรก็ตามก็มีใช้ชาวจีนในเมืองไทยจะไม่มีการรวมกลุ่มของชาวจีนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองไทย

๓. อาจจะเป็นได้ว่าภาวะทางการเมืองของไทยมีความไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลาและนับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ก็ได้มีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้ง ในบางครั้งฝ่ายทหารที่เข้ามามีอำนาจได้ปฏิบัติต่อชาวจีนอย่างเข้มงวดกดขี่เพื่อให้ชาวจีนปฏิบัติตามกฎระเบียบบางอย่างโดยเคร่งครัด ดังเช่น ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนหลีกเลี่ยงไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความยุ่งยากใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นอันเป็นผลพลอยให้การประกอบอาชีพของตนต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย (ชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์, ๒๕๔๘ : ๑๖-๑๗)

๒.๔.๒ บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ

มัลลิกา เรืองระพี (๒๕๑๘ : ๒๑๕-๒๑๗) ได้ศึกษาบทบาทของชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยในสมัยรัชกาลที่ ๑-๔ พบว่า ชาวจีนเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอิทธิพลภายในประเทศ เนื่องจากชาวจีนมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นชาวจีนยังมีบทบาทและมีอิทธิพลควบคุมเศรษฐกิจของไทยมากขึ้นทั้งด้านการค้าภายในและต่างประเทศ

ด้วยเหตุผลที่ต้องการแรงงานเพื่อขยายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศ ทำให้รัฐบาลในสมัยต้นรัตนโกสินทร์เปิดประเทศให้แก่การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีน ประจวบกับ

สภาวะภายในประเทศจีนขณะนั้นที่เป็นตัวช่วยผลักดันพลเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกให้อพยพออกนอกประเทศ ทำให้ประชากรจีนได้เพิ่มปริมาณในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว

ในสมัยที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในระยะแรก ๆ นั้นชาวจีนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนกำหนดบทบาททางเศรษฐกิจของประเทศไทยแต่อย่างใด ส่วนใหญ่ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการใช้แรงงาน ต่อมาเมื่อเห็นว่าช่องทางการค้าเปิดโอกาสให้ชาวจีนต่างก็พากันหันมายึดการค้าขายเป็นอาชีพ ในไม่ช้าอาชีพการค้าขายก็ตกอยู่ในมือคนจีนเกือบสิ้นเชิง เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมอาชีพค้าขาย รัฐบาลไทยเริ่มมองเห็นปัญหาจากการเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ โดยที่สมัยนั้นชาวจีนได้พากันนำคหุคงานไม่ยอมเปิดรับขายของตามปกติสาเหตุสืบเนื่องมาจากทางราชการได้เพิ่มภาษีเงินรัฐชูปการแก่ชาวจีนให้เท่ากับคนไทยและชาวต่างประเทศอื่น ๆ จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลสมัยต่อมาได้ตระถึงปัญหาการเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน และพยายามหาทางลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนลงแต่ก็ไม่ค่อยได้ผลเท่าใดนัก เพราะประเทศไทยกำลังอยู่ในยุคของการพัฒนาประเทศนี้เองทำให้ความเจริญแผ่ขยายออกไปตามเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ ชาวจีนก็ได้กระจายตัวออกไปตามเมืองเหล่านั้นเป็นเงาตามตัว และทุกหนทุกแห่งที่ชาวจีนไปอยู่ชาวจีนก็ได้เข้ายึดอาชีพทางการค้าแทบทั้งสิ้น

นอกจากลักษณะของสังคมไทย และโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยจะมีส่วนให้ชาวจีนที่เข้ามาครอบงำเศรษฐกิจของไทยแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ช่วยให้ชาวจีนดำเนินธุรกิจการค้าอย่างได้ผลก็คือ ลักษณะนิสัยของชาวจีนที่มีความขยันขันแข็ง อดทน มัธยัสถ์ และความเฉลียวฉลาดในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ตลอดจนความสามัคคีกันนั่นเอง คุณลักษณะดังกล่าวนี้หาไม่บ่อยจะได้ในหมู่คนไทย ส่วนใหญ่มักชอบรับราชการ และมีชีวิตสบาย ๆ ส่วนชาวจีนนั้นต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดเนื่องจากอพยพมาจากประเทศจีน เมื่อเข้ามาตั้งหลักแหล่งก็มุ่งประกอบอาชีพสร้างฐานะของตนให้เป็นปึกแผ่น เพื่อจะได้ส่งเงินไปให้ญาติพี่น้องในประเทศจีน

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้และด้วยความเป็นธรรมชาติแล้วเราก็จะพบความจริงประการหนึ่งว่าชาวจีนนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากที่ได้กลายเป็นคนไทยแล้ว ทั้งในด้านวัฒนธรรม และความรู้สึกรักชาติ ส่วนในด้านสัญชาตินั้นบรรดาถูกชาวจีนที่เกิดในเมืองไทยย่อมได้รับสัญชาติไทยทันที ตามพระราชบัญญัติของกฎหมายสัญชาติของประเทศไทย เพราะฉะนั้นบรรดาชาวจีนที่เข้ามามีอิทธิพลในธุรกิจการค้าอยู่ในขณะนี้ส่วนหนึ่งก็คือคนไทย และข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามก็คือ ชาวจีนที่ประกอบธุรกิจการค้าอยู่ในเมืองไทยนั้นพวกนี้ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเมืองไทยเป็นการถาวร เพราะฉะนั้นเงินกำไรที่ได้จากการประกอบธุรกิจต่าง ๆ ก็จะใช้ไปในการลงทุนหมุนเวียนอยู่ในประเทศไทยเองมิได้รั่วไหลไปไหน ซึ่งก็ย่อมจะก่อให้เกิดผลดีต่อระบบ

เศรษฐกิจของไทยโดยรวม แม้จะมีอยู่บ้างที่ชาวจีนส่งเงินทองไปให้ญาติพี่น้องที่เมืองจีนแต่ก็มิได้มีปริมาณที่มากมายพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจของไทยแต่อย่างใด (ชรินรัตน์ อิงพงษ์พันธ์. ๒๕๔๘ : ๑๘-๑๙)

๒.๔.๓ บทบาทของชาวจีนด้านสังคมและวัฒนธรรม

๒.๔.๓.๑ ด้านสังคม

โดยที่ชาวจีนเป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย บทบาททางด้านสังคมของชาวจีนในประเทศไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจ จากการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมจีนในประเทศไทย ทำให้เห็นได้ว่าชาวจีนสามารถรักษาลักษณะทางสังคมบางประการเอาไว้ได้ และส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของคนไทยอยู่พอสมควร

ลักษณะทางสังคมที่จะกล่าวถึงนี้ ถือได้ว่าเป็นลักษณะทั่วไปของชาวจีน ไม่ว่าจะจัดอยู่ในกลุ่มภาษาใด ทั้งนี้เพราะเรายอมรับกันว่า แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างภายในกลุ่มแต่ถ้ามองในลักษณะร่วมกันแล้ว จำเป็นที่เราจะต้องถือว่าชาวจีนเป็นกลุ่มเดียวและลักษณะทางสังคมดังกล่าวนี้ จะมุ่งหนักไปในการจัดระเบียบสังคม (Social Organization)

๑. การจัดระเบียบภายในครอบครัว

ครอบครัวของชาวจีนมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบขยาย (Extended Family) โดยที่ครอบครัวแต่ละครอบครัวรับเอาญาติอื่น ๆ ไว้เป็นสมาชิก ช่วยกันทำมาหากิน นอกเหนือไปจากพ่อแม่และลูก ๆ ดังนั้นจะสังเกตเห็นว่า ในครอบครัวแต่ละครอบครัวของชาวจีน จะมีญาติอื่น ๆ แทรกอยู่ด้วยเสมอ การเคารพเชื่อฟังกันภายในครอบครัวก็ถือฝ่ายชายที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นหัวหน้าครอบครัว อันเป็นค่านิยมเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องการเคารพวิญญาณของบรรพบุรุษ สังคมชาวจีนมีความเหลื่อมล้ำทางสถานภาพ (Social Status) ระหว่างฝ่ายชาย กับฝ่ายหญิงรุนแรงมากจนกระทั่งเห็นได้ว่าการจัดระเบียบสังคมแบบนี้ ปฏิบัติตนต่อหญิงราวกับทาส และยังมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตรที่มีอคติในการที่จะมีบุตรชายมากกว่าบุตรสาว การควบคุมการใช้จ่ายภายในครอบครัวจะขึ้นอยู่กับฝ่ายชาย

ดังนั้นประเพณีในการรวมกลุ่มเบื้องต้น คือ กลุ่มครอบครัวและเครือญาติของชาวจีนจึงแน่นแฟ้นกว่าการรวมกลุ่มกันของคนไทย ยิ่งกว่านั้นการช่วยเหลือกันในระหว่างเครือญาติของชาวจีนจะมีมากกว่า ทั้งนี้ เนื่องจากว่าชาวจีนทราบถึงคุณค่าของกลุ่มมากกว่าคนไทยซึ่งมักจะได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นปัจเจกชนนิยม (Individualism) อันหมายถึงว่าไม่ค่อยเห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มนัก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือคนจีนมีกลุ่มแน่นแฟ้น แต่ละคนยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ดังนั้น ชาวจีนจึงได้เป็นผู้มีระเบียบวินัย

๒. การรวมกลุ่มเหนือระดับครอบครัวและเครือญาติ เราจะพบว่า การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในครอบครัวชาวจีนนั้น ถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประเพณีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่า ชาวจีนในประเทศไทยมีกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มภาษาหรือสมาคมอาชีพ, พ่อค้า, โรงเรียนและหอการค้า

สำหรับในด้านกิจกรรมของกลุ่มนั้น ก็มีความแตกต่างกันไปตามความกลุ่ม กิจกรรมอาจจะเป็นการให้บริการต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล และโรงเรียน อันเป็นทางสังคมหรืออาจเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น สมาคมการค้า หรือบางครั้งทางด้านการเมือง เช่น หอการค้าจีน ซึ่งทำหน้าที่ต่อรองกับรัฐบาลไทย เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนจีน เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทยแล้ว จะพบว่าในเรื่องไทยยังขาดอยู่มากและเป็นปัญหาอยู่แม้กระทั่งทุกวันนี้ นั่นก็คือคนไทยขาดการรวมกลุ่มจริง ด้วยเหตุผลตรงกันข้าม ได้แก่ การไม่มีประเพณีช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง และการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่ม

ดังนั้นเราจะพบว่าชาวจีนในประเทศไทยได้จัดมีการรวมกันจัดตั้งสมาคมอาชีพเช่น สมาคมเชื้อสกุล สมาคมท้องถิ่นหรือสมาคมภาษาพูด และสมาคมอาชีพต่าง ๆ

การรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมแบบนี้มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง ส่วนมาที่สุดก็ได้แก่การบำรุงรักษาที่ฝังศพ ซึ่งอาจเป็นการก่อตั้งที่เก่าแก่ที่สุดของคนจีนในประเทศไทยก็ได้ ตามประวัติต่าง ๆ ของสมาคมเหล่านี้ปรากฏว่าได้มีการสร้างวัดจีนหรือศาลเจ้าจีนขึ้น (เปิดให้คนทุกคนเข้าไปกราบไหว้บูชาได้) ในระยะหลัง ๆ ต่อมาปรากฏว่าหลายสมาคมได้มีการสร้างสถานพยาบาลและโรงพยาบาลขึ้น เพื่อรับใช้ประชากรทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นคนจีนหรือไม่หลังจากนั้นต่อมาอีกสมาคมเหล่านี้ก็เริ่มสนใจในการสร้างโรงเรียนจีนเพิ่มขึ้น เดิมทีเดิยภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียนเช่นว่านั้นเป็นภาษาพูดของสมาคมที่ทำการสนับสนุน แต่มาในระยะหลัง ได้มีการใช้สอนด้วยภาษากลางที่เรียกว่า ภาษาแมนดาริน หรือภาษาก๊กอื้ออัน เป็นภาษาประจำชาติของจีนแทนเหมือนกันหมดทุกโรงเรียน และโรงเรียนเหล่านี้รับเด็กนักเรียนโดยไม่เลือกว่ามาจากครอบครัวที่มีภาษาพูดอย่างไร

๓. ระบบความเชื่อของชาวจีน

ระบบความเชื่อของชาวจีนมีลักษณะเป็นแบบสังเคราะห์ (Synthesization)

หมายถึงการยอมรับระบบความเชื่อหลาย ๆ อย่างเข้าไว้ด้วยกัน เช่น วิญญาณนิยม (Animism) พุทธศาสนาและหลักจริยธรรม (Ethical Code) ตัวอย่างเรื่องพุทธศาสนา ชาวจีนมุ่งหนักไปทางลัทธิมหายาน

อุดมมุ่งหมายสำคัญที่ได้จากการนับถือศาสนาของชาวจีน มุ่งที่ความสำเร็จ (Material Success) เช่น ความสำเร็จในด้านการค้า และความร่ำรวย ส่วนคนไทยมุ่งทางด้านความสำเร็จทางจิตในมากกว่า (Spiritual Success) (ลิจิต ธีรเวคิน. ๒๕๒๑ :๒๖-๓๐)

๔. การเปลี่ยนแปลงชื่อ แซ่จีนมาเป็นชื่อไทย นามสกุลไทย จะเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและเรียกว่าเป็นลักษณะที่เด่นจนถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการผสมผสานความเป็นไทยมากขึ้น ที่สำคัญลูกหลานจีนถือได้ว่าเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ คนที่เปลี่ยนหรือโอนสัญชาติก็ยังคงผูกพันกับชื่อและสกุลที่เป็นแบบเดิมอยู่

๒.๔.๓.๒ ด้านวัฒนธรรม

นักวิชาการ โดยเฉพาะที่เป็นชาวต่างประเทศมักเรียกดินแดนที่เป็นแผ่นดินใหญ่ของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ว่า “อินโดจีน” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นดินแดนที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียและจีนประการหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีนที่มีมานานไม่ยิ่งหย่อนกว่าอินเดีย แต่เรื่องนี้ก็ไม่ค่อยมีการกล่าวถึง ทั้งนี้เนื่องจากหลักฐานทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทางอินเดียเห็นได้ชัดเจนกว่า เช่น เรื่องของศาสนา อักษรศาสตร์ วรรณคดี ภาษาและศิลปกรรม ในขณะที่วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับจีนมักเป็นเรื่องใกล้ตัวและไม่ใช่วัฒนธรรมชั้นสูง เช่น วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน การแต่งกาย ส่วนใหญ่จึงมักถูกมองผ่านไป

อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมบางอย่างเป็นต้นว่าในด้านศิลปสถาปัตยกรรมและการตกแต่ง ตามแบบจีน ก็ได้กลายเป็นที่ยอมรับและเป็นความนิยมอยู่ยุคสมัยหนึ่งในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูงในสังคมไทย ในช่วงเวลานั้น มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า วัดของ “เจ้าและขุนนาง เจ้าสัว ราษฎรผู้มีทรัพย์” จะนิยมสร้างเลียนแบบ “เก๋ง” จีน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวี ธีระวงศ์เสรี (๒๕๑๖ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณชาวจีนได้เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยด้วยสาเหตุด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป็นเวลานานมาแล้วการที่ประเทศไทยได้ให้การต้อนรับด้วยดีประกอบกับความสะดวกในการประกอบอาชีพทำให้ชาวจีนเข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้นจึงกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุด ชาวจีนเหล่านี้ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวไทยในด้านต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดตลอดมา ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยเอื้อหลายประการ การผสมกลมกลืนระหว่างชาวไทยและชาวจีนเป็นการผสมกลมกลืนที่ราบรื่นกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้และโดยที่สภาพสังคมไทยได้เปิดโอกาสให้ชาวจีนเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจของ

ไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดปัญหารัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีมาตรการอย่างหนึ่งก็ได้แก่ การประกาศใช้ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบ และควบคุมชาวต่างด้าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีน การศึกษาพิจารณาสถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทยแยกออกเป็นด้านต่าง ๆ คือ ด้านการเข้าเมืองและการได้สัญชาติ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งได้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปตามเหตุการณ์ของการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ารัฐบาลได้เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาชาวจีนในประเทศไทยโดยการพยายามจัดวางมาตรการที่เป็นสายกลางเป็นการเอื้ออำนวยให้กับชาวจีนได้รวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการประกาศใช้ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ บางฉบับ ซึ่งมีลักษณะผิวเผินเป็นการบังคับกีดกันนั้น แท้ที่จริงมีผลต่อการผสมกลมกลืนชาวจีนในไทยโดยทางอ้อม และบางฉบับก็หวังให้เกิดผลเช่นนั้นโดยตรง

ขจิต บุรุษพัฒน์ (๒๕๑๗ : ๕๘) ได้ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือของคนไทยกับชาวจีนมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนา เมื่อเป็นเช่นนั้นชาวจีนจึงไม่มีความลำบากใจอย่างใด ในการเข้าร่วมในสังคมไทย ประกอบกับคนไทยเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นแก่ผู้ที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นเมื่อชาวจีนได้รับการปฏิบัติด้วยความละมุนละม่อมเช่นนี้แล้วจึงเข้าร่วมในสังคมไทย ด้วยความเต็มใจและพยายามประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป

ไพโรจน์ โพธิ์ไทร (๒๕๑๗ : ๕) ได้ศึกษาพบว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนได้มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อดินแดนภายในทวีปเอเชียอันกว้างใหญ่ไพศาล ทั้งยังมีอิทธิพลแผ่ไปถึงเขตแดนตอนกลางของทวีปเอเชีย จีนเป็นชาติที่ทำการค้าขายมาแต่โบราณกาล และบางสมัยการดำเนินนโยบายการค้าจะดำเนินควบคู่ไปกับแผนการทางด้านยุทธศาสตร์

พรรณี ฉัตรพลรัตน์ และคณะ (๒๕๑๕ : ๑๔๕) ได้ศึกษาพบว่า นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับชาวจีนที่พำนักอยู่ในสยามในศตวรรษที่ ๑๕ โดยทั่วไปนับว่าเอื้ออำนวยลักษณะที่เป็นคุณหลายประการ เช่น การยอมรับคนจีนเข้ามาเมืองโดยไม่จำกัดจำนวน ให้อิสระเสรีเต็มที่ในการเคลื่อนย้าย เก็บภาษีทางตรงต่ำ และนโยบายให้คนจีนดำเนินธุรกิจผูกขาดซึ่งทำให้ชาวจีนมีอิทธิพลล้นเหลือในการค้าเสรี

สมบัติ พลายน้อย (๒๕๒๒ : ๕๕-๑๐๒) ได้กล่าวถึงคนจีนครั้งสร้างกรุงไว้ว่า คนจีนส่วนใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยสร้างกรุงเทพฯ ยังคงอาศัยอยู่กับคนจีนที่เป็นขุนนางและมีกิจการค้าใหญ่โตซึ่งจำเป็นต้องมีบริวารมาก การพัฒนาบ้านเมืองได้อาศัยแรงงานจากคนจีนหรือที่เรียกว่าพวกกุลีหรือพวกจับกัง ถิ่นที่อยู่ของคนจีนในสมัยธนบุรีและกรุงเทพฯยุคต้น เข้าใจว่าจะ

ยึดบริเวณริมน้ำเป็นหลักเพราะสะดวกในการค้าขาย คนจีนที่มีส่วนในการสร้างกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯมีอยู่จำนวนมาก คนจีนที่มีหลักฐานก็จะเริ่มค้าขาย ทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น เพราะการค้าขายกับต่างประเทศในสมัยนั้นส่วนใหญ่อยู่ในมือของคนจีน ที่สำคัญคนจีนพยายามสมัครสมานเข้ามาเป็นสายสัมพันธ์กับคนไทย เช่น มีการถวายธิดาแก่พระเจ้าแผ่นดิน

นางลักษณ์ ลีมีศิริ (๒๕๒๔ : ๑๔) ได้ศึกษาพบหลักฐานว่า ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานแล้ว เนื่องจากมีคดีอุปฮาดเมืองร้อยเอ็ด ได้จ้างชาวจีนฆ่าพญาพิไชยสุรวงษ์ตาย

ธานี สุขเกษม (๒๕๒๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492 – 2515 ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประการแรก รัฐบาลไทยไม่ยอมรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องโดยนิตินัย ประการที่สอง รัฐบาลไทยไม่ต้องการจะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการใช้ประเทศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๕๓ ห้ามติดต่อค้าขายกับจีนอย่างเด็ดขาด ประการที่สาม รัฐบาลไทยใช้สื่อมวลชนในประเทศเป็นเครื่องมือโจมตีพฤติกรรมของชาวจีนในประเทศไทย ประการที่สี่ ใช้นโยบายกวดขันพฤติกรรมของชาวจีนในประเทศไทย และพยายามลดการติดต่อระหว่างชาวจีนในไทยกับชาวจีนในประเทศไทยกับชาวจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ และประการที่ห้า รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายผูกพัน อย่างใกล้ชิดกับ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของจีน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน นั้นจากการศึกษาว่าทั้งปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศต่างก็มีส่วนผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนสำหรับปัจจัยภายในประเทศอันเป็นตัวกำหนดนโยบายที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ทักษะคดีของผู้นำไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในเชิงลบ และปัจจัยภายในอื่น ๆ เช่นกลุ่มอิทธิพล พรรคการเมือง มิตรมหาชน และสื่อมวลชนก็ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่คล้อยตามไปกับทักษะคดีของผู้นำทั้งสิ้น ส่วนปัจจัยภายนอกประเทศนั้นปรากฏว่าบทบาทของสหรัฐอเมริกา เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่ไทยดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงระยะนี้ ทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาความยุ่งยากทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อยู่ไม่น้อย ซึ่งยังคงปรากฏผลมาจนถึงปัจจุบัน

สุวิทย์ ธีรศาสตร์ (๒๕๒๖ : ๒๒-๒๓) ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่คนไทยค้าขายสู่คนจีนไม่ได้จากหลักฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบว่าคนไทยส่วนใหญ่ เป็นไพร่และทาส ได้ถูก

รัฐบาลชุกีร์คาฮีและแรงงานอย่างหนัก โดยเฉพาะไพร่หลวงต้องจ่ายภาษีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ไพร่หลวงขาดการสะสมทุน นอกจากนั้นการที่ไพร่หลวงต้องเข้าเดือนทำให้ไพร่หลวงไม่มีเวลามาทำมาค้าขายได้ ทำให้คนจีนเป็นผู้มีโอกาสเข้าไปค้าขายได้

นอกจากนี้รัฐบาลยังเก็บภาษีรายหัวที่เรียกว่าค่าผูกปี จากคนจีนเพียงคนละ ๖ สลึงต่อสามปี ในขณะที่เก็บจากไพร่หลวงที่ไม่ได้เข้าเดือนถึงปีละ ๑๘ บาท

คนจีนจึงมีอภิสิทธิ์และโอกาสในทางการค้าดีกว่าคนไทยที่เป็นไพร่ เนื่องจาก

๑. คนจีนไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานแบบไพร่ ทำให้คนจีนมีเวลาค้าขาย
๒. คนจีนเสียภาษีน้อยกว่าไพร่

๓. การที่คนจีนไม่ต้องสังกัดมูลนาย หรือกรมกองต่าง ๆ ทำให้คนจีนมีอิสระที่จะเดินทางไปค้าขายตามเมืองต่าง ๆ ในไม่ช้าคนจีนก็เข้ามาเป็นพ่อค้าทั้งในระดับเมือง ระหว่างเมืองและระดับต่างประเทศ โดยเฉพาะระดับระหว่างประเทศนั้นหนีไม่พ้นการครอบงำจากคนจีน เพราะการค้าของไทยส่วนใหญ่ตลาดอยู่ที่เมืองจีน จึงต้องใช้คนจีนเป็นคนนำร่อง เป็นล่าม ตลอดจนเป็นลูกเรือ แม้แต่ผู้จัดการที่ไปกับเรือสินค้าของพระมหากษัตริย์ก็ยังใช้คนจีน

การเป็นเจ้าของภาษีนายอากรของคนจีนนับเป็นการเอาเงินไปต่อเงิน คือ จากนายทุนระดับกลางก็กลายมาเป็นนายทุนใหญ่ เจ้าภาษีอากรบางประเภทก็มีลักษณะเป็นการค้าด้วย เช่น นายอากรสุรา เป็นต้น

เจษฎา โลหอุจน์จิตร (๒๕๒๖ : ๕๕-๑๐๕) กล่าวถึงบทบาทของชาวจีนตั้งแต่อดีต ว่าชาวจีนในสยามประเทศได้ดัดแปลงชีวิตอย่างผสมผสานจนกลมกลืนเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลสยามเปิดใจกว้างยอมรับคนจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ให้คนจีนแสดงบทบาทโดดเด่นในฐานะผู้ประกอบการ และมีส่วนอย่างสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเร่งเร้าให้ระบบเศรษฐกิจของไทยเจริญเติบโตในระยะต่อมา อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้าสำเร็จรูปประเภทอุตสาหกรรมไปขายให้ชาวนาชาวไร่ และรับซื้อสินค้าพื้นเมือง สินค้าจากป่า ข้าว จากชาวนามาขาย ชาวจีนแสดงบทบาทในฐานะพ่อค้าคนกลาง ผู้ขายบริการ โดยนำสินค้าจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ชาวจีนถือว่าเป็นนักประกอบการตามค่านิยมของนักเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ผู้ประกอบการต้องเป็นทั้งนักนวัตกรรม (Innovator) และนักรวบรวมทรัพยากรใหม่ๆ (Combiner of New Resources) เนื่องจากนักประกอบการเป็นผู้กระตุ้นให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ

คูสิต นำฝ่น (๒๕๒๘ : ๗๑) ได้ศึกษาชาวจีนที่เปลี่ยนแปลงชื่อ แซ่จีน มาเป็นชื่อไทยนามสกุลไทย คูจะเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและเรียกว่าเป็นลักษณะที่เด่น จนถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดผสมผสานความเป็นไทยให้เกิดขึ้นก็ว่าได้ เพราะในสังคมอื่นแม้จะยอมรับสภาพเป็นพลเมืองแล้วเต็มตัว คนที่เปลี่ยนหรือโอนสัญชาติก็ยังผูกพันกับชื่อและสกุลแบบเดิม

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (๒๕๒๘ : ๓๒) ได้กล่าวว่าจีนนั้นมีอุปนิสัยฉลาดในการหาทรัพย์สินยิ่งกว่าไทยหรือฉลาดในการนั้นยิ่งกว่ามนุษย์ชาติอื่น ๆ จีนเข้ามาอยู่ในสยามจึงมักได้เป็นคหบดี หรือแม้อย่างต่ำก็สามารถหากินเป็นอาชีพแก่คนได้มาก พวกจีนที่เข้ามาใหม่ยังไม่รู้เบาะแสหรือขนบธรรมเนียมบ้านเมืองก็อาศัยหากินกับพวกจีนเก่า จึงมีเงินอยู่ด้วยกันทุกตำบลที่จีนเข้ามากินทั้งในกรุงและหัวเมือง

ชุมพล แนวจำปา (๒๕๒๘ : ๒๒๗-๒๓๐) ได้ศึกษาถึงบทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจว่า ชาวจีน เริ่มขยายตัวทางการค้าโดยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างบริเวณ ณ ลุ่มน้ำมูล ตอนบนกับกรุงเทพฯ ทางรถไฟทำให้เมืองนครราชสีมาซึ่งเป็นศูนย์กลางของบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนบน ขยายตัวเป็นเมืองศูนย์กลางแห่งการพาณิชย์ของภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้านี้ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรัฐบาลที่กรุงเทพฯ เพราะการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงที่จะขยายออกไปยังดินแดนส่วนอื่น ๆ ในภูมิภาคที่ราบสูงโคราชในเวลาต่อมา

หวางเสี่ยวเยี่ยน (๒๕๓๐ : ๑๑๒-๑๒๐) กล่าวถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศไทยเอาไว้ว่า คนจีนแต่จิว ส่วนมากประกอบการค้าขายปลีก เป็นกรรมกรในโรงสีไร้อ้อย ไร่พริกไทย ไร่ยาสูบ กรรมกรสร้างทางรถไฟ กรรมกรท่าเรือ เป็นต้น คนไหหลำส่วนมากเป็นกรรมกรโรงเลื่อย กรรมกรสวนยาง เป็นชาวสวน เป็นพ่อค้าหาบเร่ เป็นกรรมกรรถลาก เป็นต้น คนภาคใต้ของมณฑลชกเกี้ยน มีอาชีพเป็นกรรมกรเหมืองแร่ทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นกลาสีเรือ โปะะจ้ายและเป็นพ่อค้า ส่วนคนกวางตุ้งจะประกอบกิจการก่อสร้างเป็นส่วนมาก

สุคนธ์ อรุณล้ำเลิศ (๒๕๓๑ : ๕๒-๖๐) กล่าวถึงสาเหตุที่คนจีนแต่จิวเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ได้แก่

๑. การที่คนจีนแต่จิวเข้ามาประเทศไทยนั้น ตามบันทึกของหนังสือโบราณจีนประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๕ ที่ปากแม่น้ำหังกั๋งซึ่งอยู่ไม่ห่างจากเมืองไหเอียง หรือเตี้ยอั้ง ได้เริ่มมีท่าเรือเพื่อการเดินทางติดต่อค้าขายกับเมืองต่าง ๆ ของประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ จึงเห็นได้ว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ ๕ เมืองท่าต่าง ๆ ในบริเวณอ่าวไทยได้เริ่มมีร่องรอยของพ่อค้าและลูกเรือชาวชาวเมืองแต่จิวแล้ว เพียงแต่ว่ายังมีน้อยเนื่องจากในขณะนั้นเมืองไหเอียงไม่ได้เป็นเมืองท่าที่เป็นทางการ ในยุคปลายราชวงศ์ซ้องใต้ (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓) มีชาวจีนแต่จิวส่วนหนึ่งได้ติดตามพระราชวงศ์และขุนพลของราชวงศ์ซ้องต่อต้านมองโกล หลังจากที่มีการต่อต้านมองโกลล้มเหลวคนแต่จิวที่เข้าร่วมสงครามทางน้ำถือโอกาสนั่งเรือหนีเข้าอ่าวไทย และเข้ามาตั้งหลักแหล่งบนแผ่นดินไทย ส่วนคนแต่จิวที่ร่วมสงครามทางบกก็หนีเข้ามาทางเทือกเขาจับบ่วงไค้ชัวทางชายแดนมณฑล

กว้างซีผ่านประเทศเวียดนามเข้ามาสู่ไทย ยุคนี้ถือเป็นคนจีนแต่จิวรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

๒. ในปีที่ ๑๒ ของรัชกาลเจียชิ่ง (ค.ศ. ๑๘๐๘) ของราชวงศ์ชิง ได้พบหลักฐานว่า พ่อค้าอำเภอเท่งไฮ่ได้รับอนุญาตไปซื้อข้าวที่ประเทศสยามเพื่อแก้ปัญหาเสบียงอาหารขาดแคลนของราษฎร เมื่อมีเมืองท่าจางหลินการอพยพมาเมืองไทยของคนแต่จิวจึงค่อนข้างสะดวก เมื่อเปรียบเทียบกับคนแคะที่อพยพออกนอกประเทศช้ากว่าและน้อยกว่าคนฮกเกี้ยนและคนแต่จิว จะเห็นได้ว่าการอพยพไปต่างแดนนั้นมีความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม ก่อนที่เมืองเอ๋หมิงจะยุติการติดต่อภายนอกในปี ค.ศ. ๑๗๕๗ คนฮกเกี้ยนจำนวนไม่น้อยได้อพยพเข้ามายังประเทศไทย แล้วหลังจากรัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิงประกาศปิดเมืองท่าเอ๋หมิง ยุติการติดต่อกับภายนอก จำนวนคนแต่จิวที่อพยพเข้าประเทศไทยโดยผ่านทางเมืองท่าจางหลินของอำเภอเท่งไฮ่ก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนมีจำนวนมากกว่าคนฮกเกี้ยน ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๗๕๗ ได้ปิดเมืองท่าเอ๋หมิงจนถึง ค.ศ. ๑๘๕๖ หลังจากที่เมืองซัวเถาได้ขยายเป็นเมืองท่าค้าขายแล้ว เมืองท่าซัวเถาจึงได้ค่อย ๆ เพิ่มบทบาทแทนเมืองท่าจางหลินกลายเป็นทางออกทางทะเลของราษฎรแถบตะวันออกของกวางตุ้ง คือ คนแคะในอำเภอเหมยเสี้ยน ต้าปู และซิงหนิง ได้โดยสารเรือยนต์อพยพไปเอเชียอาคเนย์โดยผ่านเมืองท่าซัวเถาเช่นกัน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคนแต่จิวที่โดยสารเรือยนต์มาประเทศไทยก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น

๓. มูลเหตุพื้นฐานที่ทำให้คนแต่จิวอพยพเข้าประเทศไทยเป็นจำนวนมาก คือ จังหวัดแต่จิวมีภาวะประชากรล้น ที่ดินน้อย และเกิดภัยธรรมชาติเสมอ จังหวัดแต่จิวเริ่มจากอำเภอเท่งไฮ่ นอกจากมีปัญหาประชากรล้น มีที่ดินทำกินน้อยแล้วยังเกิดภัยธรรมชาติเสมอ อำเภอเท่งไฮ่ตั้งอยู่ช่วงล่างของแม่น้ำหังกั้งพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เมื่อเกิดพายุหรือน้ำท่วมจึงเป็นด่านหน้าในการรับภัยเสมอ หลังจากवादภัยครั้งใหญ่แล้วราษฎรที่ไร้ที่อยู่อาศัยจำนวนมากได้พยายามหาทางออกโดยออกทะเลไปตั้งหลักแหล่งใหม่ยังประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์

๔. การที่ประเทศไทยปฏิบัติต่อคนจีนที่เข้ามาอยู่อย่างเป็นมิตรเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนแต่จิวอพยพเข้าไทยเป็นจำนวนมากด้วย

วนิดา เจริญสุข (๒๕๓๑ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษานามสกุลของคนไทยเชื้อสายจีน : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการศึกษาพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนใช้เกณฑ์หรือการตั้งนามสกุลอยู่ ๒ วิธี คือ ตั้งนามสกุลโดยรักษาเค้าทางเสียงหรือความหมายของแซ่เดิม ซึ่งแสดงโดยหน่วยศัพท์ที่มักจะปรากฏอยู่ในตำแหน่งแรกของนามสกุล กับตั้งนามสกุลโดยไม่มีเค้าของแซ่เดิมเลย ในด้านความหมายของนามสกุล คนไทยกลุ่มนี้นำความหมายทั้งนามธรรมและรูปธรรมที่ถือว่าเป็นมงคลมาตั้งเป็นนามสกุล ๓๔ ความหมาย ความหมายเหล่านี้มีความถี่ในการเกิดต่างกัน ทั้งปรากฏในตำแหน่งที่ต่างกันด้วย ความหมายเด่นที่พบคือ ความเป็นเลิศ ความมั่งคั่งร่ำรวย , และ

ความเจริญรุ่งเรือง ความหมายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนกลุ่มนี้หลายประการ เช่น คนกลุ่มนี้ปรารถนาความเป็นเลิศ ความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรือง อำนาจ ความสำเร็จ เกียรติยศ ชื่อเสียง ความสุข ความมั่นคงยั่งยืนงสถาพร นิยมยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเชื่อแบบพหุนิยม นิยมยกย่องอาชีพธุรกิจและการค้า และเคารพยกย่องเชื้อฟิงผู้อาวุโส

ดาร์เร็น เมตตาริกานนท์ (๒๕๓๒ : ๓๓) ชาวจีนในอำเภอสองแห่งของจังหวัดยโสธร : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี ผลของการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า ชาวจีนที่มาตั้งร้านค้าอยู่ในเขตสุขาภิบาลทรายมูลกลุ่มแรกเป็นชาวจีนอพยพมาจากประเทศจีน และส่วนใหญ่เป็นชาย อยู่ในกลุ่มภาษาจีนแต้จิ๋ว และชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะแต่งงานกับหญิงชาวพื้นเมือง หรือไม่ก็เป็นหญิงที่มีเชื้อสายจีนแต่เกิดในเมืองไทย อย่างไรก็ตามช่วงประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๘ พบว่าชาวจีนและครอบครัวส่วนใหญ่ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเมืองยโสธร ดังนั้นชาวจีนในเขตสุขาภิบาลทรายมูลปัจจุบันจึงมีเพียง ๑๐ ครอบครัวเท่านั้น และในจำนวนที่เหลืออยู่นี้มีส่วนใหญ่เป็นจีนที่เกิดในเมืองไทย และเป็นรุ่นหลาน และเหลน ส่วนชาวจีนในเขตสุขาภิบาลกุดชุมพัฒนา นั้นส่วนใหญ่ที่เป็นจีนที่เกิดในเมืองไทย และเป็นรุ่นลูกและเหลน สำหรับจุดมุ่งหมายในการอพยพเข้าสู่เขตสุขาภิบาลทั้งสองแห่งของชาวจีนก็คือ เพื่อเข้าไปประกอบธุรกิจการค้าเป็นหลัก ชาวจีนที่เข้าไปในชุมชนทั้งสองแห่งนี้ได้ทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นตัวกลางที่เชื่อมชุมชนทั้งสองแห่งเข้ากับโลกภายนอก และเป็นตัวกลางที่สำคัญในการนำความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า

ทางด้านการค้า พบว่ากลุ่มชาวจีนในเขตสุขาภิบาลกุดชุมพัฒนาสามารถควบคุมการค้าที่สำคัญของชุมชนได้ เช่น การรับเหมาก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง การผูกขาดสุราและน้ำอัดลม การรับซื้อของป่าและเศรษฐกิจ อะไหล่รถยนต์ และสินค้าเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ โดยสามารถควบคุมการค้าปลีกได้ในระดับหนึ่ง ส่วนชาวจีนในเขตสุขาภิบาลทรายมูลถึงแม้จะไม่สามารถควบคุมการค้าในเขตสุขาภิบาลได้เหมือนสุขาภิบาลกุดชุมพัฒนา เนื่องจากจำนวนชาวจีนเหลืออยู่น้อยมาก แต่ก็ยังมีบทบาทในแง่เป็นนายทุนเงินกู้รายใหญ่ และยังคงดำเนินธุรกิจที่สำคัญบางอย่าง เช่น การรับเหมาก่อสร้าง การรับซื้อพืชเศรษฐกิจ ฯลฯ สำหรับลักษณะการค้าของชาวจีนในเขตสุขาภิบาลทั้งสองแห่งมีรูปแบบที่เหมือนกัน คือ เป็นการค้าในระบบครอบครัวหรือเครือญาติ อย่างไรก็ตามทางด้านการค้านี้มีข้อน่าสนใจในส่วนของชาวไทย คือ ชาวไทยในชุมชนทั้งสองแห่งได้ให้ความสำคัญทางการค้า และมีแนวโน้มที่จะค้าขายมากขึ้น

ทางด้านวัฒนธรรม พบว่าชาวจีนในเขตสุขาภิบาลทั้งสองแห่งนี้ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายจีนรุ่นลูก หลาน และเหลน ที่เติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ต่างจากบรรพบุรุษ ความเชื่อทางศาสนาที่กลืนกลายแล้ว ความใกล้ชิดติดต่อ และการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวไทยและจีน

การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้หลายด้านด้วยกัน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนทั้งสองแห่งซึ่งมีอัตตราที่ไม่แตกต่างกันนัก ชาวจีนในชุมชนทั้งสองแห่งได้เลือกปฏิบัติและไม่ปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ และแต่ละพิธีกรรมที่ปฏิบัตินั้นก็ปฏิบัติไม่ครบทุกขั้นตอน มีการขยับย่อในการปฏิบัติ และยังรับเอาวัฒนธรรมไทย ไทยอีสาน และอื่น ๆ เข้ามาประพุดติปฏิบัติกับวัฒนธรรมจีนด้วย

บทบาทของชาวจีนในชุมชนทั้งสองแห่ง พบว่ามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวจีนในชุมชนทั้งสองแห่งจะดำเนินธุรกิจการค้าเป็นหลัก องค์กรประกอบที่ส่งเสริมให้ชาวจีนมีบทบาททางด้านนี้ก็คือ การช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติและเพื่อน คุณสมบัติและความสามารถทางการค้า การรวมตัวกัน ฯลฯ ส่วนบทบาทการช่วยเหลือชุมชนนั้นส่วนมากจะช่วยเหลือในแง่เงินทองให้แก่มูลนิธิ หรือร่วมการกุศลต่าง ๆ

สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ (๒๕๓๒ : ๒-๓) ได้กล่าวว่า การอพยพเข้ามาของชาวจีนนั้นเริ่มในสมัยใดไม่ปรากฏชัด แต่มีหลักฐานปรากฏว่าพ่อค้าชาวจีนได้เข้ามาค้าขายตามบริเวณเมืองท่าหลายแห่งแถบอ่าวไทย ก่อนที่ชาวไทยจะมาตั้งตัวเป็นปึกแผ่นที่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาและคาบสมุทรมลายู ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับจีน มีดังนี้

สมัยสุโขทัย พ่อค้าจีนได้เข้ามาค้าขายในบริเวณเมืองชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช โดยนำสินค้าจากชาวพื้นเมืองกลับไปขายที่จีน การไปมาค้าขายระหว่างจีนกับไทยดำเนินต่อมาและรุ่งเรืองในสมัยอยุธยาเพราะพวกฝรั่งติดต่อกับจีนไม่สะดวกจำเป็นต้องพึ่งไทยทำการค้าขายกับจีนแทน ในสมัยพระเจ้าปราสาททองได้มีการตั้งกรมพระคลังสินค้าและรับบรรดาชาวจีนเข้ามาเป็นพนักงานในหน่วยนี้ ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในอุทยานนอกจากเป็นพ่อค้าแล้วบางคนเป็นขุนนางไทย แพทย์ ศิลปิน ตลอดจนประกอบอาชีพเกษตรกรรมรวมทั้งรับจ้างกิจการต่าง ๆ

สมัยธนบุรี ชาวจีนได้รับความไว้วางใจมากจากทางการไทย โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวซึ่งมีฐานะเป็น “จีนหลวง” เพราะพระเจ้ากรุงธนบุรีมีเชื้อสายจีนแต่จิวจึงทำให้ชาวจีนแต่จิวจำนวนมากอพยพเข้ามาประเทศไทยมาก

สมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมาปรากฏว่ามีชาวจีนเข้ามาปะปนกับชาวไทยอยู่ในกรุงเทพฯ โดยตลอด ในสมัยนี้บทบาทชาวจีนคล้ายกับอยุธยาคือทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ชาวจีนอพยพมาอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ประเภทผู้อพยพส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาแถบภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของประเทศจีน สามารถแยกกลุ่มตามสำเนียงภาษาพูด คือ จีนแต่จิว และไหหลำ กวางตุ้งและฮกเกี้ยน นอกจากนี้ชาวจีนอพยพจากมณฑลอื่น ๆ ใน

ประเทศจีน เช่น หลังสงครามโลกครั้งที่สองจากเกาะไต้หวัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตั้งสินค้าจากญี่ปุ่นผ้าใบชา และทอผ้า เป็นต้น

ปรารธนา โกเมน (๒๕๓๓ : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า สมาคมชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาโดยมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ

สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองจะมีบทบาทเด่นในช่วงที่มีการขยายตัวของกระแสชาตินิยม โดยเฉพาะตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕

สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจจะมีบทบาทเด่นนับตั้งแต่ชาวจีนได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทในการประกอบธุรกิจที่สำคัญ ๆ ตั้งแต่ภายหลังสนธิสัญญาบาวริงเป็นต้นมา

สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางสังคมเกิดขึ้นตั้งแต่มีการขยายตัวของชุมชนจีนในไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ในระยะแรกมีการรวมตัวกันในรูปของสมาคมอั้งยี่ ภายหลังจากที่สมาคมอั้งยี่เสื่อมอิทธิพลชาวจีนก็ได้รวมตัวกันในรูปของสมาคมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สมาคมเหล่านี้การจ้องศรัทธาและระเบียบข้อบังคับที่แตกต่างจากอั้งยี่ ที่สำคัญคือมีการบริหารในระบบคณะกรรมการ มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับสมาชิกภาพและการเก็บค่าบำรุงที่ชัดเจนและการเปลี่ยนแปลงการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วิธีการลงคะแนนเสียง

สุภางค์ จันทวานิช (๒๕๓๔ : ๘๕-๘๒) ได้ศึกษา ถิ่นกำเนิดของชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ไทยกล่าวว่า ชาวจีนที่เดินทางมาไทยในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นฮกเกี้ยน มักมีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยานั้นจะมีชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จีนฮกเกี้ยนมีเป็นจำนวนมากแถบภาคใต้ของจังหวัดภูเก็ต ปัตตานี สงขลา และระนอง สำหรับจีนแต่จิวอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา และชลบุรี เป็นส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ในระยะหลังปีพ.ศ. ๒๓๑๐ (ค.ศ. ๑๗๖๑) เนื่องจากได้รับการสนับสนุนและได้รับสิทธิพิเศษบางประการเพราะพระเจ้าตากสินทรงมีพระบิดาเป็นชาวแต่จิว และชาวแต่จิวได้มีบทบาทในการสู้รบเพื่อกอบกู้เอกราช พวกแต่จิวส่วนใหญ่จะอพยพมาทางเรือ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่เมืองต่าง ๆ ในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตราด จันทบุรี บางปลาสร้อย (ชลบุรี) แปรริ้ว และในกรุงเทพฯ ต่อมาภายหลังในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ พวกแต่จิวจึงขยับขยายออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่นอกเขตดังกล่าว ได้แก่ อุดรดิตต์ ปากน้ำโพ (นครสวรรค์) ตลอดจนพิจิตร พิษณุโลก สวรรคโลก เคนซัย เมื่อมีการสร้างทางรถไฟไปถึงแก่งคอยและขึ้นไปทางเหนือ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ (ค.ศ. ๑๙๐๘) เป็นการยากที่จะเสนอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนของชาวแต่จิวในประเทศไทยในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และต้น คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เพราะยังไม่มีการทำสำมะโนประชากร

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานจากแหล่งใดก็ตามต่างระบุว่าในบรรดาชาวจีนเหล่านี้มีชาวจีน
แต่จิวมากที่สุด ชาวจีนแต่จิวจึงเป็นชาวจีนกลุ่มที่สำคัญที่สุดกลุ่มหนึ่ง เมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับชาว
จีนโพ้นทะเลในประเทศไทย เอกสารชั้นต้นที่จะพึงหาได้เกี่ยวกับจำนวนชาวแต่จิวเป็นข้อมูลใน
ระยะหลังจากนั้นคือ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จากการสำรวจสำมะโนครัว ร.ศ. ๑๒๘
(ค.ศ. ๑๙๐๕)

โยชิกาวา โทชิฮารุ (๒๕๓๔ :๖๒-๖๓) ได้กล่าวว่าจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้มีการ
เชิญช่างปั้นดินเผาจีนในสมัยสุโขทัยไปก่อเตาเผา และช่วยผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สุโขทัย ในสมัย
อยุธยาใกล้กับวัดพนัญเชิงที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอยุธยา นั้น มีท่าเทียบเรือสำหรับสำเภากิน
ที่แล่นไปมาระหว่างจีนกับอยุธยา มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นกลุ่มกลายเป็นย่านจีนในอยุธยา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พูดถึงชาวจีนในประเทศไทยก็คือ พระเจ้าตากสินผู้ทรง
สถาปนากรุงธนบุรีเป็นลูกครึ่ง มีพ่อเป็นจีนแม่เป็นไทย และเนื่องจากพระบิดาของพระเจ้าตากสิน
เป็นคนมาจากเมืองจีนเมืองแต่จิว พระเจ้าตากสินทรงให้อภิสิทธิ์ชาวจีนในประเทศไทยที่มีพื้นเพ
แต่จิวซึ่งมีภูมิลำเนาเดียวกัน พูดภาษาถิ่นเดียวกันจนจีนแต่จิวในประเทศไทยได้ขนานนามว่า จีน
หลวง คลองที่ขุดในเมืองธนบุรี ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้นเป็นผลที่ได้จากแรงงานของชาวจีน
เหล่านี้

ชาวตะวันตกที่มาเยือนไทยในต้นศตวรรษที่ ๑๙ ได้บันทึกว่า ชาวจีนที่ไว้ผมเปียแบบแมน
จูนั้นมีอยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ Skinner ได้คำนวณไว้ว่า การติดต่อไปมาหาสู่อย่างเป็นทางการ
ระหว่างไทยกับจีนนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๒ ในรัชกาลที่ ๑ (ค.ศ. ๑๗๘๒-๑๘๐๕) ได้มีการส่งทูต
บรรณาการไปประเทศจีน ๓๕ ครั้ง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ (ค.ศ. ๑๘๐๕-๑๘๒๔) ได้เป็น
เจ้าของเรือสำเภากหลายลำ ก่อนขึ้นครองราชย์ทรงการค้าขายกับประเทศจีนเป็นการส่วนพระองค์อยู่
แล้ว ในช่วงขึ้นครองราชย์ทรงส่งคณะทูตไปถึง ๑๑ ครั้ง ทรงเห็นผลประโยชน์ที่จะได้จากการค้า
ขายกับประเทศจีน สำเภากินที่แล่นจากประเทศจีนมากรุงเทพฯ นอกจากบรรทุกสินค้าแล้วยัง
อพยพคนจีนมาด้วย

Crawford บันทึกเกี่ยวกับชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยว่า พวกเขาจะประกาศตนเป็น
พุทธมามกะทันทีที่เข้ามาถึงประเทศสยาม และแต่งงานกับคนสยาม ตักบาตรไปวัดอยู่เป็นประจำ
นอกจากนั้นชาวจีนที่ทำมาค้าขายมีฐานะมั่นคง นิยมสร้างหรือบูรณะวัดวาอาราม ชาวจีนใน
ประเทศบางครั้งใช้วัดวาอารามเป็นที่พบปะสังสรรค์ ในช่วงแรก ๆ ของรัตนโกสินทร์คนจีนใช้
ศาลาเช่าในแก่งในตัวเมืองกรุงเทพฯ โดยเฉพาะวัดแถวสามเสนและวัดแถวตลาดน้อย เป็นการ
พบปะทางธุรกิจ งานสังคม และประกอบศาสนกิจวัดจึงเป็นสื่อช่วยทำให้คนจีนกลายเป็นคนไทย
หรือกลมกลืนกับคนไทยอย่างรวดเร็วขึ้น

มนัส โอภาส (๒๕๓๗ : ๗๔-๗๕) ได้กล่าวว่า ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียอาคเนย์นั้นมีอยู่ประเทศไทยมากที่สุด มีประมาณสามล้านคนและในจำนวนนั้นเป็นชาวจีนแต่จิวประมาณร้อยละ ๘๐ กลุ่มภาษาแต่จิว ไหหล่า และ อยู่ในภาคกลาง กวางตุ้งส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ ฮกเกี้ยนอยู่ในภาคใต้ทำเหมืองแร่ ปัญหาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศจีนส่งผลให้ชาวนาส่วนใหญ่ล้มละลายพากันหนีอพยพไปทุกแห่งทุกหน

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังที่ไทยเปิดทำการค้ากับต่างประเทศอย่างเป็นทางการแล้ว สภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยเจริญก้าวหน้าทีไรโรงจักสีข้าวเลื่อยไม้ ตลอดจนจนมีการขนส่งสินค้าทางทะเล จึงทำให้ต้องการแรงงานกรรมกรมากขึ้น เป็นเหตุให้บรรดาชาวจีนที่มีทุนทรัพย์คิดหาผลประโยชน์ โดยการตั้งตัวเป็นคนกลางรับเอาชาวจีนเข้ามาเป็นกรรมกร โดยวิธีออกทุนให้ก่อนแล้วหักเงินค่าแรงเงินที่ตนรับเข้ามาทำงาน จีนที่เป็นตัวกลางนี้เรียกว่า “เฒ่าแก่” คนจีนถูกส่งมาจากเมืองจีนประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ คน มาชุดคลองชลประทานที่อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอศรีประจันต์ อำเภอบางปลาม้า จนชาวบ้านเรียก คลองเจ๊ก คือ คลองที่ใช้แรงงานคนจีนขุด

มนตรี เตะชมโนคม (๒๕๓๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเชียงใหม่ : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่าบทบาทและฐานะของเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคมไทย และการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือ เชียงใหม่เป็นองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในหมู่นักจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในดินแดนของรัฐไทย เชียงใหม่นอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐจีนในการตรวจสอบสินค้าและราคาที่มีการติดต่อระหว่างคนจีนในไทยกับประเทศจีนแล้วยังทำหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นเสมือนสถานกงสุลจีนในประเทศไปโดยปริยายอันเป็นผลสืบเนื่องจากการเป็นตัวแทนรัฐในการตรวจสอบสินค้าและราคา ดังนั้นท่าทีของเชียงใหม่ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ จึงมีลักษณะสลับไหลไปตามแรงกดดันจากอำนาจจักรวรรดินิยมจากชาตินิยมก๊กมินตั๋ง ชาตินิยมคอมมิวนิสต์ และชาตินิยมของรัฐบาลราชการไทย ท่าทีที่เชียงใหม่เลือกแสดงนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความอยู่รอด และพยายามค้นทุกวิถีเพื่อให้เชียงใหม่และคนจีนได้รับสิทธิประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (<http://www.thai-d.com/siam-china>, ๒๓ มี.ค. ๒๕๔๘.) ได้ศึกษา ขุนนางไทยเชื้อสายจีน ผลการศึกษาพบว่า ขุนนางไทยเชื้อสายจีนบางตระกูลในสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ทำให้ได้ข้อสังเกตว่าพวกขุนนางไทยเชื้อสายจีนในสมัยนี้มีบทบาททั้งทางด้านการค้า และการทำราชการแต่บทบาททั้งสองนี้จะเด่นไม่เท่ากันบางคนจะเด่นทางด้านงานราชการ เช่น พระยาโชฎีกราชเศรษฐี (เถียน) ในขณะที่บางคนจะเด่นในแง่ของการเป็นนายทุนรุ่นบุกเบิกของสังคมไทย เช่น หลวงอุดรภักษ์พานิช (เต็ง) และขุนพัฒน์ (หอย)

นอกจากนั้นก็มีข้อน่าสังเกตว่า ชุนนางไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้มักจะมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้านาย หรือชุนนางผู้ใหญ่ที่มีอำนาจอยู่ในสังคมไทยขณะนั้นสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม “การฝากเนื้อฝากตัว” ในระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย ส่วนข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งมีอยู่ว่า ลูกหลานของชุนนางไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้มักไม่สามารถสืบทอดบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นายทุนไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทในเศรษฐกิจไทยปัจจุบัน มักเป็นลูกหลานของชาวจีนอพยพที่หลังไหลกันเข้ามาอยู่ในเมืองไทยในช่วงก่อน และหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงเป็นเรื่องที่น่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไปว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เพื่อจะได้มีความรู้กว้างขวางหลากหลายขึ้นเกี่ยวกับพัฒนาการของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และสังคมไทยอันจะช่วยทำให้เราเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ในปัจจุบันได้กระจ่างชัดเจนขึ้นกว่าเดิม

ถ้วน ลิ้เชิง (๒๕๔๐ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันออก : ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครปฐมมีส่วนในการพัฒนาความเจริญของจังหวัดมากทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบทบาทเหล่านี้เป็นผลมาจากการสร้างรากฐานของคนจีนรุ่นปู่ย่าที่เข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่มีเพียงเสื่อผืนหมอนใบจนกระทั่งมีธุรกิจที่ใหญ่โตให้รุ่นพ่อแม่ ลูกหลานได้รับความสุขสบาย เมื่อตนเองมีความมั่นคงแล้ว คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยังได้ให้ความช่วยเหลือ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วย โดยมีการรวมกลุ่มกันตั้งเป็นสมาคม มูลนิธิ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความช่วยเหลือทั้งคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน และประชาชนทั่วไป ในหลาย ๆ ด้านสำหรับแนวทางการดำเนินธุรกิจของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นพ่อแม่เปลี่ยนไปจากรุ่นปู่ย่า จากธุรกิจครอบครัวที่ร่วมกันระหว่างพี่น้อง ญาติสนิท หรือคนที่พูดภาษาเดียวกัน มาเป็นธุรกิจที่เป็นระบบมีผู้ร่วมทุนที่มีใช้ญาติพี่น้องอย่างเดียว การขยายกิจการไม่ได้ใช้เพียงเงินที่เก็บหอมรอบริบเท่านั้นแต่มีการกู้เงินจากแหล่งทุนเพื่อขยายการลงทุนด้วย สำหรับแนวทางในการธุรกิจพบว่า ความคิดของคนรุ่นลูกหลานที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็เปลี่ยนไปจากคนรุ่นพ่อแม่ อันเนื่องมาจากการได้รับการศึกษาที่แตกต่างกัน คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นพ่อแม่ไม่ได้คาดหวังว่าคนรุ่นใหม่จะเข้ามารับช่วงธุรกิจต่อจากตนเองมากเช่นที่รุ่นปู่ย่าเคยคาดหวังจากตนเอง ดังนั้นคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามารับช่วงความเจริญของธุรกิจจึงมาจากความต้องการ และความสนใจของตนเองมากกว่าความรู้สึที่ควรรับผิดชอบต่อมรดกที่ได้รับสืบทอดมา

นิราศ ศรีขาวรส (๒๕๔๑ : ๓๖-๓๘) กล่าวว่า คนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยเอ็ดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเข้ามานานแล้ว จากการศึกษาพบว่าในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่แล้ว ในปีพ.ศ. ๒๔๐๕ ได้มีเงินหยอกจากเมืองอุบลราชธานีเดินทางไปค้าขายที่เมืองสุวรรณภูมิ (ปัจจุบันคืออำเภอสุวรรณภูมิ) ในบันทึกอนุสรณ์งานศพนายฉ้อ

นฟอง แซ่เหี้ยน ว่าชาวจีนพากันมาตั้งถิ่นฐานในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ หรือก่อนสงครามเอเชียบูรพาประมาณปีพ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว อพยพจากทางตอนใต้ของจีนแถบมณฑลกวางตุ้ง กวางสี ฮกเกี้ยน และไหหลำ สำหรับการเคลื่อนย้ายสู่ร้อยเอ็ดช่วงแรกได้อพยพขึ้นฝั่งที่ทำเรือคลองเตยและเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่กรุงเทพฯระยะหนึ่งก่อนที่จะย้ายมาสู่จังหวัดต่างๆในภาคอีสานโดยผ่านทางจังหวัดนครราชสีมาในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ โดยประกอบไปด้วยชาวจีนพวกที่ประกอบอาชีพค้าขายและไม่ค้าขาย ชาวจีนดังกล่าวได้แยกย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดต่างๆ อาทิ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ ยโสธร ร้อยเอ็ด จากนั้นก็มีชาวจีนอพยพเข้ามาเรื่อยๆในเวลาต่อมา การตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกในจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่บริเวณคุ้มวัดคุ้ม ตามเส้นทางถนนผดุงพาณิชย์ถึงธนาคารกสิกรไทย และตามเส้นทางถนนสุริยเดชบารุงถึงศาลากลางจังหวัดผ่านตลาดหายโศกในปัจจุบัน ดังปรากฏตึกดินในบริเวณสองฝั่งหน้าคุ้มวัดเป็นจำนวนมาก รวมทั้งบริเวณบริเวณสองฝั่งถนนหน้าวัดราษฎร์ศิริ โดยเฉพาะถนนผดุงพาณิชย์เป็นย่านการค้าเก่าแก่

วรเทพ สันติวรวิทย์ (๒๕๔๒ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษยังคงยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่มีรากเหง้ามาจากคำสอนของลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และพระพุทธศาสนาหลายอันเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ ในงานเทศกาลไหว้เจ้าที่แสดงถึงความกตัญญูและความเคารพต่อบรรพชน โดยมีการปรับเปลี่ยนผสมผสานความเชื่อในเรื่องเทพเจ้ากับวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเดิม ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย โดยริเริ่มจากการค้าขนาดเล็กแบบครอบครัว แล้วพัฒนามาเป็นกิจการค้าขนาดใหญ่ในรูปแบบของบริษัทห้างร้าน เช่น กิจการโรงแรม สถานบันเทิง โรงสี ห้างทอง ภัตตาคารและศูนย์การค้า โดยมีระบบสกุลแซ่เป็นปัจจัยหลักและการรวมตัวก่อตั้งมูลนิธิและสมาคมเป็นปัจจัยรองที่ทำให้ธุรกิจเป็นปึกแผ่นและสามารถเชื่อมโยงนำไปสู่อำนาจทางการเมือง มีการส่งเสริมและเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาจนประกอบอาชีพที่มั่นคง ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษจึงกลายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ และการเมือง อีกทั้งยังสามารถผสมผสานประเพณีและวัฒนธรรมของตนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างดี

รุ่งจิต ปรัชญาสันติ (๒๕๔๒ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต และบทบาทของชาวจีนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๕๓๕ ผลการศึกษาพบว่าชาวจีนรุ่นแรกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอประทายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ประกอบอาชีพค้าขายบริเวณทิศเหนือของเขตสุขาภิบาลประทายในปัจจุบันต่อมามีปี พ.ศ. ๒๕๐๖ อำเภอประทายได้รับ

การยกฐานะให้เป็นอำเภอและสุขาภิบาลประทาย การอพยพเข้ามาของชาวจีนมีเรื่อยมาตามลำดับจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๐

วิถีชีวิตของชาวจีนรุ่นแรกที่อยู่มาจกประเทศจีน มีความเคร่งครัดในประเพณีและวัฒนธรรมจีน สำหรับชาวจีนที่เกิดในประเทศไทย มีการวัฒนธรรมไทย เช่น การใช้ภาษา การรับประทานอาหาร และความเชื่อทางศาสนา สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

บทบาทของชาวจีน ในด้านเศรษฐกิจชาวจีนควบคุมการค้าในอำเภอประทาย เช่น ตระกูลภูมิอมร มีธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ค้าวัสดุก่อสร้าง ตระกูลคณะรัฐหรือแซ่โศ้ว มีธุรกิจ ร้านขายยา ตระกูลเรืองธนาบุรุษย์ มีธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ตระกูลคณะรัฐหรือแซ่โศ้ว มีธุรกิจรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร จำหน่ายรถยนต์ โทรศัพท์มือถือ แวนตา และโรงหนังตระกูล ตั้งชีวินศิริกุล มีธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ค้าวัสดุก่อสร้าง บริษัทเงินทุนประทานธุรกิจ ร้านขายยา ตระกูลเรืองธนาบุรุษย์ มีธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ตระกูลคณะรัฐหรือแซ่โศ้ว มีธุรกิจรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร จำหน่ายรถยนต์ โทรศัพท์มือถือ แวนตา และโรงหนังตระกูลตั้งชีวินศิริกุล มีธุรกิจ บิมน้ำมัน วัสดุก่อสร้าง จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั้งปลีกและส่ง ด้านสังคมชาวจีนตั้งสมาคมประทายสงเคราะห์ บริจาคเงินสร้างสาธารณประโยชน์และการกุศลต่าง ๆ มีผลให้มีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่น ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่ กำนัน กรรมการสุขาภิบาลและสมาชิกสภาจังหวัด

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (๒๕๔๒ : ๕๒-๕๓) ได้กล่าวถึงคนจีนในประเทศไทยว่าการรวมกลุ่มและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนเชื้อสายจีนที่ผ่านมานั้นอย่างน้อยแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง คือ

๑. ยุคเริ่มแรก การตั้งถิ่นฐานถาวรยังไม่มี การขยายตัวมากนักเนื่องจากประเทศไทยในตอนนั้นเป็นเมืองท่าในลักษณะสถานีแวะพักแลกเปลี่ยนสินค้า

๒. ยุคเกิดชุมชน เป็นช่วงต่อของสถานีแวะพักประกอบกับภัยตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ส่งผลให้การอพยพข้ามทะเลแสวงหาทางลัดใหม่ในดินแดนบริเวณแหลมทองในปัจจุบันมีมากขึ้น

๓. ยุคต่อมาถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางการปกครองของประเทศจีนในช่วง พ.ศ. ๒๔๙๒ ช่วงเวลานั้นไม่เปิดโอกาสให้ชาวจีนได้กลับประเทศของตนส่งผลให้ความผูกพันที่เคยมีรุ่นพ่อแม่จึงค่อย ๆ ลดลงในรุ่นลูกหลายก่อให้เกิดความผูกพันใหม่ในแผ่นดินไทย

นิก สุนทรชัย (๒๕๔๓ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนต่างด้าวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ – ๒๔๕๓) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นโยบายเกี่ยวกับชาวจีนต่างด้าวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวประกอบด้วย นโยบายอันเกิดจากผลกระทบเนื่องจากสิทธิภาพนอกอาณาเขตและการเป็น
คนในบังคับของต่างชาติ นโยบายปฏิบัติเสมือนคนในชาติที่ให้เสรีภาพในชาติที่ให้เสรีภาพในการ
ค้าขายภายในการค้าขายภายในราชอาณาจักร เสรีภาพในการอยู่อาศัย การเลื่อนฐานะของชาวจีน
ต่างด้าวและการแปลงสัญชาติเป็นชาวไทย นโยบายผ่อนปรน แก้ไขแบบค่อยเป็นค่อยไปและ
ช่วยเหลือในเรื่องที่ทรงมีแนวราชดำริว่าไม่สามารถยกเลิกได้ทันที อาทิ การพนัน หวย ผื่น เป็น
ต้น และนโยบายปราบปรามกรณีชาวจีนต่างด้าวก่อความไม่สงบและประพฤติดุคกฎหมาย
บ้านเมือง ในส่วนของกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตราขึ้นใช้บังคับแก่
ชาวจีนต่างด้าวหรือเกี่ยวข้องกับชาวจีนต่างด้าวแบ่งได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ กฎหมายเกี่ยวกับ
การค้าและอาชีพของชาวจีนต่างด้าว อาทิ กิจการโรงรับจำนำ กิจการมรดกลาก กฎหมายเกี่ยวกับ
การภาษีอากร การจัดเก็บภาษีบ่อนเบี้ย ผื่นและหวย กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และ
มั่นคงในราชอาณาจักรในการปราบปรามอั้งยี่และในกรณีที่ชาวจีนต่างด้าวก่ออาชญากรรมและ
ประกาศต่าง ๆ

ผลกระทบทางสังคมอันเกิดจากนโยบายและกฎหมายและก่อให้เกิดการยอมรับใน
วิทยาการใหม่ที่ชาวจีนนำมาเผยแพร่โดยการตรากฎหมายรองรับเพื่อความสะดวกเรียบร้อยเกิด
ความรู้สึกรักและผูกพันแก่แผ่นดินที่ตนอาศัยและทำมาหากิน การยอมรับในสถาบัน
พระมหากษัตริย์เกิดการขยายตัวของชุมชนเมือง การใช้นโยบายปราบปรามอย่างเด็ดขาดในบาง
เรื่องอาจจะไม่ได้ผล เพราะทำให้ชาวจีนเดือดร้อน จึงทรงหันมาใช้นโยบายผ่อนปรน ผลกระทบ
ทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดรายได้หลักของรัฐในการจัดเก็บภาษีการผูกขาดทางการค้าของชาวจีน
ต่างด้าว ความสูญเสียทางเศรษฐกิจเมื่อชาวไทยนำราบได้ของตนมาใช้จ่ายในบ่อนเบี้ย หวย และ
ผื่น ส่วนกรณีการเกิดอั้งยี่และการก่ออาชญากรรมของชาวจีนต่างด้าวย่อมส่งผลกระทบในทาง
ความมั่นคงในราชอาณาจักรและทำให้รัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการปราบปรามและดูแล

กฎหมายและนโยบายดังกล่าว เอื้อประโยชน์ให้ชาวจีนต่างด้าวและชาวไทยต่างอยู่
ร่วมกันประสานสัมพันธ์บนพื้นฐานของศาสนา วัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน
ความรู้สึกรักผูกพัน และจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ตลอดมาตราบจนปัจจุบัน

เพ็ญแข คชเดช (๒๕๔๓ : ๔๖-๕๐) ศึกษาพบว่าชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาสู่
อุดรธานีส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กวางตุ้ง แคะ ไหหลำ ส่วนฮกเกี้ยน
มีจำนวนน้อยมากเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีเงินและการศึกษา ฉะนั้นจะอพยพไปอยู่ในประเทศสิงคโปร์
มาเลเซีย อินโดนีเซีย และภาคใต้ของประเทศไทย ชาวจีนกลุ่มแต้จิ๋วของอุดรธานีในระยะแรกที่
อพยพเข้ามาอาศัยชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกและตะวันตก บางส่วนของอ่าวไทย จังหวัดชลบุรี
บริเวณบ้านบึง บางแสน บางละมุง และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บริเวณปราณบุรี และหัวหิน

ต่อมาภายหลังจึงพากันอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่กรุงเทพฯ แล้วแพร่กระจายไปตามปริมณฑลในบริเวณที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายใหญ่ ๆ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำท่าจีน เส้นทางอพยพของชาวจีนที่เข้ามาสู่จังหวัดอุตรธานี ดังนี้

ระยะแรกช่วง พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๘๐ ชาวจีนจะใช้เส้นทางการค้าซึ่งเป็นเส้นทางเกวียน โดยลงรถไฟที่โคราชแล้วเข้าเกวียนขนสินค้ามาอุตรธานีจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๖ รถไฟมาถึงขอนแก่นทำให้การเดินทางใช้เส้นทางการค้า ย่นระยะได้มากขึ้น

ระยะที่สอง ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา (พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๔) เส้นทางเกวียนซึ่งเป็นเส้นทางการค้าได้หมดความสำคัญลงไป เนื่องจากว่าเริ่มมีรถยนต์บรรทุกวิ่งรับส่งผู้โดยสารจากขอนแก่นมายังอุตรธานี การอพยพของชาวจีนในระยะนี้จึงเดินทางเข้ามาโดยลงรถไฟที่ขอนแก่นแล้วนั่งรถยนต์บรรทุกต่อมายังอุตรธานี การอพยพของชาวจีนในระยะนี้ไม่ใช่ชาวจีนโพ้นทะเล แต่จะเป็นชาวจีนที่อาศัยอยู่ตามจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ เช่น ชลบุรี ลพบุรี อ่างทอง ศรีสะเกษ นครราชสีมา อพยพมาตั้งหลักปักฐานอยู่ในจังหวัดอุตรธานีตั้งแต่นั้นมา

ศรีศักร วัลลิโภดม (๒๕๔๔ : ๑๒๕-๑๓๐) กล่าวไว้ในหนังสือพัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทยว่า คนจีนมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับชนชั้นปกครองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เห็นได้จากการที่คนจีนแทรกตัวเข้าไปในทุกชุมชนในรูปเจ้าภาษีนายอากร และการปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย พริกไทย อันเป็นการเติบโตที่ต่างไปจากแต่ก่อน โดยจะกระจายกันไปตามแหล่งทรัพยากรตามที่ดอนและห่างไกลทางน้ำธรรมชาติ ทำให้เกิดการขูดคลองและสร้างเส้นทางคมนาคมเพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่คนจีนสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ก็คือ ทำให้เกิดย่านตลาดและเมืองแบบใหม่ขึ้น โดยกลายเป็นตลาดถาวร เป็นแหล่งของการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า มีอาคารที่อยู่อาศัยของพ่อค้าแม่ค้า เป็นที่รวมของผู้คนหลากหลายอาชีพมาพบปะสังสรรค์กัน เกิดคนหลากหลายกลุ่มหลายเหล่าในพื้นที่เดียวกันกลายเป็นชุมชน ชุมชนแบบใหม่นี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดย่านที่เป็นตำบล อำเภอ และจังหวัดในเวลาต่อมา

อรรถพล สาครุ่ม (๒๕๔๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ชาวจีนกับผู้ปกครอง ความเชื่อ พิธีกรรม ในศาลเจ้าจีนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทของชาวจีนตั้งแต่การเข้ามาค้าขายแบบวัวต่างม้าต่างจนพัฒนามาค้าขายทางเรือ การเปลี่ยนแปลงการอพยพโยกย้ายของชาวจีนเข้ามาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเข้ามาค้าขายก็ต้องอาศัยการพึ่งพิงกับเจ้าหลวงและเจ้านายฝ่ายเหนือของเชียงใหม่ เพราะในฐานะที่ไม่ใช่คนในอาณาจักรหรือคนของประเทศ การค้าขายจึงจำเป็นต้องมาพึ่งพิงการค้ากับเจ้าหลวง และเจ้านายซึ่งมีอำนาจควบคุมเศรษฐกิจและการเมือง การมีความสัมพันธ์ในการช่วยเก็บภาษีอากร ทำให้ชาวจีนมีฐานะร่ำรวย และยังได้รับ

ความไว้วางใจถึงขนาดเจ้าหลวงได้ขอคำปรึกษากับชาวจีน การค้าขายที่ทำให้สะดวกกับการที่ได้รับ ความไว้วางใจทำให้เป็นการยกฐานะตัวเอง มีสถานบรรดาศักดิ์ มีฐานะที่มั่นคง คอยดูแลชาวจีนด้วย กันเอง จากสมัยเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ถึงสมัยของเจ้าแก้วนารัฐ ชาวจีนก็ได้สร้างความสัมพันธ์มี การค้าขายกับเจ้าหลวงและแสดงความจงรักภักดีหาสินค้าใหม่ ๆ ไปถวายกับเจ้าหลวง

ความสัมพันธ์อันดีทั้งด้านการค้าขายทำให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการ สุขาภิบาล ซึ่งนอกจากยกฐานะมั่นคงค้าขายร่ำรวยจนได้เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการสุขาภิบาล ทำหน้าที่คอยให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพทุกรูปแบบให้แก่ชาวจีนในเชียงใหม่แล้ว การเข้าไปมี สัมพันธ์กับเจ้าหลวงทำให้มีสวัสดิภาพปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและการค้าขาย มีสิทธิพิเศษต่าง ๆ การสร้างพระป้ายสัญลักษณ์แสดงถึงความสัมพันธ์ของชาวจีนกับเจ้าหลวง ในสถาปัตยกรรม ศาลเจ้าเงินที่ตลาดวโรรส ที่แต่เดิมเป็นภาคเก่าแก่มีศาลเจ้าเงิน และพระป้ายเป็นสัญลักษณ์ที่เจ้า หลวงเป็นตัวแทนเทพเจ้าที่ปกป้องรักษาและสนับสนุนทางการค้า เพราะการสร้างศาลเจ้าเงินมี ความหมายการสร้างศาลเจ้าเงินในตลาดการค้าจะรุ่งเรือง ซึ่งนอกจากการสร้างความสัมพันธ์ทาง การค้าแล้วชาวจีนได้สร้างความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ความเชื่อและพิธีกรรมอีกด้วย เพื่อแสดงถึง ความเคารพ ความมั่นคงความปลอดภัยจากความแตกต่างของชนชาติจีนที่มาอาศัยในอาณาจักร ล้านนา จึงต้องเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง และนับถือเจ้าหลวงหรือกษัตริย์เปรียบเสมือนที่นับถือ ส่องเต้ เป็นการแสดงความจงรักภักดีจากการสร้างพระป้ายในศาลเจ้าเงินที่ศาลเจ้ากวนอูและศาลเจ้า เงินในตลาดสันป่าข่อย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอาณาจักรล้านนาที่ปกครองโดยเจ้าหลวง ค่อย ๆ สูญเสียการปกครองบริหารอาณาจักรเป็นการรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง จนถึงช่วง รัชกาลที่ ๗ ชาวจีนก็ได้มาถวายความจงรักภักดีแก่พระมหากษัตริย์ไทย นำสิ่งของมีค่ามาถวายเพื่อ แสดงความจงรักภักดีจวบจนรัชกาลปัจจุบัน การปกครองของเจ้าหลวงไม่มีหลงเหลืออยู่มีแต่การ ปกครองโดยผู้ว่าราชการภายใต้รัฐบาลมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเพียงหนึ่งเดียวที่คนล้านนา และชาวจีนถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแสดงความจงรักภักดีมีการสร้างศาลเจ้าเงินที่ปรับปรุงขึ้นมาใหม่ ฉลองปีพระชนมพรรษา ๖ รอบ เพื่อเทิดพระเกียรติ ติดตราสัญลักษณ์ แทนเล่าประวัติศาลเจ้าปู่ เจ้าองสะทอนถึงการสร้างความเชื่อเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ และศาลเจ้าแม่ทับทิมมีขบวนแห่ เทิดพระเกียรติเนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ ๖ รอบ เป็นการ จัดงานร่วมกับฉลององค์เจ้าแม่ทับทิมแสดงถึงความจงรักภักดีที่มีต่อกษัตริย์ไทยบนพื้นฐานของ ความเชื่อ และพิธีกรรมซึ่งจะเห็นได้จากบทบาทศาลเจ้าเงินแสดงถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ ของชาวจีนกับเจ้าหลวงถึงสถาบันกษัตริย์ไทย ศาลเจ้าเงินที่เปลี่ยนเป็นศาลเจ้าหลวงที่แสดงให้เห็น ว่าชาวจีนพยายามแสดงความจงรักภักดี จากการพึ่งพระบรมโพธิสมภารของเจ้าหลวงในเชียงใหม่ ถึงเจ้าพ่อหลวงที่เป็นสถาบันกษัตริย์ไทย ความเชื่อ พิธีกรรมเป็นสิ่งที่น่าสนใจของศาลเจ้าเงินใน

เชียงใหม่ เป็นการเพิ่มคุณค่าทางการศึกษาความหลากหลายวัฒนธรรมในประเทศไทยที่พบได้ นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรม ลวดลาย องค์กรประกอบศิลป์ ความเชื่อเทพเจ้าของชาวจีนที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เก็บรักษาของศาลเจ้าจีน

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงวิถีชีวิตและการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ คือ วัฒนธรรมไทย – เขมร ซึ่งก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ๒ รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. การผสมกลมกลืนด้านวิถีชีวิต

๒. การผสมกลมกลืนด้านสังคม

การผสมกลมกลืนด้านวิถีชีวิต เช่น การกลมกลืนทางการแต่งกาย ภาษาพูด ความเชื่อ ศาสนา ทักษะคติ ตลอดจนแบบพฤติกรรมของกลุ่ม การผสมกลมกลืนในกระบวนการทางด้านสังคม เช่น การแต่งงาน การรวมกลุ่มทางสังคม เป็นต้น

ลักษณะของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาเอกสารและค้นหาบุคคลสำคัญ

ขั้นตอนที่ ๒ การเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๔ การเรียบเรียงข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุป จัดทำรายงานการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาเอกสารและค้นหาบุคคลสำคัญ

เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีน การค้นหาบุคคลสำคัญ

การศึกษาประวัติความเป็นมา ศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของคนไทยเชื้อสายจีน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการอพยพของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดสุรินทร์ เอกสารเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน กลุ่มคนและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์

ขั้นตอนที่ ๒ การเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ตัวผู้วิจัย ทั้งนี้โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสังเกต เป็นวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคำถามหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ

๑. เหตุผลของการอพยพมาอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์คืออะไร อพยพมาจากที่ใดและอพยพมาตั้งแต่เมื่อใด

๒. เมื่อแรกเริ่มที่อพยพเข้ามา ได้พักอาศัยอยู่กับใคร และเข้ามาประกอบอาชีพอะไร มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือไม่ อย่างไร

๓. ตั้งแต่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์จนถึงปัจจุบัน คนในครอบครัวมีการประพฤติปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อของคนจีนมาโดยตลอดหรือไม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ที่ยังคงมีการรักษาไว้หรือเปลี่ยนแปลงมีเหตุผลอย่างไร

๔. คนไทยเชื้อสายจีนมีทัศนคติและการติดต่อสัมพันธ์ต่อคนไทยพื้นถิ่น (คนไทยเชื้อสายเขมร) อย่างไร

๕. คนไทยเชื้อสายจีนมีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการประพฤติปฏิบัติต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นอย่างไร

๒.๑ การสังเกต สัมภาษณ์ เป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีน ในบริบทที่เกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมดั้งเดิมและการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่

๒.๑.๑ การสังเกต ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง

๒.๑.๒ การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง กับกลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้สูงอายุ ผู้นำครอบครัวและสมาชิกชุมชนชาวจีน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนชาวจีน วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆของคนไทยเชื้อสายจีนในอดีต ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต รวมทั้งการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับท้องถิ่น

๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) เครื่องบันทึกเสียง
- 2) กล้องถ่ายรูป
- 3) สมุดบันทึก
- 4) เครื่องเขียน

๒.๓ การหาคุณภาพของข้อมูล

ใช้เทคนิค ๓ เค้า เช่น การสัมภาษณ์ซ้ำ การสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิด ถ้าข้อมูลมีความสอดคล้องกัน ถือว่าเป็นข้อมูลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้

๒.๔ แหล่งข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น คนจีนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ใช้วิธีสุ่มและเจาะจงเพื่อให้ได้แหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ทักษะคิดและการปรับตัวของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์

๒.๕ วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒.๕.๑ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๗๐-๘๐ ปี ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์จากผ่านลูกหลานหรือผู้ใกล้ชิด เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้มักพูดภาษาไทยไม่ได้ หรือสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจ จึงต้องสัมภาษณ์โดยผ่านคนกลาง

๒.๕.๒ ผู้ให้ข้อมูลอื่นที่ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ ๓๕-๗๐ ปี ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยตรง

ผู้วิจัยวางแผนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง หลังจากนั้นจึงนำมาถอดเทป จัดระบบข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการสำรวจเก็บข้อมูล การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้วิธีการวิเคราะห์โดยผู้ทำการวิจัยในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๔ การเรียบเรียงข้อมูล

เป็นการเรียบเรียงข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด และการปรับตัวต่อกลุ่มชนและวัฒนธรรมพื้นถิ่น

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุป จัดทำรายงานการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้แล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้ออกมาสังเคราะห์เพื่อเรียบเรียงนำเสนอโดยยึดเกณฑ์ตามวัตถุประสงค์ โดยผลของการวิจัยจะต้องสามารถตอบคำถามของการวิจัยหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นจึงเป็นการสรุปผลการวิจัย จัดทำรูปเล่มและเผยแพร่

บทที่ ๔

คนจีนในจังหวัดสุรินทร์

ในบทนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามาของคนจีน วิธีชีวิต และการปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีหัวข้อในการศึกษา ดังนี้

- ๔.๑ การเข้ามาของคนจีนสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ๔.๒ การเข้ามาของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์
- ๔.๓ คนจีนกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองสุรินทร์
- ๔.๔ วิธีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์
- ๔.๕ ทศนคติที่มีต่อคนไทยพื้นถิ่น
- ๔.๖ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีน
- ๔.๗ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผสมกลมกลืนและการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีน

๔.๑ การเข้ามาของชาวจีนสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หม่อมอมรวงษ์ วิจิตร (๒๕๐๖ : ๒๒) ได้กล่าวถึงผู้คนในภูมิภาคนี้ไว้ในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ว่า “...คนพื้นเมืองเป็นไทย เป็นพื้น นอกจากไทยมี เขมร ลัวะ แลลัว และมีชนชาวประเทศอื่น คือ ฝรั่งเศส ญวน พม่า ตองซุ จีน เข้าไปอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก...”

ชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด แต่พบหลักฐานว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว มีหลักฐานว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ พระสุนทรราชวงศา (บุตร) เมืองยโสธรได้เดินทางไปค้าขายที่เมืองนครราชสีมา ได้ขอร้องให้ชาวจีนที่เมืองนครราชสีมาตั้งกิจการร้านค้า เพื่อทำให้ความเจริญในท้องถิ่นของตนเองเจริญทัดเทียมกับถิ่นอื่น ๆ (เดิม วิภาคย์พจนกิจ, ๒๕๓๐ : ๑๕๑) และยังมีหลักฐานว่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวจีนอาศัยอยู่ที่เมืองนครราชสีมาประมาณ ๘๐๐ คน มีอาชีพค้าขายทุกอย่าง รวมถึงสินค้าออกกฎหมาย ด้วย อาทิ ตั้งบ่อนการพนัน คืมเหล้า สูบฝิ่น เป็นต้น จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ได้มีชาวจีนเข้าไปทำการค้าขายอยู่ที่เมืองนครราชสีมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งนี้ คงเนื่องมาจากการที่นครราชสีมาเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน โดยในระยะแรกจะเดินทางจากกรุงเทพฯ แล้วเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองนครราชสีมาเป็นหลัก ต่อจากนั้นจึงกระจายไปตามเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงครึ่งของศตวรรษที่ ๑๘ มีชาวจีนเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอีสานเป็นอย่างมากและได้กระจายตัวออกสู่ชนบทเมืองต่าง ๆ พร้อมกับนำเอาระบบเศรษฐกิจเพื่อค้าขายขยายไปสู่ชนบทด้วย และเมื่อทางรถไฟที่

ผ่านไปยังจังหวัดต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวจีนเป็นจำนวนมากก็ย้ายกันไปตามแนวทางรถไฟสู่นครราชสีมาไปทางตะวันออกต่อไปถึงอุบลราชธานี และเหนือจากนครราชสีมาไปอุดรธานีหนองคาย

สำหรับเส้นทางการอพยพของชาวจีนเข้ามายังภาคอีสาน จากการศึกษาของนางลักขณ์ ลีสมศิริ (๒๕๔๒ : ๓๖) พบว่ามีอยู่ด้วยกัน ๕ เส้นทาง คือ

เส้นทางแรก ไปทางอีสานใต้ ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ

เส้นทางสอง ชัยภูมิ ภูเขียว ชุมแพ

เส้นทางสาม ผ่านชนบท บ้านไผ่ ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย

เส้นทางสี่ บ้านไผ่ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี

เส้นทางห้า จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มาตั้งฐานอยู่แถบเมืองนครพนม สกลนคร

อย่างไรก็ดี ชาวจีนเริ่มอพยพเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ไทยทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๓๘๘ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๒๔๗๔ เนื่องจากการสร้างทางรถไฟจากหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อมกรุงเทพฯ ทำให้ความเจริญกระจายไปตามศูนย์การค้าย่อยต่าง ๆ ในหัวเมืองพวกพ่อค้าชาวจีน และร้านค้าจากกรุงเทพฯ สนใจหลงไหลเข้าไป (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. ๒๕๓๒ : ๑๕)

ก่อนการปฏิรูปมณฑลในหัวเมืองอีสาน การคมนาคมยังอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง ทางเกวียนจะเป็นทางสำคัญมากในการเดินทางติดต่อค้าขายระหว่างเมือง แม้หัวเมืองอีสานจะขึ้นกับกรุงเทพฯมานาน แต่การติดต่อระหว่างเมืองกับกรุงเทพฯ เป็นไปด้วยความลำบากใช้เวลานานในการเดินทางเข้ากรุงเทพฯ

เส้นทางที่ใช้ติดต่อระหว่างอีสานกับกรุงเทพฯในอดีต มีเส้นทางสำคัญ ๒ เส้นทางคือ

๑. เดินทางจากกรุงเทพฯ ตามแม่น้ำเจ้าพระยาถึงสระบุรี จากนั้นต้องเดินทางเกวียนผ่านเทือกเขาแดงพระยาเย็นมายังเมืองนครราชสีมา

๒. เดินทางจากกรุงเทพฯ มาตามคลองแสนแสบ คลองบางขุนนาถถึงปราจีนบุรีจากนั้นเดินทางไปรัฐประเทศ ศรีโสภณ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี (ไพฑูรย์ มีกุล. ๒๕๑๗ : ๒๕)

ต่อมารัฐบาลได้สร้างทางรถไฟสายแรกขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ จากกรุงเทพฯ ไปนครราชสีมาระยะทาง ๒๖๔ กิโลเมตร และเปิดเดินตลอดสายจากกรุงเทพฯ ไปถึงนครราชสีมาเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓ หลังจากนั้นการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายอีสาน ก็ได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากขาดงบประมาณในการดำเนินการ จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการสร้างทางรถไฟสายอีสานต่ออีกครั้งหนึ่งโดยมีปลายทางที่เมืองอุบลราชธานี

การก่อสร้างได้เสร็จเรียบร้อยและเปิดเดินรถไฟได้ถึงสถานีท่าช้าง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ ถึงสถานีบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ถึงสถานีสุรินทร์ และเปิดเดินรถเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ และถึงสถานีศรีสะเกษ เปิดเดินรถเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ จนสำเร็จเรียบร้อยโดยสมบูรณ์ สามารถเดินรถถึงสถานีอุบลราชธานี (อำเภอวารินชำราบ) ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ นับจากกรุงเทพฯ รวมเป็นระยะทาง ๕๗๕ กิโลเมตร

เส้นทางรถไฟสายนี้ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของชาวจีนสู่ภาคอีสาน ชาวจีนที่เคลื่อนย้ายสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานนั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว สกเกี้ยนและกวางตุ้ง ปรากฏหลักฐานว่า ผู้รับเหมาส่งหินสร้างแนวทางรถไฟและวางรางเหล็กรถไฟล้วนเป็นพวกแต้จิ๋วและกวางตุ้ง (พรหมณี ฉัตรพลรัตน์ และคณะ, ๒๕๒๙ : ๘๗-๘๘)

ชาวจีนเหล่านี้ได้เข้ามาพร้อมกับนำเอาระบบเศรษฐกิจเพื่อค้าขายขยายไปสู่ชนบทด้วย โดยในระยะแรก ๆ นั้น ชาวจีนทำการค้าอยู่ที่นครราชสีมา แล้วค่อย ๆ ขยายไปยังจังหวัดที่มีคมนาคมโดยรถไฟ ดังเช่น สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี คนจีนยังได้นำกิจการโรงสีข้าวขนาดย่อมเพื่อแปรสภาพข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร และจัดขายส่งทางรถไฟ นอกเหนือจากการค้าข้าวแล้ว สุกรยังเป็นสินค้าที่สำคัญ ดังเช่น สถานีสุรินทร์ปี พ.ศ. ๒๔๖๙ บรรทุกสุกร ๖๗ , ๐๔๒ ตัว ทำรายได้ให้แก่การรถไฟถึง ๑๔๙,๓๖๕ บาท

การเข้ามาของชาวจีนนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านสังคม แต่เดิมสังคมไทยบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างเป็นสังคมที่มีความผูกพันภายในสูง สมาชิกภายในหมู่บ้านมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาทิเช่น การช่วยเหลือแรงงานกันในการทำนา การเก็บเกี่ยว การนวดข้าว (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ๒๕๓๑ : ๒๐) เมื่อมีทางรถไฟเข้าสู่บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างก็ได้มีผู้คนกลุ่มใหม่ขึ้นมาคือ ชุมชนชาวจีน ชาวจีนเหล่านี้เข้าไปตั้งหลักแหล่งทำการค้าบริเวณใกล้กับสถานีรถไฟและพยายามสร้างความสัมพันธ์กับราษฎรในท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าจึงทำให้เกิดศูนย์กลางการค้าตามเส้นทางรถไฟ และเกิดระบบเศรษฐกิจการค้าขึ้นดังที่กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินทรงพระกรุณากราบทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ถ้าไม่ได้เงินพวกนี้มาตั้งทำเลอยู่แล้ว การค้าขายในแถบนี้ก็จะยังไม่เจริญ แต่เมื่อสังเกตตลอดทางรถไฟไปรู้สึกว่าจะจะเป็น Colony จีน (สิงหะชโยจ และคณะ, ๒๕๓๑ : ๕๕-๕๖)

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ มีการสำรวจจำนวนประชากรตามเชื้อชาติในภูมิภาคที่ราบสูงโคราช พบว่ามีจำนวนชาวจีนในนครราชสีมา จำนวน ๔,๑๗๕ คน ในอุบลราชธานี จำนวน ๘๘๒ คน ในร้อยเอ็ด ๕๑๕ คนและในอุครราชธานี ๖๕๔ คน ชาวจีนส่วนมากไปตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่หนาแน่นที่จังหวัดนครราชสีมาและอุบลราชธานี โดยเฉพาะคนจีนแต้จิ๋วโดยเฉลี่ยร้อยละ ๗๐ ของประชากรที่เป็นคนจีน ส่วนจีนแคะเป็นอันดับสองมีร้อยละ ๑๕

๔.๒ การเข้ามาของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์

ปรีชา วรเศรษฐสิน (๒๕๔๘:๒๐) กล่าวถึงการอพยพเข้ามาก่อตัวเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ ว่ามีสาเหตุหลักมาจากปัญหาภัยสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง ๕๔ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๙๒ นับตั้งแต่ยุคการปฏิวัติประชาธิปไตยสมัย ดร. ชุนยัตเซ็น การปฏิวัติคอมมิวนิสต์โดยเหมาเจ๋อตุง และโดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศจีน ทำให้ชาวจีนในจังหวัดแค้จิ๋ว มณฑลกวางตุ้ง อพยพลี้ภัยเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก การเดินทางเข้ามาของชาวจีนเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๒ สาย คือ ทางเรือมาขึ้นฝั่งที่กรุงเทพฯ และทางบกโดยผ่านเข้ามาทางเวียดนามและลาว

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในจังหวัดสุรินทร์อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงกว้างๆ คือ ช่วงก่อนการสร้างสถานีรถไฟผ่านเมืองสุรินทร์ (ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๕) และช่วงหลังจากมีการสร้างทางรถไฟมาถึงเมืองสุรินทร์แล้ว (พ.ศ. ๒๔๖๕ - ปัจจุบัน)

ชาวจีนรุ่นแรกๆ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ หรือเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว การเดินทางจากกรุงเทพฯมายังจังหวัดสุรินทร์ในสมัยนั้น ต้องใช้เวลาหลายวัน โดยนั่งโดยสารรถไฟจากสถานีหัวลำโพงไปสิ้นสุดปลายทางที่สถานีรถไฟโคราช ๑ วัน จากนั้นต้องเดินเท้าต่อมายังเมืองสุรินทร์ ใช้เวลาประมาณ ๗-๑๐ วัน โดยมีจุดแวะพักใหญ่ที่กลางทางบริเวณลำน้ำลำปลายมาศ (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง.๒๕๔๘ : ๘)

หลังจากที่รัฐบาลได้ก่อสร้างขยายเส้นทางรถไฟต่อจากสถานีนครราชสีมามายังเมืองสุรินทร์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ทำให้ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาทำมาหากินมากขึ้น ดังปรากฏมีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาตั้งยู่ฉางรับซื้อสินค้าจากชาวบ้านเพื่อส่งไปยังนครราชสีมาโดยทางรถไฟจำนวนมาก ชุมชนย่านการค้าภายในตัวเมืองมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟ มีการสร้างตึกแถวตลาดสินค้าและบริการทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเป็นอย่างมาก ซึ่งเราอาจมองภาพเทียบเคียงได้จากเอกสารกองหอจดหมายเหตุแห่งชาติที่กล่าวไว้ว่า

“...บ้านเมืองในเขตต์ที่รถไฟผ่านไปเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้รถไฟยังไม่ทันถึงก็ตั้งยู่ฉางโรงแถวเตรียมการรับรถไฟอยู่แล้ว แต่พลเมืองที่เกิดใหม่ไม่ใช่คนพื้นเมืองเป็นจีนพวกที่เข้ามาใหม่ โดยมากแทนที่จะตั้งโรงเรือนดินคิมมุงแฝกหรือกระท่อมอยู่ห่างกันตามวิถีไทยนั้น มักจะนิยมใช้โรงแถวปลูกขึ้นด้วยไม้ แต่ดีกว่าอย่างแต่ก่อนเป็นอันมาก ในข้อนี้มีทางควรคำนึงว่า ถ้าไม่ใช่จีนพวกนี้มาตั้งทำเลอยู่แล้วการค้าขายในแถบนี้ก็จะยังไม่เจริญ แต่เมื่อสังเกตตลอดทางรถไฟรู้สึกว่าจะวนจะเป็น Colony จีน...” (กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. พ.ศ. ๒๕๒/๓ ประกาศเปิดการเดินทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ ก. ๘๑๗/๗๑ วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๗๑)

นอกจากนั้น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนอพยพเข้ามาในจังหวัดสุรินทร์เพิ่มมากขึ้น ยังอาจสืบเนื่องมาจากมาตรการการควบคุมชาวจีนของรัฐบาล โดยการออกพระราชกฤษฎีกาในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ห้ามชาวต่างชาติเข้าไปอยู่อาศัยในบางพื้นที่ เช่น จังหวัดลพบุรี ปราจีนบุรี อำเภอบึง

สกัดหีบ เทศบาลเมืองโคราช อุบลราชธานี และวารินชำราบ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ (สกินเนอร์ จี. วิลเลียม .๒๕๒๕ : ๒๗๕) ประกอบกับการประกอบอาชีพในเมืองใหญ่ถูกควบคุมจากรัฐบาลมากขึ้น จึงทำให้ชาวจีนไม่น้อยเลือกที่ออกไปหาโอกาสทำมาหากินในเมืองเล็กแทน

จากการศึกษาคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์หลังจากที่มีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่มีเพื่อนหรือญาติพี่น้องอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และได้รับการชักชวนให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน เช่น ครอบครัวของนายประเสริฐ จรัสศรีกุล “...ครอบครัวอพยพมาจากเมืองจีน มาตั้งครอบครัวได้หลายสิบปีแล้ว โดยมีเพื่อนพ่อเป็นคนชักชวนมาครั้งแรกที่เข้ามาพอยังไม่รู้จะประกอบอาชีพอะไร เพราะมาอาศัยอยู่กับเพื่อนซึ่งขายกล้วยเดี่ยวอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์...” (สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘) และครอบครัวของนางจุฑารัตน์ อีจรัตน์ “...สมัยแต่ก่อนแม่เล่าให้ฟังว่า ยายอพยพมาจากประเทศจีน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๗๘ มาอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์เพราะอาตุ้ (ของยาย) และญาติ ๆ มาอยู่ที่สุรินทร์...” (สัมภาษณ์ : ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘)

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่อพยพจากประเทศจีนเข้ามาประเทศไทย แล้วเดินทางต่อมาตามเส้นทางต่างๆจนถึงจังหวัดสุรินทร์ แล้วตั้งรกรากอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จนถึงปัจจุบัน เช่น ครอบครัวของนายก๊กซิง เกียรติทนต์ “...อพยพมาจากเมืองจีน ขึ้นเรือมาแล้วก็อพยพมาเรื่อย ๆ จนถึงสุรินทร์ ก่อนที่จะมาถึงสุรินทร์ก็รับจ้างเขามาเรื่อย ๆ ตามทางรถไฟจนมาถึงสุรินทร์...” (สัมภาษณ์ : ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘)

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและได้ประกอบอาชีพทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดอื่นก่อน จึงย้ายเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เช่น ครอบครัวของนายศรชัย พงศ์สะอาด “...เคยเป็นคนจีนอยู่ที่เหล่าซัว ประเทศจีน เคยเดินทางมาเมืองไทย ได้พบกับแม่ที่เมืองไทย แล้วก็กลับไปเมืองจีนอีกครั้ง แต่ก็ไม่สามารถอยู่ที่เมืองจีนได้ เลยอพยพพาพี่น้องมาอยู่ที่เมืองไทยกับแม่ ซึ่งเป็นคนสระบุรี เคยบอกว่าอยู่ที่เมืองไทยมีช่องทางทำมาหากินมากกว่าอยู่ที่เมืองจีน เพราะว่าคนจีนเยอะ ต้องแย่งกันกิน แต่ที่เมืองไทยนั้นมีคนน้อยกว่า ไม่ต้องแย่งกันกินเหมือนที่เมืองจีน อยู่เมืองไทยข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ ตอนที่เคยมาถึงเมืองไทยครั้งแรก ก็กลัวจะอดตายเหมือนกัน แต่พอนั่งเรือมาถึงฝั่ง เคยเห็นหมาได้กินข้าว ก็รู้ทันทีว่าตัวเองรอดตายแล้ว หลังจากนั้นเคยและพี่น้องก็ทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดสระบุรีของไทย และต่อมาก็ย้ายมาเรื่อย ๆ จนถึงที่จังหวัดสุรินทร์ และก็มาทำกิจการค้าขายจนถึงปัจจุบัน...” (สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘) ครอบครัวของนายชูเชียง แซ่ถิ่ม “...มาอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์นานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ จำได้ว่าครั้งแรกอพยพมาอยู่ที่จังหวัดยศธรก่อน เพราะเพื่อนแถวบ้านหลายคนมาอยู่เมืองไทยเลยปรึกษาทางบ้านว่าอยากมาทำมาหากินที่เมืองไทย จึง

เดินทางมากับเพื่อนที่มีพี่ชายอยู่ยโสธรมาอยู่ครั้งแรกรับจ้างยกของอยู่ร้านขายสุรา ได้สักระยะหนึ่งก็คิดว่าเราน่าจะออกมาทำมาหากิจทางด้านนี้บ้างเลยลองปรึกษาเจ้าแก้วเจ้าแก้วก็เห็นดีด้วยแต่น่าจะเป็นที่ยโสธร เพราะลูกค้าส่วนใหญ่เป็นของทางร้าน เจ้าแก้วแนะนำให้มาอยู่สุรินทร์ เพราะมีลูกสาวอยู่กิจการค้าอาจจะดี จึงได้เดินทางมาสุรินทร์ และได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าแก้วในการออกทุนให้เปิดร้านขายสุราในครั้งนั้น...” (สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๘) และครอบครัวของนางชุยเอ็ง แซ่ลือ “...เมื่อเทียบกับแม่มาอยู่เมืองไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๕ มาประกอบอาชีพค้าขายของชำเปิดร้านขายของอยู่ที่อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีทั้งเตี้ยแม่ และน้อง ๆ ช่วยกันร้านของเราอยู่ในตลาดสดเทศบาลเมืองอำเภอประโคนชัย แรก ๆ ก็ขายของดีมาก แต่ตอนหลังมีร้านขายของแบบเดียวกันเยอะ เลยขายไม่ดี เราจึงปรึกษากันและอพยพมาอยู่ที่สุรินทร์ เปลี่ยนอาชีพใหม่ขายหนังสือพิมพ์และพวกนิตยสารต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันนี้...” (สัมภาษณ์ : ๑๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๘)

คนจีนที่อพยพเข้ามาเหล่านี้มักจะมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ดังกล่าวส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปการช่วยเหลือ ส่งเสริม คำจุนกัน ทั้งนี้ คนจีนที่เข้ามาส่วนมากจะเป็นที่มีคนรู้จักหรือญาติพี่น้องเข้ามาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และเข้ามาเริ่มต้นประกอบอาชีพกับญาติหรือคนรู้จัก จากนั้นจึงแยกตัวออกมาประกอบอาชีพเอง แต่ยังคงมีการอุปถัมภ์คำชูกันอยู่ เช่น ให้ยืมหรือให้ทุนก้อนหนึ่งไปตั้งตัว เช่น กรณีของนายเป็งเคี้ยง แซ่ตั้ง ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ซึ่งเข้ามารับจ้างทำงานที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นจึงเดินทางต่อมายังเมืองโคราชและได้เข้าทำงานกับเจ้าสัวโป๊ะคหบดีจีนคนหนึ่งที่มีแซ่เดียวกัน ภายหลังจากที่ทำงานกับเจ้าสัวโป๊ะได้ระยะหนึ่ง นายเป็งเคี้ยงมีความต้องการจะมีกิจการเป็นของตนเอง เจ้าสัวโป๊ะจึงให้เงินทุนก้อนหนึ่งไปตั้งตัวพร้อมกับยกน้องสาวให้แต่งงานด้วย ซึ่งทั้งสองคนได้เดินทางมาที่เมืองสุรินทร์และได้เปิดกิจการร้านค้าเป็นของตนเอง เริ่มจากการซื้อขายของป่า ข้าวเปลือก จนกระทั่งเก็บหอมรอบริบได้มากขึ้นจึงได้ขยายกิจการโดยได้เปิดโรงเลื่อยไม้ขึ้น นับเป็น โรงเลื่อยไม้แห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ หลังจากนั้นยังได้ทำกิจการโรงต้มเหล้า โรงสีข้าว โรงยาฝิ่น (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง.๒๕๔๘ : ๗-๑๐) จนมีฐานะร่ำรวยเป็นคหบดีรุ่นแรก ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ และเป็นต้นสกุลศรีสุรินทร์ในปัจจุบัน

๔.๓ คนจีนกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองสุรินทร์

คนจีนที่เข้ามาระยะแรกมักอาศัยอยู่กับญาติ ซึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาค้าขายอยู่ก่อนแล้ว และเริ่มประกอบอาชีพจากการรับจ้างและค้าขายของเบ็ดเตล็ด จากนั้นจึงเปิดร้านค้ารับซื้อสินค้าพื้นเมือง เช่น ข้าวเปลือก น้ำผึ้ง ขี้ไต้ วัว ควาย หมู ฯลฯ ไปขายที่เมืองโคราช และนำสินค้าจากเมืองโคราช เช่น ฝ้ายด้ายดิบ กางเกงสีเป้า (ขาก้วย) เสื้อตากววย (ตัดเย็บด้วยด้ายดิบ ย้อมสีครามและสีดำ) ฯลฯ เข้ามาขายที่เมืองสุรินทร์ โดยชุมชนย่านการค้าแห่งแรกของจังหวัด

สุรินทร์ตั้งอยู่ บริเวณสี่แยกหลักเมือง ที่นำโดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีน ได้แก่ นายกาน่า แซ่จิ่ง (ปึ้งแปะ) ชื่อร้านจิ้งกาน่า และนายจิ้งฮวด แซ่ตั้ง (แปะคุน) ชื่อร้านตั้งจิ้งฮวด

เมื่อเส้นทางรถไฟเชื่อมต่อมาถึงสุรินทร์ ความเจริญเริ่มหลั่งไหลเข้ามามากขึ้นจากความสะดวกด้านการคมนาคม ทำให้ชุมชนในเมืองสุรินทร์เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ พ่อค้าชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามามากขึ้น เศรษฐกิจได้เกิดการขยายตัวเป็นอย่างมาก ในระยะนี้ชุมชนย่านการค้าในตัวเมืองเริ่มเคลื่อนย้ายจากสี่แยกหลักเมืองเข้ามาอยู่ใกล้หลังสถานีรถไฟสองฝั่งถนน ธารสารที่คนจีนเรียกว่า “ตึกโกย” คือ ถนนทางตรง มีร้านค้าใหญ่ (ตัวตั้ง) เกิดขึ้นหลายร้าน รวมทั้งร้านโชห่วยตัวตั้งร้านแรก ๆ ของเมืองสุรินทร์ เช่น ชีหลี ฮั่วไถ่ หลี่ฮวด เป็นต้น

ชุมชนย่านการค้าเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งหลังไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ถนนสนธิทนิคม รัฐ (ชาวจีนเรียกถนนห้วยไหลว หรือถนนทางขวาง) ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นถนนที่ต่อจากบริเวณลานหลังสถานีรถไฟเลียวย้ายไปด้านทิศตะวันออก ไฟไหม้ลามเข้าฝั่งตะวันออกถนนตึกโกยทำความเสียหายแก่อาคารสิ่งก่อสร้างเดิม ทำให้มีการสร้างห้องแถวไม้ขึ้นมาใหม่ และที่โดดเด่นในสมัยนั้น ได้แก่ การสร้างโรงหนังศรีสุรินทร์เป็นอาคารคอนกรีต รวมทั้งห้องแถวคอนกรีตบริเวณหน้าโรงหนังด้านถนนตึกโกย

การสร้างอาคารใหม่หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ ทำให้โฉมหน้าเมืองสุรินทร์เปลี่ยนแปลงไปอย่างแปลกตา มีร้านค้าขายสินค้าทันสมัยจากกรุงเทพฯ โดยเฉพาะร้านขายผ้าเกิดขึ้นใหม่หลายร้าน เช่น ซินฮวดเฮง ผ่งฮวดเฮง จิ้งเซงหลี ฯลฯ ด้านถนนตึกโกย ได้เกิดร้านโชห่วยตั้งลงเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของตลาด ได้แก่ ร้านหลี่ฮวด ฮั่วไถ่ ชีหลี สุนหลีกิมจิว โลวฮีสุน เตียเลียงฮวด เตียกิมเซ่งจ้วน ซาฮะ ฮงเส็ง ฯลฯ มีการนำสินค้าแปลกใหม่หลากหลายชนิดเข้ามาตอบสนองความต้องการของตลาด โดยสินค้าที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้น ได้แก่ อาหารแห้ง อาหารแปรรูปต่าง ๆ เช่น กะปิ น้ำปลา ปลากระป๋อง ปลาแห้ง (จากเขมร) เครื่องเรียนเครื่องเขียน เช่น สมุด ดินสอ กระดานชนวน หนังสือแบบเรียน เครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น ผ้าห่ม มุ้ง น้ำมันก๊าด ชีไต้ ตะเกียง ถ่านไฟฉาย เต่าถ่าน เครื่องสำอาง เช่น สบู่ แป้ง ครีมทาผม เครื่องมือช่าง เช่น ค้อน ตะปู เลื่อย และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น รถจักรยาน เป็นต้น

ส่วนด้านทิศเหนือทางรถไฟบริเวณถนนสายสุรินทร์-ท่าคูมปัจจุบัน เป็นชุมชนย่านการค้าของชาวจีน เรียกว่า “เซี่ยโหล่วเฮียเปี้ย” เปิดรับซื้อสินค้าพื้นเมืองจากชาวบ้าน เช่น หมู เป็ด ไก่ ข้าว นุ่น กล้วย หน่อ ฝรั่ง เม็ดละหุ่ง ฯลฯ ตลาดการค้าซึ่งเริ่มจากสะพานข้ามคลองริมทางรถไฟตั้งแต่กิเลสูนย์ไปประมาณ ๓๐๐ เมตรในช่วงเวลานั้น เต็มไปด้วยร้านรับซื้อขาย โกดังเก็บสินค้าพื้นเมือง กิจกรรมการค้าเป็นไปอย่างคึกคัก ประกอบกับในระยะนั้นรถยนต์เริ่มเข้ามา มีบทบาทมากขึ้น ถนนหนทางเริ่มถูกพัฒนาให้เป็นถนนลูกรัง กิจการสาธารณูปโภค เช่น

ไฟฟ้า โทรศัพท์ โทรเลข ธนาคาร ฯลฯ ได้เข้ามามีบทบาททางการค้า ทำให้พ่อค้าชาวจีนเริ่มมีฐานะร่ำรวยและมีการสะสมทุนมากขึ้น

อย่างไรก็ดี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จังหวัดสุรินทร์ได้เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ กินบริเวณตั้งแต่ด้านตะวันตกของถนนธนสาร เริ่มจากสี่แยกเชียงใหม่ไปถึงสี่แยกหลักเมือง หลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งนั้น ทำให้ร้านค้าห้องแถวไม้ที่สะท้อนถึงความล้ำสมัยหายไป และมีการสร้างตึกแถวซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ของอาคารร้านค้าที่ทันสมัยขึ้นมาแทนที่ เปิดโอกาสให้นักธุรกิจรุ่นใหม่ ๆ ก้าวขึ้นมาแข่งขันกับพ่อค้ารุ่นเก่า สินค้าทันสมัยชนิดต่าง ๆ เริ่มเข้ามาแทนที่สินค้าแบบเก่า ย่านการค้าที่คึกคักเริ่มเคลื่อนย้ายจากถนนนิคมรัฐ (ห้วยโหลว) กลับไปถนนธนสาร (ตึกโกย) มีร้านค้าใหญ่ (ตัวตั้ง) น้อย (หีบปั่ว) เกิดขึ้นจำนวนมาก ส่วนร้านค้าย่าน “เขียโหลวเฮียโป๊ย” ด้านทิศเหนือทางรถไฟ ในช่วงปลายของทศวรรษนี้เริ่มกลายเป็นย่านการค้าที่เงียบเหงา ร้านค้ารายใหญ่เริ่มเคลื่อนย้ายกิจการของตนออกไปตั้งบริเวณชานเมือง (ปรีชา วรเศรษฐสิน. ๒๕๔๘ : ๒๕-๓๘) สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวเหล่านี้ส่งผลให้รูปโฉมของเมืองสุรินทร์ได้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่คนจีนสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ก็คือ ทำให้เกิดย่านตลาดและเมืองแบบใหม่ขึ้น โดยกลายเป็นตลาดถาวร เป็นแหล่งของการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า มีอาคารที่อยู่อาศัยของพ่อค้าแม่ค้า เป็นที่รวมของผู้คนหลากหลายอาชีพมาพบปะสังสรรค์กัน เกิดคนหลายกลุ่มหลายเหล่าในพื้นที่เดียวกันกลายเป็นชุมชน ชุมชนแบบใหม่นี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดย่านที่เป็นตำบล อำเภอ และจังหวัดในเวลาต่อมา จนอาจกล่าวได้ว่า บรรดาเมืองต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ยังคงสภาพเป็นศูนย์กลางของจังหวัดและอำเภอนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากเหตุผลดังกล่าวนี้ทั้งสิ้น

๔.๔ วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์

หากจะพิจารณาถึงวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนนั้น จะมองเห็นลักษณะอันโดดเด่นหลายประการ ที่เราควรจะต้องศึกษาอย่างลึกซึ้งและยึดถือเป็นแบบอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งวิถีชีวิตของคนจีนในหลาย ๆ อย่างเราสามารถยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านสังคมในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนที่มีความกตัญญูรู้คุณคน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าทำไมคนจีนที่อพยพมาจากต่างเมืองมาไกลแสนไกล ถึงสามารถกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของเกือบทุกประเทศที่มีคนจีนอาศัยอยู่ รวมไปถึงถึงคติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านสังคม

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในด้านสังคมนั้น จากการศึกษา พบว่า สังคมของคนจีนมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจในเรื่องของการอบรมสั่งสอนหลักคุณธรรมสำคัญให้แก่บุตรหลานในเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะในหมู่ของคนจีนด้วยกัน จะต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุก ๆ อย่างที่สามารถช่วยเหลือได้ เพราะคนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า กว่าที่จะอพยพมาจากเมืองจีน มาจนถึงประเทศไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นเป็นสิ่งที่ยากลำบากและกว่าจะก่อร่างสร้างตัว ให้มีฐานะทางเศรษฐกิจได้ขนาดนี้นั้นจะต้องใช้ความอดทน และความขยันหมั่นเพียรเป็นอย่างมาก เมื่อล้มตาอ้าปากได้แล้ว ก็สมควรที่จะให้โอกาสและช่วยเหลือคนจีนด้วยกันที่ลำบากและต้องการความช่วยเหลือต่าง ๆ สอนให้มีความสำนึกในแผ่นดินเกิดของตนเอง ความขยัน อดทนในหน้าที่การงาน รวมทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมทั่วไป ซึ่งจากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์คนไทยเชื้อสายจีนเกี่ยวกับวิถีชีวิตในด้านสังคมมีประเด็นต่าง ๆ ที่คนไทยเชื้อสายจีนได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

“...คนจีนสอนลูกให้ขยันขันแข็ง อดทน และให้ตั้งใจเรียนจะได้มีงานทำดี ๆ ไม่เกียจงาน มีงานอะไรของครอบครัวต้องช่วยทุกอย่าง ไม่ให้เกียจคร้าน สมัยแต่ก่อนไม่มีใครไปส่งลูกที่โรงเรียน เพราะพ่อแม่ต้องทำงาน ก็จะสอนลูกให้ช่วยเหลือตัวเองเมื่อเขาดูแลตัวเองได้ เรียนชั้นประถมก็ให้เดินไปโรงเรียนเอง ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้พ่อแม่ต้องคอยรับส่งลูก ตอนเย็นเลิกเรียนรถมันก็เลยติด วุ่นวาย และที่บ้านสอนให้ลูกทำงานทุกคน งานที่บ้านก็ต้องช่วยกันทำ สอนให้เขาช่วยงานเห็นใครทำงานให้เข้าไปช่วย เพราะเดียวกับแม่สอนมาแบบนั้นไม่ให้เกียจ และคนจีนก็ต้องสอนให้ลูกกตัญญูต่อพ่อ แม่ คนสูงอายุที่ได้พบเห็นต้องเคารพ และต้องเคารพบรรพบุรุษด้วย อากง อาม่า ก็ต้องระลึกถึง และต้องให้พี่น้องรักกัน และให้ช่วยเหลือกัน...”
(จนิษฐา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘)

สำหรับวิถีชีวิตในด้านสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญในเรื่องสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนก็คือ การอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนที่มีความกตัญญู เคารพผู้ใหญ่ และมีความขยัน อดทนในการทำงานหรือทำกิจการทุกอย่าง คนไทยเชื้อสายจีนไม่นิยมให้ลูกหญิงเรียนหนังสือ เพราะในสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนนิยมให้ลูกหญิงทำงานบ้านช่วยเหลือแม่และเลี้ยงน้อยที่ทำงาน ส่วนลูกชายจะส่งเสียให้เรียนเพื่อที่จะได้มีความรู้มาบริหารกิจการ ส่วนสาขาวิชาการคนไทยเชื้อสายจีนนิยมให้ลูกชายเรียนก็เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการ บริหารคนต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกิจการหรือธุรกิจของตนเอง ดังคำกล่าวของชายชาวจีนผู้หนึ่ง กล่าวว่า “...ผมมีลูกชาย ๒ คน ลูกสาว ๒ คน ลูกชายผมส่งให้เรียนหมดทุกคน เพราะลูกชายจะต้องมารับผิดชอบและดูแลกิจการต่อจากผม ส่วนลูกผู้หญิงให้เรียนนิดหน่อย พออ่านหนังสือออกเท่านั้นก็พอ ไม่มี

ความจำเป็นต้องเรียนสูง เพราะเมื่อโตก็จะแต่งงานไปเป็นลูกสาวบ้านอื่น จึงมีหน้าที่ดูแลและช่วยเหลืองานบ้าน อยู่กับแม่ เพราะการช่วยแม่ทำงานบ้านจะเป็นการฝึกและเรียนรู้การปฏิบัติคนเป็นแม่บ้าน และสามารถทำงานบ้านได้โดยไม่ขาดตกบกพร่อง และเมื่อมีคนมาขอแต่งงาน แต่งไปแล้วก็จะได้ไม่ยอใคร ว่าลูกสาวบ้านนี้ทำอะไรไม่เป็น...” (คุณชน วงศ์อารีสันติ. สัมภาษณ์ : ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๘) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคนไทยเชื้อสายจีนอีกผู้หนึ่งที่พูดถึงเรื่องการสอนลูกว่า “...เรื่องการสอนลูกนี้ทิ้งไม่ได้ ต้องเข้มงวดกับลูก ให้ลูกขยันช่วยงานที่บ้านและให้ขยันเรียนหนังสือด้วย ตอนที่ลูกเด็กไม่ให้ลูกดูโทรทัศน์เหมือนเด็กทุกวันนี้หรอก ต้องจัดเวลาให้อ่านหนังสือ ให้ช่วยงานบ้าน ไม่มีเวลาให้ดูการ์ตูนดูหนังมาก ให้อ่านหนังสือมาก ให้ขยัน ๆ จะได้เรียนเก่ง ๆ ไม่ต้องลำบาก ลูกก็เลยได้ดีทั้งหมด เรียนจบหมอ วิศว และการบัญชี ตอนนี่ก็มาช่วยงานที่บ้าน การสอนลูกที่สำคัญจะตามใจเหมือนเด็กทุกวันนี้ไม่ได้ เด็วนี้มีทั้ง โทรทัศน์ มีซีดี มีคอมพิวเตอร์ เด็กไม่ค่อยขยันวัน ๆ เอาแต่นั่งหน้าคอมพิวเตอร์ไม่ทำอะไรส่วนในเรื่องการช่วยเหลือกัน คนจีนช่วยเหลือกันดีไม่มีใครเส่งน้ำใจกันหรอก ถ้ารู้ว่าเป็นคนจีนเหมือนกันก็ช่วยเหลือกัน ยิ่งถ้าตระกูลเดียวกันแซ่เดียวกันยิ่งช่วยเหลือกันดี คนจีนไปอยู่ที่ไหนก็ไม่ทิ้งกัน...” (ณรงค์ สุทธิธรรมถาวร. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘) ซึ่งจากคำกล่าวนี้เอง จะเห็นได้ถึงวิถีชีวิตในด้านสังคมของคนไทยเชื้อสายจีน ว่ามีความโดดเด่นในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานเป็นอย่างมาก นอกจากนี้เรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นคนที่มีความกตัญญูรู้คุณผู้อื่นก็เป็นสิ่งที่คนในสังคมคนไทยเชื้อสายจีนเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ควรจะต้องใส่ใจในการปลูกฝังลูกหลานให้มีคุณสมบัติเหล่านี้

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ไม่เพียงแต่มีการช่วยเหลือหรือรวมกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังมีปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น หรือคนไทยในจังหวัดสุรินทร์ด้วย มีการช่วยเหลือ ฟังพาซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันในลักษณะที่เป็นมิตรและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน

โดยภาพรวม วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่พบเห็นในลักษณะเด่นในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นคนดี อดทน ขยันขันแข็ง และมีวินัยในเรื่องการเงิน การช่วยเหลือคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน การฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ จะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่หรือคนท้องถิ่น คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนพื้นถิ่นและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

๔.๔.๒ ด้านศาสนาและความเชื่อ

สำหรับความเชื่อของคนจีนที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษนั้น เมื่ออพยพมาอยู่ที่เมืองไทยก็เปลี่ยนแปลงไปบ้างประเพณีบางอย่างก็ไม่ได้เคร่งครัดเหมือนในอดีต

เช่น เรื่องการมีลูกชายไว้สืบสกุล ในอดีตนั้น คนจีนถ้าคลอดลูกคนแรกออกมาเป็นผู้หญิงก็จะไม่เก็บเอาไว้เพราะถือว่าไม่เป็นมงคลในตระกูล คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นแรก ๆ ผู้หนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...ตัวฉันมีลูกทั้งหมด ๑๐ คน ตายไป ๒ คน เหลืออยู่ ๘ คน ลูกคนแรกและคนที่สองของฉันเป็นผู้หญิง แต่ก็เก็บไว้ไม่ได้ พ่อสามีเขาบอกให้เอาไปทิ้ง เพราะว่าคนโตจะต้องเป็นผู้ชายไว้สืบเชื้อสายในวงศ์ตระกูล และโดยเฉพาะฉันเป็นสะใภ้คนโตด้วย...” (ชุยเอ็ง แซ่ลือ. สัมภาษณ์ : ๗ มีนาคม ๒๕๔๘) รวมไปถึงความเชื่ออื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยึดถือและปฏิบัติเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่คนไทยเชื้อสายจีนยึดถือและปฏิบัตินั้นส่วนใหญ่จะเป็นพิธีกรรมที่เป็นสิ่งที่จะช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน สร้างความรักความสามัคคี ผูกพันสานความสัมพันธ์ระหว่างวงศ์ตระกูล และหมู่คนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน และทำให้คนไทยเชื้อสายจีนหลายตระกูลประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ พบประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้านความเชื่อที่น่าสนใจ ดังนี้

“...เรื่องความเชื่อก็ยังมีอยู่บ้าง เช่น การดูฤกษ์ยาม การยึดถือความเชื่อแบบจีน เช่น วันชง การทำไม่ดีไม่ถูกโหงวเฮ้งอะไรทำนองนี้ หรือเช่น การใส่หยก การนำยันต์หรือผู้ที่ได้จากวัดจีนหรือพิธีล้างป่าช้าของคนจีนนำมาพกติดตัว และติดไว้ในรถจะได้เดินทางปลอดภัย...” (อรัญญา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

“...ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือบางอย่างที่ไม่เปลี่ยนนะ จะเห็นได้ว่าคนจีนไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ที่ใดจะมีศาลเจ้าไว้กราบไหว้บูชา ขอลาก ขอพร ตลอดจนบนบานศาลกล่าวและบอกให้เจ้าได้รับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นในแต่ละครอบครัว ธรรมเนียมของคนจีนจึงเป็นศูนย์รวมอีกแห่งหนึ่ง นอกเหนือจากสมาคมของแต่ละแซ่ที่ทำมาหากินในท้องถิ่นนั้น ไม่ว่าจะเป็นสารทจีน ตรุษจีน หรือวันสำคัญอื่น ๆ ลูกจะแต่งงานหรือมีหลาน จะมีการเตรียมของไหว้ขอบคุณในสิ่งที่สมหวัง หรือบนบานเอาไว้ก่อนหน้านี้ จะเห็นได้ว่าประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ในทุกปีจะมีการจัดจิวถวายเจ้าที่ เจ้าทางเป็นการตอบแทนที่ท่านได้ปกป้องรักษาให้ความร่มเย็นตลอดมาแถมยังได้พบปะสังสรรค์ในหมู่คนจีนด้วยกัน การได้รับรู้ถึงสารทุกข์สุกดิบของบรรดาพี่น้องคนจีนด้วยกัน ถึงแม้จะต่างแซ่ก็ถือว่าเป็นคนจีนเหมือนกัน และข้อสำคัญก็คือเป็นคนจังหวัดเดียวกัน เรื่องการช่วยเหลือกันนี้คนจีนไม่มีเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว...” (สุรศักดิ์ ตั้งตระกูลรุ่งโรจน์. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

ทั้งนี้ ไพโรจน์ บุญผูก (๒๕๑๗ : ๗๑-๗๒) ได้กล่าวถึงสาเหตุการสร้างศาลเจ้าไว้ว่า ๑. เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เนื่องจากการเดินทางออกต่างประเทศในสมัยก่อนของชาวจีนลำบากมาก จึงอันเชิญเทพที่ตนเคารพให้มาคุ้มครองให้ตนรอดปลอดภัยในการเดินทาง เมื่อปลอดภัยและสำนึกในบุญคุณจึงสร้างศาลเจ้าขึ้น ๒. สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกัน

มาแต่โบราณ ในความเชื่อของชาวจีน ศาลเจ้านอกจากจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วยังใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องในงานฉลองเทศกาลหรืองานสารทประจำปี ศาลเจ้าจึงมีความสำคัญต่อแบบแผนในการดำรงชีวิตของคนจีน ๓. สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล ทั้งนี้เพื่อเป็นการกราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ๔. สร้างศาลขึ้นตามความนิยม ตลาดเกือบทุกแห่งที่มีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่จะต้องมีศาลเจ้าประจำตลาด มักเป็นศาลเล็ก ๆ มีเทพปูนแกะกึ่งเป็นประธานในศาล ๕. สร้างขึ้นเพื่อแก้บน ๖. สร้างเพื่อการค้า การมีรูปเคารพมากก็จะมีผู้เข้ามากราบไหว้มาก เจ้าของศาลเจ้าได้อาศัยการขายรูปเทียน และเงินทำบุญนำมาปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น ๗. สร้างด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้าชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ของเทพโดยผ่านทางคนทรง หรือปาฏิหาริย์ของเทพ ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาถึงกับบริจาคที่ดินและทรัพย์สินให้ก่อตั้งศาลเจ้าขึ้นมา

กล่าวโดยสรุป วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ในด้านความเชื่อ โดยภาพรวมแล้วคนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้จะมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและเทพเจ้าเป็นอย่างมาก ประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ จะมุ่งเน้นไปที่การเซ่นไหว้และบูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนใจของคนไทยเชื้อสายจีนไม่ให้ลืมที่จะระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และให้มีความกตัญญูอยู่เสมอ ทั้งนี้คนไทยเชื้อสายจีนยังมีความเชื่ออยู่ว่า ถ้าปฏิบัติเช่นนี้แล้วจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นสิริมงคล มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน

๔.๔.๓ ด้านเศรษฐกิจ

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวไว้ว่า จีนนั้นมีอุปนิสัยฉลาดในการหาทรัพย์สินยิ่งกว่าไทยหรือฉลาดในการนั้นยิ่งกว่ามนุษย์ชาติอื่น ๆ ทั้งหมดก็ว่าได้ (คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ๒๕๒๘ : ๓๒) ผลการศึกษาของชุมพล แนวจำปา (๒๕๒๘ : ๑๔๖) ยังแสดงให้เห็นว่า อุปนิสัยและความฉลาดในการหาทรัพย์สินของคนไทยเชื้อสายจีนนั้น ทำให้คนเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่งคั่งในระยะเวลาอันรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับคนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ว่า “...จากการที่ได้ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่อำเภอศีขรภูมินั้น รายได้ของครอบครัวก็ดีขึ้น ยิ่งหลังจากนั้นที่ได้ขยายกิจการร้านขายรองเท้าที่เทศบาลเมืองนั้น ยิ่งทำให้รายได้ของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ... ทุกวันนี้ข้าวของราคาแพง ถ้าไม่มีรายได้ก็อยู่ไม่ได้ ไม่เหมือนเมื่อก่อนเดียวกับแม่เล่าให้ฟังว่า อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ข้าวปลาอาหารก็ราคาไม่แพง อีกอย่างหนึ่งน่าจะเป็นเพราะพวกเราคนจีนเคยชินกับการกินอยู่แบบประหยัด เพราะที่เมืองจีนไม่ได้มีอาหารที่กินถึงกินกว้างได้ เดียวกับแม่ก็เคยอดอดม และสอนให้ลูก ๆ รู้จักอดอดมและอดทนด้วย จึงทำให้พวกเรามีฐานะดีขึ้นและอยู่กันอย่างสบายเหมือนทุกวันนี้” (ยุทธนา แซ่โล้ว, สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

“...เมื่อสมัยที่อยู่อำเภอสำโรงทาบเริ่มกิจการค้าขายจากการซื้อขายปอ ข้าวเปลือก แล้วก็มาขายรถไถนาและอุปกรณ์การเกษตร เพราะกิจการมันขยายมากขึ้น ... อีกอย่างมีลูกมีครอบครัวก็ต้องทำให้มากขึ้น ไม่อย่างนั้นมาพอกินไม่พอเก็บ ไม่อยู่เฉยๆ เพราะเดียวกับแม่สอนให้ขยันตั้งแต่เด็ก เรื่องการช่วยเหลือกันคนจีนช่วยเหลือกันดี ใครไม่สบายใครมีปัญหาที่ช่วยเหลือกันทุกคน คนจีนสมัยก่อนลำบากมาด้วยกันต้องช่วยเหลือกัน...” (ปฐม ปิยะภา. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘)

สอดคล้องกับผลการศึกษาวิตถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของคนเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามของไวพจน์ ชันสุวรรณ (๒๕๔๓ : ๗๖-๑๔๖) ที่ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการประกอบธุรกิจก็คือ การขาดผู้ประกอบการในเขตเทศบาล การมีเครือข่ายความช่วยเหลือ และการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับอาชีพค้าขาย คือ การมีจิตใจในการหาทำไร การเป็นผู้ชอบขยายธุรกิจเริ่มสร้างฐานะจากการเก็บรวบรวมเงินทุนเพียงเล็กน้อย แล้วขยายกิจการจากทุนที่เก็บสะสมไว้ การเป็นผู้ที่มีความขยัน หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ การเป็นผู้ที่มีประสบการณ์กว้างขวาง และการเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกประกอบอาชีพ และผลการศึกษาของนภดล ลิ้มสุรัตน์ (๒๕๓๒ : ๓-๕) เกี่ยวกับลักษณะการทำการค้าของคนจีนว่า คนจีนค้าขายง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง อยู่ตรอกไหน ซอยไหน มีร้านหรือไม่มีร้านก็ค้าขายได้ สินค้าที่นำมาวางขาย ก็ทุก ๆ อย่างที่คนเรากินคนเราใช้ เปิดร้านขายในที่ ๆ คนยังไม่เปิดร้านขาย ไม่พิถีพิถันเรื่องการตกแต่งตัวเองให้สวยงามเมื่อจะค้าขาย การจัดวางสินค้าไม่มีหลักเกณฑ์การแบ่งกลุ่ม ดือนรับลูกค้าอย่างไม่มีพิธีรีตอง

คนจีนขยัน อดกลั้น และเป็นมิตร ขยันตื่นเปิดร้านแต่เช้า ไม่ถือพวกเข้าข้างใคร ตามใจลูกค้า ถึงจะพูดไม่ใช่แต่ก็อ่อนน้อม

คนจีนหวังขายมากและขายนาน แม้ลูกค้าไม่ต้องรองราคาก็ลดราคาให้ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม คนจีนประหยัดและสร้างตนเอง สร้างลูกหลานโดยให้ค้าขายแทนตน

จึงจะเห็นได้ว่าแรงผลักดันให้คนจีนก้าวไปสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจนอกจากความต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว ก็คือ คุณสมบัติที่น่าคิดตัวมา โดยเฉพาะในเรื่องของความขยันและอดทน ความประหยัดมัธยัสถ์ อุปนิสัยในทางการค้า รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คนจีนด้วยกัน ดังสะท้อนให้เห็นจากการก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน องค์กรการกุศล มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ ดังเช่น การก่อตั้งสมาคมตระกูลแซ่ ซึ่งผลจากการศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และสัมพันธภาพของคนไทยเชื้อสายจีน : กรณีศึกษาสมาคมแซ่ตั้ง สมาคมแซ่เตี้ย และสมาคมแซ่อึ้ง ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ของชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์ พบว่าการจัดตั้งสมาคมทั้งสามนอกจากจะเพื่อให้สมาชิกที่มีนามสกุลหรือแซ่เดียวกันได้มีโอกาสมาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีสมาคมเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันแล้ว ยังมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ของสมาคม เช่น

การทำบุญบริจาคโรงศพ การให้ทุนการศึกษาแก่บุตรสมาชิกของชมรม รวมไปถึงการช่วยเหลือสังคม ทั้งที่ทางราชการขอความช่วยเหลือและที่ช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยตัวเอง (ชรินรัตน์ อิงพงษ์พันธ์, ๒๕๔๘ : ๕๘)

๔.๔.๔ ด้านวัฒนธรรมประเพณี

คนจีนได้ชื่อว่าเป็นชนชาติที่มีความเคารพและนับถือประเพณีของตนเองอย่างเคร่งครัด ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้อาศัยอยู่ในดินแดนที่เกิดแต่ก็ยังยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีที่ได้รับการปลูกฝังจากบรรพบุรุษ ดังคำกล่าวของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้หนึ่งที่ว่า “... เติบโตและแม่เป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่ ลูกๆ ก็ต้องปฏิบัติตามประเพณีของคนจีนแผ่นดินใหญ่ทุกอย่าง ทั้งยังสอนให้ลูกของตัวเองยึดถือปฏิบัติตามระเบียบจีนด้วย” (สมหวัง หล่อเกษมสานต์. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘) ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลังก็ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมารากรุ่นสู่รุ่น ดังเช่นที่ ขนิษฐา พงศ์สะอาด ได้กล่าวว่า “ประเพณีของคนจีนนั้นดิฉันปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดมาตลอด ... และได้สอนลูกหลานให้ปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อของคนจีนด้วย...” (ขนิษฐา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘) สอดคล้องกับผลการศึกษาของวรวเทพ สันติวรวิทย์ (๒๕๔๒ : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ พบว่า ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษยังคงยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่มีรากเหง้ามาจากคำสอนของลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และพระพุทธศาสนา มหายานเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ ในงานเทศกาลไหว้เจ้าที่แสดงถึงความกตัญญูและความเคารพต่อบรรพชน โดยมีการปรับเปลี่ยนผสมผสานความเชื่อในเรื่องเทพเจ้ากับวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเดิม

เทศกาลและพิธีกรรมของชาวจีน เป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นสื่อความเข้าใจของชุมชนที่มีคติความเชื่อคล้ายคลึงกันหรืออย่างเดียวกัน และแสดงออกโดยสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง พิธีกรรมจะเป็นสื่อที่ช่วยโยงใยสัมพันธ์ที่คนในกลุ่มหรือสังคมมีต่อกันในลักษณะต่าง ๆ และเป็นสายใยสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงลักษณะร่วมกันของกลุ่มคนหรือสมาชิกในสังคม ทั้งด้านความเชื่อ และความรู้สึกร่วมกันของคนในสังคม ประเพณีที่ชาวจีนในประเทศไทยรวมทั้งคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนกระทั่งปัจจุบันนี้ มี ๘ เทศกาลสำคัญในรอบหนึ่งปี และ ๕ พิธีกรรมในรอบชีวิต บางเทศกาลค่อย ๆ ลดความนิยมที่จะปฏิบัติ เช่น เทศกาลหยวนเซียว อันเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแต่เมื่อชาวจีนอพยพมาตั้งรกรากในไทย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้นั้นได้ประกอบอาชีพประเภทค้าขาย พิธีกรรมดังกล่าวจึงค่อย ๆ เลือนหายไปเป็นต้น (นางชอุเอ็ง แซ่ ล้อ. สัมภาษณ์ : ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๘)

เทศกาลสำคัญที่คนไทยเชื้อสายจีนทั่วไปยังยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียม ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เช็งเม้ง ไหว้ขนมจ่าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ ไหว้เจ้าประจำปี ตามภาษาจีน

เรียก ๘ เทศกาลนี้ว่า “ไป๋โย่ย” ซึ่งแต่ละเทศกาลจะมีที่มาของเทศกาลหรือความเชื่อดั้งเดิม ตลอดจนองค์พิธีและกำหนดเวลาที่เฉพาะในแต่ละเทศกาล สำหรับกำหนดเวลาของเทศกาลนั้น ยึดถือตามปฏิทินทางจันทรคติของชาวจีน ซึ่งจะนับต่างจากวันและเดือนทางสากล

๑. **วันตรุษจีน** เป็นวันปีใหม่ของชาวจีนที่นอกจากจะเป็นวันเฉลิมฉลองของการเริ่มศักราชใหม่แล้ว ยังเป็นช่วงของเวลาการบูชาเจ้าเพื่อความเป็นสิริมงคลในปีที่ใกล้จะมาถึง การเตรียมรับปีใหม่ในเทศกาลตรุษจีนนี้ ชาวจีนจะทำความสะอาดกวาดบ้านเรือน มีการเตรียมจัดหาอาหาร จั๊บจ่ายซื้อของสำหรับใช้ในพิธี ของเช่น ไห้วเจ้า บรรพบุรุษ และผีไร้ญาติ ซึ่งโดยทั่วไปเรียกววันนี้ว่า “วันจ่าย”

เมื่อเข้าสู่เช้าของวันปีใหม่ที่ถือกันว่าเป็น “วันถือ” กล่าวคือจะพูดและทำ เฉพาะในสิ่งที่เป็นมงคล และไม่จับไม้กวาดหรือกวาดบ้านเพราะเชื่อว่าจะปัดสิ่งที่ดี ๆ และโชคลาภออกไปด้วย ในวันนี้ลูกหลานต่างกล่าวคำสวัสดิ์ปีใหม่กับญาติผู้ใหญ่ สิ่งที่ต้องนำติดตัวไปด้วยและถือเป็นสัญลักษณ์ของการอวยพรปีใหม่ คือ ส้มสีทองสีลูก ชาวจีนถือว่าส้มเป็นผลไม้มงคล โดยฝ่ายเจ้าบ้านจะรับส้มไว้สองลูกพร้อมกับให้ส้มของตนเองกลับคืนไปสองลูกเป็นการแทนความหมายให้สิ่งดี ๆ กลับคืนไปสู่ผู้มอบให้เช่นกัน นอกจากนี้ญาติผู้ใหญ่จะให้ซองอั่งเปาหรือตะเอยแก่เด็กและลูกหลานที่ยังไม่มีครอบครัว หลังจากนั้นจะเป็นการพาครอบครัวไปเที่ยวพักผ่อน

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่าเทศกาลนี้คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ยังคงปฏิบัติสืบทอดอยู่ และได้ให้ความเห็นว่าเป็นอีกเทศกาลหนึ่งที่จะยังจัดอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นเทศกาลที่มีการรวมญาติพี่น้อง มาพบปะสังสรรค์กัน และถือเป็นวันหยุดอีกวันในรอบปีด้วยหลังจากทำงานหนักกันมาแล้วตลอดทั้งปี

๒. **เซ็งเม้ง** คนจีนมีความเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษยังคงคอยดูแลและผูกพันกับลูกหลานอยู่ และจากคำสอนของขงจื้อที่เน้นในเรื่องของความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ ชาวจีนจึงให้ความสำคัญแก่ผู้อาวุโสเป็นอย่างมาก ตลอดจนเคารพบูชาในบรรพบุรุษของตนโดยการเซ่นไหว้เป็นประจำ และถือเป็นที่ของลูกหลานที่จะต้องแสดงความเคารพกตัญญูแก่บรรพชน

คนจีนได้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมในเรื่องของความกตัญญูนี้เป็นอย่างยิ่งมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ดังหลักฐานจากวรรณกรรมจีนเรื่องหนึ่งที่มีชื่อว่า “จั๊บสีห่าว” หมายถึง ยี่สิบสี่ผู้ยกกตัญญู เนื้อหากล่าวผู้มีความกตัญญูเป็นเอก ๒๔ เรื่อง มีรายละเอียดในเรื่องของความกตัญญูที่ต่างกันไป วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ มาแล้วเป็นอย่างซ้ำ (กรณีการ์ ตันประเสริฐและคณะ. ๒๕๔๐ : ๑๕๖) พิธีกรรมการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้งจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมของคนจีนข้อนี้เป็นอย่างดี

กำหนดวันเซ็งเม้งของแต่ละปีไม่แน่นอน แต่โดยปกติจะอยู่ในเดือนสามตามปฏิทินจีน โดยลูกหลานจีนจะเดินทางมาพร้อมกันจากที่ต่าง ๆ เพื่อพากันไปไหว้บรรพบุรุษที่

สุสาน มีการทำความสะอาดบริเวณพร้อมทั้งประดับประดาสุสานบรรพชนด้วยกระดาษสีและธงสีต่างๆ จัดวางอาหารที่นำมาเช่น ไห้วบรรพบุรุษ จุดธูปประทัด เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้วิญญาณได้รับรู้และมารับเครื่องเช่น ไห้ว หลังจากนั้นจะเผากระดาษเงินกระดาษทองส่งไปให้บรรพบุรุษด้วย ซึ่งจากการสังเกตและสัมภาษณ์คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าเทศกาลนี้ยังคงมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เป็นเทศกาลที่ทำให้ลูกหลาน ญาติพี่น้อง ที่ทำงานในที่ห่างไกลได้มีโอกาสกลับมาพบปะทำความรู้จักกัน

๓. เทศกาลไหว้ขนมจ่าง ขนมจ่างหรือขนมมะจ่างเป็นเครื่องเช่น ไห้วเจ้าหรือประกอบพิธีทางศาสนา เป็นเทศกาลที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ของชาวจีน พบว่า ปัจจุบันยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันอยู่บ้าง แต่โดยส่วนใหญ่คนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง ๆ จะไม่เข้าใจความหมายของเทศกาลนี้ รู้เพียงแต่ว่าเมื่อถึงวันที่ ๕ เดือน ๕ ตามปฏิทินจีน จะต้องทำการไหว้ขนมจ่างหรือมะจ่าง ส่วนคนจีนรุ่นเก่าจะมีความเชื่อว่า การไหว้ขนมจ่างหรือมะจ่าง จัดขึ้นเพื่อไหว้ผีบ้านผีเรือน เพื่อให้ช่วยขจัดสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิต ครอบครัว บ้านเรือน และให้มีสิ่งที่ดีเข้ามาแทน

๔. สารทจีน ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๗ (ซิดบ้วยจับโหงว) ตามปฏิทินจีนเป็นเทศกาลถึงปีของชาวจีน วันสารทจีนนี้ชาวจีนเรียกว่า “ซิดบ้วยปั่ว” ภายหลังจากตรุษจีนซึ่งเทศกาลสารทจีนนั้นสอดคล้องกับความเชื่อมันดั้งเดิมที่ว่า ทุก ๆ ๖ เดือนจะเป็นช่วงที่ปรโลกนั้นจะเปิดโอกาสให้ดวงวิญญาณได้ออกมารับส่วนบุญส่วนกุศลของมนุษย์ หรือเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษได้กลับบ้าน ดังนั้นวันสารทจีนจึงเป็นวันที่ชาวจีนรำลึกถึงญาติ ตลอดจนชาวจีนที่เสียชีวิตแล้วไม่มีญาติกราบไหว้ คำจีนเรียก “ฮ้อเฮียดี้” ในวันนั้นจะมีเช่น ไห้วโดยจัดชุดเครื่องเช่น ไห้วไว้ ๓ ชุด หลังจากเช่น ไห้วด้วยของคาวหวานเสร็จก็จะมีการรับประทานอาหารที่ได้เช่น ไห้วด้วยกันระหว่างญาติพี่น้อง

เทศกาลนี้จะมีพิธีเทกระดาษ ซึ่งเป็นวิธีการทำบุญทำทานแก่คนยากจน โดยทางมูลนิธิหรือสมาคมจีน โดยการเรียกรับเงินตามบ้านเรือนเพื่อนำเงินบริจาคมาซื้อเครื่องเช่น และตั้งโต๊ะเครื่องเช่น ที่กลางแจ้งหน้าศาลเจ้า ประกาศอุทิศเครื่องเช่น แก่ดวงวิญญาณที่ไร้ญาติ ต่อมาจึงนำอาหารมาจัดเป็นชุด ทำหลากกำหนดไว้ในแต่ละชุด แล้วเอาหลากติดไว้ในกระดาษใบเล็ก ๆ ทิ้งให้กับคนยากจนที่มาคอยรับ ปัจจุบันมีการจัดเทศกาลนี้อย่างต่อเนื่อง แต่สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในเทศกาลนี้คือ เครื่องเช่น ไห้วมีจำนวนน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนของเช่น ไห้วให้เข้ากับยุคกับสมัยมากขึ้น

๕. เทศกาลไหว้พระจันทร์ ชาวจีนมีตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระจันทร์อยู่หลายเรื่องบางตำนานเชื่อว่ามิกระต่ายอยู่บนดวงจันทร์และถือว่กระต่ายเป็นผู้ให้กำเนิดพืชพันธุ์ต่าง ๆ นอกจากนั้นยังถือว่พระจันทร์เป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ดังเรื่องเล่าจากนิทานปรัมปราเกี่ยวกับเจ้าหญิงบนดวงจันทร์ที่โปรยปรายน้ำทิพย์ลงมาเป็นฝน เพื่อ

เป็นการระลึกถึงเทพแห่งดวงจันทร์จึงมีการเซ่นไหว้ โดยของที่ใช้ในพิธีหลัก ๆ ได้แก่ อาหารเจ เห็ดหอม ฟองเต้าหู้ และขนมที่ใช้ในเทศกาลไหว้พระจันทร์ คือ ขนมโก๋ ปัจจุบันเทศกาลไหว้พระจันทร์มีการยึดถือปฏิบัติน้อยลง โดยให้เหตุผลว่าได้มีการสำรวจและมีมนุษย์ขึ้นไปเหยียบดวงจันทร์ ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับดวงจันทร์มีความสำคัญน้อยลง จนมองไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการทำพิธีนี้อยู่

๖. เทศกาลกินเจ เป็นเทศกาลแห่งการชำระตัวให้บริสุทธิ์ด้วยการกินอาหารเจ และเป็นการรำลึกถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เคารพ เทศกาลกินเจเริ่มต้นตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๙ ของจีน ไปสิ้นวันขึ้น ๙ ค่ำ เป็นเวลา ๙ วัน ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี จะมีการนุ่งขาวห่มขาวหรือแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาวล้วนและถือศีลกินเจอย่างเคร่งครัด ละเว้นการทำที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง รักษากายวาจาใจให้สะอาด สำหรับอาหารต่าง ๆ ประกอบด้วยผักล้วน ๆ ซึ่งครัวศาลเจ้านั้น ๆ จะจัดให้ ในปัจจุบันเทศกาลนี้จะมีการยึดถือปฏิบัติมากขึ้น มีการให้ความสนใจในเทศกาลนี้มาก

๗. เทศกาลไหว้เจ้าประจำปี ชาวจีนเรียกเทศกาลนี้ว่า “เทศกาลเซี่ยซิง” เป็นเทศกาลที่แสดงถึงความขอบคุณเทพเจ้าที่ให้การคุ้มครองช่วยเหลือให้อยู่ดีมีสุขตลอดช่วงเวลานึ่งปีที่ผ่านมา เทศกาลนี้จะทำกันในช่วงเดือน ๑๒ ของจีน เป็นพิธีกรรมที่ทำทั้งการส่วนตัวและระดับชุมชน โดยจะมีการประกอบพิธีไหว้เจ้าที่บ้านก่อน คือ ตั้งจู่เอี้ย และปิ้งถ่าง จากนั้นจึงทำพิธีเซ่นไหว้ที่ศาลประจำชุมชน กิจกรรมที่น่ามั่งคั่งขึ้นในเทศกาลนี้คือ การแสดงอุปรากรจีน (จิ้ว) การฉายภาพยนตร์ ขบวนแห่เซดสิงโต จัดโต๊ะไหว้เจ้าและประมุขของเซ่นไหว้ โดยจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

๘. การไหว้ตั้งโง่ยหรือเทศกาลไหว้ขนมอี ทำกันในช่วงประมาณเดือน 1 ตามปฏิทินจีน ขนมอีเป็นขนมหวานลักษณะคล้ายกับขนมบัวลอย ทำจากแป้งและน้ำตาลปั้นเป็นลูกกลม ๆ มีทั้งสีขาว สีแดง และสีชมพู ขนมอีนี้ได้ชื่อว่าเป็นขนมแห่งความสุข โดยมีความเชื่อว่าหากใครได้ทานขนมอีหนึ่งลูกจะทำให้ชีวิตยืนยาวหนึ่งปี หรือถ้าอยากมีลูกมาก ๆ ก็ให้รับประทานขนมอีนี้ นอกจากนี้ขนมอียังมีความหมายถึงวัฏจักรของชีวิตด้วย การไหว้จะมีการจัดเตรียมขนมอีไหว้บรรพบุรุษและศาลเจ้าในบ้าน และขนมอีที่ไหว้เสร็จก็จะนำมาให้คนในครอบครัวรับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อดังกล่าว ปัจจุบันไม่ค่อยมีการปฏิบัติยึดถือกันมากเนื่องจากเห็นเป็นการสิ้นเปลือง (ชรินรัตน์ อิงพงษ์พันธ์. ๒๕๔๘ : ๕๗-๖๒)

นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมในรอบชีวิตซึ่งมีอยู่หลายพิธีกรรม แต่ที่กลุ่มชาติพันธุ์จีนในประเทศไทยยังคงยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบันมี ๔ พิธีกรรม ได้แก่ พิธีรับขวัญเด็ก พิธีแต่งงาน พิธีผ่านช่วงอายุหรือเซซิด และพิธีเกี่ยวกับการตายหรือพิธีงเด็ก

๑. พิธีรับขวัญเด็ก ชาวจีนเชื่อว่าการรับขวัญเด็กแรกเกิดตามประเพณีจะทำให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง เลี้ยงง่าย พิธีกรรมเด็กแรกเกิดนั้นเริ่มตั้งแต่คลอดมาอย่างปลอดภัย ทั้งฝ่าย

ย่าและยายจะจัดเครื่องเช่นบูชาตามศาลเจ้าต่าง ๆ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ช่วยคุ้มครองให้แม่และเด็กปลอดภัย จากนั้นฝ่ายยายจะให้ของขวัญเด็ก เช่น กำไลข้อมือ เสื้อผ้า เครื่องนอน ฯลฯ บรรดาญาติผู้ใหญ่ที่มาให้พรแก่เด็กมักจะให้อั่งเปาไว้ที่เอวของเด็ก ซึ่งหน้ากระเป๋าส่วนใหญ่จะปักตัวอักษรว่า “โต้วแม่” อันมีความหมายว่า อายุมันขวัญยืน ฝ่ายย่าของเด็กจะจัดการเช่นไหว้ศาลเจ้าในบ้านและศาลในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกาศต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า ในครอบครัวนี้มีสมาชิกเพิ่มอีก 1 คน ปัจจุบันพิธีนี้จะมีการปฏิบัติในกลุ่มคนจีนที่มีฐานะมั่นคงเท่านั้น

๒. พิธีกรรมการแต่งงาน การแต่งงานนั้นชาวจีนถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต เพราะจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพ ความเป็นอยู่และพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้การจัดพิธีแต่งงานของชาวจีนมักจะกระทำอย่างใหญ่โต ยิ่งถ้าเป็นพิธีแต่งงานสมัยโบราณที่ครบขั้นตอนพิธีทุกอย่างแล้วจะมีความซับซ้อนมาก เริ่มจากผู้ใหญ่สองฝ่ายจะไปหาฤกษ์ยามที่ดีเพื่อทำพิธีหมั้น สำหรับสิ่งของที่ใช้ในการหมั้นจะมีทั้ง ขนมหวาน ลูกกวาด ผลไม้ หมี่ซั่ว เนื้อหมู ไก่ เป็ด เทียนแดง รูป เสื้อผ้า แหวนทองและสร้อยข้อมือ ส่วนเงินค่าสินสอดจะใส่ซองแดงเอาไว้ให้กับบิดามารดาของฝ่ายหญิง พร้อมทั้งมีการเลี้ยงอาหารและให้ของขวัญเป็นการตอบแทน หลังจากพิธีหมั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายหญิงจะยังคงแยกตัวอยู่ต่างหากและจะไม่มี การไปพบหาฝ่ายชายแม้ครั้งเดียวจนกว่าจะถึงวันแต่งงาน

การแต่งงานสมัยก่อนจะดูฤกษ์ยาม ซึ่งมักจะเป็นช่วงจวนสว่างหรือเช้ามืด บรรดาเพื่อเจ้าบ่าวญาติพี่น้องจะจัดขบวนไปบ้านเจ้าสาว เมื่อมาถึงบ้านเจ้าสาวก็จะมี การกั้นประตูเพื่อเปิดประตูโชคที่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวหยิบยื่นให้ แล้วไปเคารพป้ายวิญญาณบรรพบุรุษด้วย จากนั้นเจ้าสาวและเจ้าบ่าวจะมีการคารวะบิดา มารดา ผู้ใหญ่ด้วยน้ำชา พิธีช่วงนี้เรียกว่า “ซ่งเต้” ผู้ที่ได้รับน้ำชาจะยื่นอั่งเปาวางไว้ในถาดน้ำชาแล้วส่งคืนให้คู่บ่าวสาว เสร็จจากพิธีนี้จะเป็นการเลี้ยงอาหารกันในตอนค่ำ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในปัจจุบันพิธีแต่งงานมีการลดขั้นตอนของประเพณีลงมากจะยึดถือไว้แต่สิ่งสำคัญ ๆ เช่น พิธีการสู่ขอเจ้าสาว การไหว้เจ้าที่ที่บ้านเจ้าบ่าว การไหว้ญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น แต่สิ่งที่เพิ่มเข้ามาในการจัดงานแต่งงานในยุคปัจจุบันคือ การจัดงานเลี้ยงที่โรงแรมซึ่งจากเดิมจะจัดเลี้ยงกันที่บ้าน เป็นต้น

๓. พิธีผ่านช่วงอายุ ตามธรรมเนียมจีนเดิมนั้น เมื่อเด็กมีอายุครบ ๑๕ ปี จะมีพิธีกรรมผ่านช่วงอายุ เป็นพิธีที่กระทำทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งหมายความว่า ผู้อาวุโสหรือผู้นำในตระกูลร่วมรับรู้การผ่านวัยของเด็ก อาหารที่นำมาใช้เช่น ไหว้ในพิธี ได้แก่ หมู เป็ด ปลา ไก่ ไข่ และผักอีก ๗ ชนิด อาหารเหล่านี้จะนำมาให้เด็กกินเป็นคนแรก ในวันรุ่งขึ้นจะถือว่าเด็กคนนั้นได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่แล้ว สำหรับชาวจีนในไทยไม่นิยมปฏิบัติ

แต่สำหรับบุคคลที่มีอายุครบ ๖๐ ปี หรือ ๕ รอบอายุ จะมีพิธีแซยิด ซึ่งเป็น พิธีกรรมผ่านช่วงอายุที่สำคัญพิธีหนึ่ง อันเป็นการแสดงว่าบุคคลผู้นั้นบรรลุความเป็นคนอย่าง สมบูรณ์ ได้บรรลุความเป็นอาวุโสทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พิธีแซยิดเป็นพิธีที่แสดงให้เห็น ถึงการให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโสในขนบธรรมเนียมของชาวจีนซึ่งยังคงมีการยึดถือ ปฏิบัติกันโดยทั่วไป

ขั้นตอนพิธีเริ่มจากวันก่อนถึงวันครบรอบอายุ ๖๐ ปี ลูกหลานจะเตรียมเสื้อผ้า ชุดใหม่และข้าวของเครื่องใช้สำหรับงานเลี้ยงไว้ให้พร้อม ในวันงานก็จะชำระร่างกายให้สะอาด สวมเสื้อผ้าชุดใหม่ และนำเครื่องเช่น ไปเช่น ไหว้เจ้าที่และวิญญาณบรรพบุรุษ ครั้นตอนสายญาติ พี่น้องและแขกที่รับเชิญก็จะส่งของมาอวยพร โดยมากจะเป็นแผ่นป้ายเขียนคำมงคล ๒ ผืน หรืออาจเป็นสุราผ้าแพรต่าง ๆ ครั้นถึงเวลาเที่ยงก็จะร่วมกันอวยพรและรับประทานอาหาร ร่วมกัน

๔. พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย ประเพณีเกี่ยวกับงานศพอาจจะผิดแผกแตกต่างกันไปตามความนิยมของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ แต่สำหรับชาวจีนในประเทศไทยมักคงลักษณะ การประกอบพิธีไว้เป็นแนวเดียวกัน พิธีกรรมของชาวจีนในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะที่เฉพาะที่ เกิดจากการผสมผสานประเพณีจีนที่ได้จากบรรพบุรุษ และการสวดบำเพ็ญกุศลตลาดจนการ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับแบบประเพณีไทยทั่วไป

๔.๑ การสวดพระอภิธรรม ตามธรรมเนียมจีนเมื่อมีผู้ถึงแก่กรรมลง มักจะตั้ง ศพไว้ที่วัด โดยบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันจัดพิธีทางศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ ล่วงลับ มีการนิมนต์พระสงฆ์ ๗-๘ รูปมาสวดพระอภิธรรมเช่นเดียวกับพิธีกรรมของคนไทย ภายในงานจะสังเกตได้ว่าญาติผู้ตายจะแต่งชุดขาวและสวมทับด้วยผ้ากระสอบ อันเป็น สัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ของคนจีน

๔.๒ การทำบุญงเด็ก คำว่า “กงเด็ก” เป็นภาษาจีน แปลว่า การกระทำเพื่อให้เกิดกุศล เป็นการแสดงความกตัญญูแด่ผู้มีพระคุณคือ บิดามารดา ตามคติทางพุทธศาสนา มหายาน พิธีกงเด็กเป็นพิธีสำคัญที่ชาวจีนจะต้องถือปฏิบัติเมื่อนุพการีเสียชีวิตลง การทำพิธี กงเด็กนี้อาจจะจัดตั้งศพครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน ก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพโดยนับจากวันที่ ล่วงลับ (ชรินรัตน์ อิงพงษ์พันธ์. ๒๕๔๘ : ๖๒-๖๔) พิธีกงเด็กนี้ถือว่าเป็นพิธีส่งดวงวิญญาณ ของผู้ล่วงลับไปสู่สุคติ เสร็จพิธีแล้วจึงจะนำศพไปยังสุสานเพื่อทำพิธีฝังศพ โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย เริ่มตั้งแต่บอกกล่าวเจ้าที่ถึงการจากไป การแต่งตัวศพและการบรรจุหีบ ตั้งตะเกียง วิญญาณ การประกาศกำหนดพิธีต่อชุมชน การตั้งศพ การไว้ทุกข์และเครื่องทุกข์ การส่ง วิญญาณ พิธีเคลื่อนศพสู่สุสาน การตั้งแท่นสถิตวิญญาณ การทำบุญรายวัน การเปลื้องทุกข์ ฯลฯ

อย่างไรก็ดี พบว่าการปฏิบัติพิธีกรรมในรอบชีวิตต่าง ๆ เหล่านี้ ปัจจุบันจะกระทำกันไม่ครบ และในแต่ละพิธีกรรมก็จะปฏิบัติกันไม่ครบทุกขั้นตอน มักจะมีการย่นย่อขั้นตอนการปฏิบัติลง และยังมีกรรับเอารูปแบบที่ปรากฏในวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาผสมแสดงให้เห็นว่าได้มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมไปบ้างแล้ว

๔.๕ ทศนคติที่มีต่อคนไทยพื้นถิ่น

หลังจากที่คนจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนสามารถสร้างความมั่นคงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมแล้ว ลูกหลานจีนเหล่านี้ได้กลายเป็นคนท้องถิ่น แต่ด้วยการเล็งดูที่แตกต่างกัน ความคิดความเชื่อที่ต่างกัน ทำให้มีการแบ่งแยกกันโดยปริยาย โดยคนไทยเชื้อสายจีนมักจะมองคนท้องถิ่นว่าไม่ค่อยขยัน จึงทำให้เงิน ขณะเดียวกันก็มองว่าคนท้องถิ่นซื่อและเป็นมิตร ดังนั้น สำหรับคนไทยเชื้อสายจีนแล้ว ในเรื่องทศนคติที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน กับที่มีต่อคนไทยที่เป็นคนพื้นถิ่น คนไทยเชื้อสายจีนย่อมมีทศนคติที่ดีต่อคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกันมากกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่คนไทยเชื้อสายจีนได้อพยพมาจากประเทศจีน มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย อาจจะรู้สึกไม่ไว้วางใจคนอื่น ซึ่งหมายถึงคนไทยพื้นถิ่นหรือคนไทยที่ไม่มีเชื้อสายจีนอย่างพวกเขา คนไทยเชื้อสายจีนผู้หนึ่งกล่าวว่า

“...คนไทยเชื้อสายจีนนั้นเป็นคนดี มีความขยัน อดทน ทำมาค้าขายเก่ง ถ้าจะต้องให้ลูกสาวแต่งงานออกเรือนไป ก็คงให้แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกันดีกว่าแต่งงานกับคนไทยพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ เพราะว่าคนไทยพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์นั้นไม่ค่อยขยันทำงาน ใช้จ่ายเงินฟุ้งเฟ้อทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่ได้หาเงินได้มากอะไร ใช้จ่ายเกินตัวอย่างนี้ ถ้าให้ลูกสาวแต่งงานด้วยเกรงว่าจะลำบากในภายหน้า...” (นายชวน ศิริเจริญรัตน์. สัมภาษณ์ : ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘)

และ “...คนไทยเป็นคนมีน้ำใจถ้าเปรียบเทียบกับคนชาติอื่นๆในโลก ไปเที่ยวต่างประเทศจะรู้ซึ่งเรื่องนี้ดี ถ้าเจอคนไทยก็จะทักทายกัน ยิ้มให้กัน ช่วยเหลือกัน ทั้งๆที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน นี่น่าจะเป็นลักษณะเด่นของคนไทยเลยทีเดียว แต่ถ้าให้มองคนไทยในทัศนะของตัวเอง เรื่องอื่นๆ ก็ขบอกว่าคนไทยไม่มีระเบียบเอาเสียเลย บางครั้งรู้ก็ทำเป็นไม่รู้ บางคนที่เห็นแก่ตัวน่าดูเหมือนกัน เรื่องโกง เรื่องลอกเลียนแบบก็เป็นทีหนึ่ง แสดงว่าคนไทยหัวดีนะ ฉลาดแต่บางทีก็ดูเหมือนไม่สร้างสรรค์ ดูตัวอย่างง่าย ๆ ที่คนไทยสามารถทำอะไร ลอกเลียนแบบเขาได้แทบไม่เห็นความแตกต่าง แต่ถ้าให้สร้างสรรค์คิดทำขึ้นเองกลับไม่ค่อยมีวิธีการกลโกงแบบขนาดไหนก็ทำเป็น ดูได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ บางเรื่องไม่น่าเชื่อว่าจะทำได้ คนไทยก็ทำได้

แต่จะว่าไปแล้วก็คงโทษว่าคนไทยไม่ดีไม่ได้หรอก เราต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยด้วย เมืองไทยเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ พืชพันธุ์

ัญญาหารก็เพียบพร้อม น้ำท่าก็เพียงพอ อีกอย่างเราไม่ต้องเผชิญหน้ากับภัยธรรมชาติร้ายแรง เหมือนบางประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ญี่ปุ่นที่ต้องเจอกับแผ่นดินไหวบ่อยๆ และประวัติศาสตร์ของชาติไทยเราก็ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมที่ถูกปกครองโดยตรงเหมือนประเทศเพื่อนบ้านอย่างเขมร พม่า ลาว วิถีชีวิตของคนไทยจึงเป็นอยู่แบบสบายๆ หากินง่าย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ไม่ต้องถูกปกครองแบบทารุณโหดร้าย ไม่มีสงครามกลางเมือง คนไทยก็เลยติดนิสัยง่าย ๆ จนบางครั้งดูไร้ระเบียบ และเป็นคนไม่ชอบความรุนแรง แต่คนไทยมีการศึกษาไม่ค่อสูงเท่าไรนัก ในอดีตยิ่งเห็นเรื่องนี้ชัดเจน คนไทยเมื่อก่อนเรียนหนังสือไม่ค่อสูง รุ่นพ่อ รุ่นแม่บางคนเรียนไม่จบมัธยมด้วยซ้ำไป แต่ก็ทำมาค้าขายเก่งโดยเฉพาะคนไทยเชื้อสายจีน ขยันมาก ๆ ทำงานทุกประเภท ประหยัด อุดม แลยังมีหัวเรื่องการค้าขาย เห็นไหมคนที่มีฐานะดี ๆ โดยเฉพาะคนไทยในจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีน ทั้งนี้ คนจีนขยันนะ คนไทยในสุรินทร์ทุกวันนี้โดยเฉพาะคนที่อยู่ต่างอำเภอ ขยันน้อยเท่าที่สังเกตดูและจากประสบการณ์การทำงานของตัวเอง พบว่าคนกลุ่มนี้รอการช่วยเหลือตลอดเวลา รอว่าเมื่อไหร่ทางราชการจะช่วยเหลือ เมื่อไหร่จะมีเงินให้กู้ บางครั้งมีทรัพย์สินในดินยังไม่รู้จักเก็บเกี่ยวเลย เพราะความคิดแบบนี้กระมังคนไทยในสุรินทร์ที่อยู่ตามต่างอำเภอจึงเป็นหนีแทบทุกประเภท ทั้งนี้ในระบบและนอกระบบ(อรัญญา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๘)

แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า คนไทยเชื้อสายจีนจะมีทัศนคติที่ไม่ดีกับคนไทยพื้นถิ่นทั้งหมด เพราะบางคนก็เห็นว่าคนไทยพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์เป็นคนดีและ ขยันทำมาหากินเช่นกัน คนไทยเชื้อสายจีนหลายคนก็แต่งงานกับคนไทยพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ และช่วยกันทำมาหากินจนสามารถสร้างฐานะเป็นปึกแผ่น ทั้งยังสามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันได้ ดังเช่น คำให้สัมภาษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนอีกท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“...คนจีนในจังหวัดสุรินทร์ไม่ว่าจะอยู่ในละแวกใด ล้วนมีทัศนคติที่ดีต่อคนไทยทั้งสิ้น ตลอดเวลาที่อยู่ในเมืองไทยหรือจังหวัดสุรินทร์ก็ตาม ในภาพรวมคนไทยเป็นคนใจดี มีความเป็นเพื่อนไม่ว่าใครจะเห็นได้ว่าชนชาติใดที่มาอยู่ในเมืองไทยจะรักเมืองไทยกันทั้งนั้น ทั้งนี้ก็ด้วยความเป็นมิตรของคนไทยนั่นเอง ในส่วนของคนสุรินทร์ คนสุรินทร์มีแต่ความเป็นมิตรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะเห็นได้จากตั้งแต่อยู่กับเตี้ยและแม่ที่อำเภอจอมพระแล้ว คนที่นั่นจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่มีการแบ่งว่าเป็นคนจีนหรือคนไทย เมื่อเราได้เข้ามาอยู่ในเทศบาลเมืองสุรินทร์ ก็ไม่แตกต่างจากที่นั่น เพราะคนสุรินทร์ไม่มีการถือว่าเป็นคนจีนหรือคนไทย ถ้าสามารถช่วยเหลือได้ก็จะช่วยเหลือด้วยความเต็มใจมาตลอด...” (ชัยเชษฐ จิงรุ่งเรืองกิจ. สัมภาษณ์ : ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

ในส่วนของการยอมรับจากคนพื้นถิ่นนั้น แม้ว่าชาวจีนจะได้นำวัฒนธรรมที่ติดมาหลายอย่างเข้ามาสู่วิถีชีวิตของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านอาหาร เทคนิควิชาการต่างๆที่ทำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยไปในทางที่ดีที่สะดวกสบายขึ้น แต่ก็ได้มีการนำเข้ามาซึ่งอบายมุขหลายอย่างซึ่งทำให้วิถีการดำรงชีวิตของคนไทยเสื่อมลงเช่นกัน อาทิเช่น การสูบบุหรี่ เล่นโบก เล่นการพนันทุกชนิด รวมทั้งการค้าสุรา ทำให้ในระยะแรกๆนั้นชาวบ้านก็ไม่พอใจจนถึงกับมีการรวมกลุ่มกันตอบโต้ด้วยการขว้างปาบ้านของคนจีน แต่ต่อมาก็สามารถปรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันได้ (วิลาศ โภธิสาร. ๒๕๓๕ : ๑๐๔)

๔.๖ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีน

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ในด้านวัฒนธรรมจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่า คนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในระยะเริ่มแรกก็มีเอกลักษณ์ของความเป็นเชื้อสายจีน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกาย อาหาร การพูดคุยหรือภาษารวมไปถึงเอกลักษณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกว่าเป็นคนไทยเชื้อสายจีน แต่ทั้งนี้เอกลักษณ์ของความเป็นคนไทยเชื้อสายจีนก็มีเลือนหายไปบ้าง เพราะกาลเวลาและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่น และก็เป็นไปในลักษณะการผสมกลมกลืนกัน ดังผลการศึกษา ดังนี้

๔.๖.๑ ด้านวิถีชีวิต

ประเพณีความเชื่อ

ชาวจีนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ได้นำเอาระบบความเชื่อทางศาสนาเข้ามาด้วย ได้แก่ ศาสนาพุทธแบบมหายานและโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในลัทธิเต๋าและขงจื้อที่เน้นในเรื่องความกตัญญู ที่ก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เช่น การทำสุสานหรือฮวงซุ้ยสำหรับบรรพบุรุษของบุพการีที่ล่วงลับ และเทศกาลวันไหว้บรรพบุรุษที่เรียกว่า วันเซ็งเม้ง แต่ปัจจุบันพบว่า ได้มีการปรับความเชื่อเข้ากับวัฒนธรรมไทย ดังเช่นที่ลูกหลานชาวจีนผู้หนึ่งได้กล่าวว่า “...ฉันเป็นคนจีนก็จริง แต่ว่าวัฒนธรรมบางอย่างก็ไม่ได้ปฏิบัติ เพราะว่าสภาพแวดล้อมไม่อำนวย เช่น ในสมัยก่อน บรรพบุรุษของเราเวลาตายไปจะต้องฝัง แต่ตอนนี้มาอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ตอนที่เสียชีวิตก็ไม่ได้ฝัง เพราะเนื่องจากไม่มีที่สำหรับฝัง เลยนำศพไฟเผาที่วัด แต่ก็ไม่ได้ฝังอะไรเพราะถือว่าเราทำบุญให้ตายเหมือนกัน...” (ขนิษฐา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๘) จึงจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์จะมีแนวโน้มในการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับประเพณีการตายและการบูชาบรรพบุรุษตามธรรมเนียมจีนน้อยลง แต่จะนิยมปฏิบัติตามคติทางพุทธศาสนาแบบหินยานตามแบบคนไทยพื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ ประเพณีความเชื่อตามธรรมเนียมจีนอื่น ๆ แม้ว่าจะมีการประพฤติปฏิบัติกันอยู่บ้าง แต่ก็คลายความเคร่งครัดลง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...คนไทยเชื้อสายจีนได้ปฏิบัติตามประเพณีมาตลอด แต่ปฏิบัติตามประเพณี บางอย่างเท่านั้น อาจจะเป็นเพราะมีอาชีพรับราชการก็เลยไม่ต้องปฏิบัติตามประเพณีเคร่งครัด มากนัก เวลาไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษก็ทำตามประเพณี ไม่ได้ขอให้ค้าขายร่ำรวย แต่ยั้งนับถือ บรรพบุรุษมากเพราะเป็นที่รวมจิตใจและคุ้มครองให้เราและครอบครัวมีความสุข ทุกวันนี้คนรุ่น พี่ถ้าไม่ได้ค้าขายก็คงไม่มีการปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อแบบคนจีนอย่างเคร่งครัดนักหรือ กบางประเพณีก็ยังไม่รู้เลยด้วยซ้ำไป เพราะแม่ไม่เคยพาปฏิบัติ เกิดและโตในประเทศไทย ธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติอยู่ส่วนใหญ่ก็เป็นแบบไทยทั้งนั้น...” (จุฑาทากรณ์ อิจูรัตน์. สัมภาษณ์ : ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘)

“...เรื่องความเชื่อก็ยังมีอยู่บ้าง เช่น การดูฤกษ์ยาม การยึดถือความเชื่อแบบจีน เช่น วันชง การทำไม้ดีไม่ถูกโหงวเฮ้งอะไรทำนองนี้ หรือเช่น การใส่หยก การนำยันต์หรือผู้ที่ ได้จากวัดจีนหรือพิธีล้างป่าช้าของคนจีนนำมาพกติดตัว และติดไว้ในรถจะได้เดินทางปลอดภัย บางเรื่องที่ไม่ค่อยรู้พ่อกับแม่จะเป็นคนบอก เช่นเวลาทำอะไรไม่ดีขัดกับความเชื่อของคนจีน การไปร่วมงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานสมาคมคนจีนที่พ่อแม่ปฏิบัติอยู่ คนรุ่นลูก อย่างพวกเราก็คอยทำตามไม่รู้อะไรก็ถาม แต่ไม่ได้ปฏิบัติแบบเคร่งครัดมาก...” (อรัญญา พงศ์ สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของดาร์วิน เมตตาริกานนท์ และสมศักดิ์ ศรี สันติสุข (๒๕๓๒ : ๕๘-๑๐๖) ที่กล่าวถึงชาวจีนในเขตสุขาภิบาลกุคซุมและสุขาภิบาลทรายมูล จังหวัดยโสธร ที่หันมาบูชาพระพุทธรูปและมีแนวโน้มจะมีการไหว้เจ้าน้อยลง แต่จะยังคงยึด มั่นในประเพณีบูชาบรรพบุรุษ โดยเฉพาะในเทศกาลสำคัญ ได้แก่ ตรุษจีน สารทจีน เซ็งเม้ง และที่แสดงให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด คือ ในพิธีศพ นอกจาก ชาวจีนและผู้สืบเชื้อสายจีนจะนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีแล้ว ยังมีการให้ลูกชายบวชหน้าศพ รวมทั้งมีการฌาปนกิจศพตามคตินิยมของไทยที่นับถือพุทธศาสนานิกายหินยาน ดังนั้นจึง ปรากฏว่าชาวจีนหรือผู้สืบเชื้อสายจีนรุ่นหลังจะไม่มีการฝังศพในฮวงซุ้ย และไม่มีพิธีงเด็ก

อาหารการกิน

ในวิถีชีวิตของชาวจีนแล้ว อาหารถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ความเป็น ชาดิอารยะมาช้านาน ทำให้ได้มีการสั่งสมประสบการณ์แก้ไขปรับปรุงวัฒนธรรมด้านอาหารมา นานหลายศตวรรษ ทำให้ชาวจีนมีวัฒนธรรมเรื่องอาหารการกินที่สลับซับซ้อน และประณีตกว่า หลายกลุ่มชน ชาวจีนมิใช่เสพอาหารเพื่อให้อิมท้องเท่านั้น หากแต่แนวความคิดในเรื่องอาหาร เป็นยา ก็เป็นสิ่งที่ยังยึดมั่นมาช้านานเช่นกัน เพราะชาวจีนถือว่าการรับประทานอาหาร บางอย่างสามารถทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ ในขณะที่เดียวกันการรับประทานอาหารบางอย่างก็ สามารถเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยได้เช่นเดียวกัน

ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมด้านอาหารการกินของไทย-จีน ที่เห็นได้เด่นชัดอย่างหนึ่ง คือการบริโภคผักที่ยังไม่ผ่านกระบวนการหมักดอง แต่นำมาปรุงอาหารทันทีเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าคนจีนที่เข้ามาอยู่เมืองไทยใหม่ ๆ นั้น นิยมปลูกผักทั้งไว้ขายและรับประทานเอง ผักที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นผักที่มีรสชาติดกกลาง ๆ เช่น ผักกาด คื่นช่าย กวางตุ้ง ฯลฯ ซึ่งเหมาะสำหรับการนำมาปรุงเป็นต้มจืด ผัด ต่างจากคนไทยซึ่งมักรับประทานผักพื้นเมืองที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามธรรมชาติ และมีกลิ่นรสเฉพาะ ไม่เป็นรสกลางๆแบบผักจีน ดังนั้นอาหารดั้งเดิมของคนไทยพื้นถิ่นจึงไม่มีพวกต้มจืด หรือผัดผัก แต่จะนิยมรับประทานเป็นผักสด แกล่อมกับกับข้าวที่มีรสเผ็ดร้อน เช่น น้ำพริกต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมการกินนี้ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการปรับสภาพวิถีดำรงชีวิตของชาวจีนแต่อย่างใด ดังเช่นที่ นายสุรศักดิ์ ตั้งตระกูลรุ่งโรจน์ ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“...คนจีนเรื่องมีวัฒนธรรมเรื่องอาหารที่เข้มแข็งมาก ในสมัยก่อนตอนที่ผมมาอยู่ที่สุรินทร์ใหม่ ๆ ผมกินอาหารของเขมรสุรินทร์ไม่ได้เลย แต่ทุกวันนี้สบายมากกลับชอบด้วยเข้าไปน้ำพริกปลาร้าบองอร่อยมาก แต่ผมก็ยังกินต้มจืดจ๋าอยู่นะ เพราะเป็นอาหารที่คนจีนขาดไม่ได้ แต่บางครั้งเวลากินและอาหารจืด ๆ มาก ๆ ก็เหมือนจะไม่มีแรงนะทุกวันนี้ แต่เรื่องนี้ก็ถือว่าเป็นการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมของคนจีนกับวัฒนธรรมของคนเขมรได้อย่างกลมกลืนเลยทีเดียว...” (นายสุรศักดิ์ ตั้งตระกูลรุ่งโรจน์. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

การแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของชาวจีนที่เข้ามาในระยะแรก ๆ นอกจากคำบอกเล่าของคนรุ่นเก่าแล้ว ยังอาจศึกษาเทียบเคียงได้จากภาพถ่ายเก่า เช่น ภาพของรองอำมาตย์ตรีขุนศรีสุรินทร์พาณิชย์ (เป็งเคี้ยง แซ่ตั้ง) ต้นตระกูลศรีสุรินทร์ อันเป็นครอบครัวคหบดีจีนรุ่นแรก ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ จากภาพถ่ายเราสามารถศึกษาลักษณะรูปแบบเครื่องแต่งกายรวมทั้งการไว้ผมเปียซึ่งยังเป็นวัฒนธรรมแบบแมนจูอย่างชัดเจน (จอมสุรินทร์. ๒๕๔๘ : ๕) สะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ในยุคแรก ๆ ยังคงมีร่องรอยวัฒนธรรมการแต่งกายแบบเก๋อยู่

หลังจากนั้นการแต่งกายของชาวจีนรุ่นต่อมามีลักษณะเป็นแบบสากลมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้ชายที่มีฐานะ คือ สวมกางเกงขายาว เสื้อสูท ผูกเนคไท ในขณะที่คนทั่วไปก็จะใส่เสื้อแบบคนพื้นถิ่น แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนผู้หนึ่งว่า

“...เรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายสำหรับคนจีนแล้วนะ เขาจะมีเอกลักษณ์การแต่งกายเป็นของตัวเอง ในสมัยก่อนตอนที่มาอยู่ในประเทศไทยนั้น พวกเราจะใช้กางเกงผ้าแพร

กัน คนที่ทำงานเป็นกรรมกรก็ใส่แบบนั้นนะ แต่พออยู่มานานก็ใส่เสื้อผ้าเหมือนคนไทย เพราะเสื้อผ้าแบบที่คนจีนใส่หายาก ต้องตัดเย็บเอง ซึ่งไม่ค่อยมีเวลาทำเพราะต้องทำงานหามรุ่งหามค่ำเลยต้องใส่เสื้อผ้าเหมือนคนไทยพื้นถิ่น แต่ก็ดี สมัยก่อนตอนที่ผมมาถึงผู้ชายเขาไม่ใส่เสื้อนะ แต่ตอนนี้ใส่หมดแล้ว ผู้ชายผู้หญิงกินหมาก ผมก็กินนะ เห็นเขากินก็กินด้วย เพราะว่าเวลาเราไปอยู่กับเขาเราจะต้องทำอะไรให้เหมือนเขา วัฒนธรรมเขาเป็นอย่างไร เราต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของเขา จึงจะอยู่ในประเทศของเขาได้อย่างไม่แปลกแยก...” (ปฐม ปิยะภา. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘)

ภาษา

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยระยะแรก ๆ นั้น บางคนมี ๒ สัญชาติ เนื่องจากประเทศจีนสมัยราชวงศ์ชิงได้ออกพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๕๒ ยืนยันการถือสัญชาติตามสายโลหิต โดยให้ลูกหลานของพ่อที่เป็นจีนถือสัญชาติจีน จนทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องออกพระราชบัญญัติสัญชาติขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ถือหลักการถือสัญชาติตามสายโลหิตแบบจีน แต่กรณีของลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย พระราชบัญญัติได้ระบุไว้ว่า “คนจีนทุกคนที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทย มีสัญชาติไทย” ส่งผลให้ลูกหลานจีนที่อยู่ในเมืองไทยมี ๒ สัญชาติโดยผลของกฎหมายทั้ง ๒ ฉบับนี้

การที่ลูกหลานจีนที่เกิดในเมืองไทยถือสัญชาติจีนด้วยนั้น ทำให้ชาวจีนเหล่านี้ยังคงมีความรักและผูกพันกับประเทศจีนอยู่มาก จึงทำให้บางครอบครัวต้องการปลูกฝังให้ลูกหลานเป็นจีน โดยส่งเข้าเรียนในโรงเรียนจีน มีการเรียนการสอนภาษาจีนและเรื่องเกี่ยวกับประเทศจีน เป็นต้น (นารินทร์ ปริสุทธิวุฒิพร. ๒๕๔๖ : ๖๐)

โรงเรียนจีนในจังหวัดสุรินทร์เดิมมีอยู่ ๑ โรง ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองสุรินทร์ เป็นโรงเรียนราษฎร์ ชื่อว่า ไกวลิบหักหวา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีการก่อตั้งเพิ่มขึ้นอีก ๑ โรงที่ตำบลสำโรงทาบ อำเภอศีขรภูมิ ชื่อว่า โรงเรียน ไ้อ้วกวง เพื่อให้การศึกษาให้แก่บุตรหลานชาวจีน ซึ่งนอกจากจะเป็นการปลูกฝังให้ชาวจีนได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนแล้ว การเรียนรู้ภาษาจีนยังจะเป็นประโยชน์อย่างมากในเรื่องการติดต่อทางการค้า เพราะการค้าส่วนใหญ่อยู่ในมือของชาวจีน

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันความจำเป็นในการเรียนรู้ภาษาจีนเพื่อหวังผลด้านการค้าอาจไม่ใช่เรื่องสำคัญอีกต่อไป เนื่องจากคนจีนในจังหวัดสุรินทร์หลายคนพูดภาษาพื้นเมืองได้ดังเช่นที่ นางภัทรา นิมประทุม ได้กล่าวไว้ว่า

“...ทุกวันนี้คนจีนก็เป็นคนไทยหมดแล้ว เราอยู่เมืองไทย แต่งงานกับคนไทย ลูกออกมาก็เป็นคนไทย ไม่ได้แบ่งแยกหรือกว่าคนไทย หรือคนจีน เพียงแต่ถ้าเป็นคนจีนรุ่นเก่า ๆ หรือคนจีนที่ยังคงรักษาความเป็นจีนอยู่มากหน่อยก็จะพูดไม่ค่อยชัด เวลาเจอกันก็พูดภาษาจีนปนไทย คนไทยแท้ ๆ เป็นแบบไหนป้ายังไม่แน่ใจเลย คนไทยบางคนก็พูดเขมร อย่าง

ในสุรินทร์นี้ก็มิยะเถื่อว่าเป็นคนไทยหรือเปล่า เพราะไม่ใช่คนเขมรนะเป็นคนไทยแต่พูดภาษาเขมร บางคนก็เป็นคนไทยแต่พูดภาษาลาว คนจีนในสุรินทร์ยังพูดภาษาเขมร พูดภาษาลาวเลย โดยเฉพาะคนที่ค้าขายในตลาด ส่วนคนจีนที่มาอยู่ประเทศไทย รุ่นเก่า ๆ อาจพูดไทยไม่ค่อยชัด แต่ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มากี่พูดไทยชัดแล้ว บางคนพูดภาษาจีนไม่ได้เลยทั้ง ๆ ที่พ่อแม่เป็นคนจีน เวลาเข้าโรงเรียนก็เข้าเรียนโรงเรียนที่สอนเป็นภาษาไทย ไม่มีภาษาจีน ลูกหลานคนจีนจำนวนไม่มากหรอกที่ยังไปเรียนโรงเรียนจีนอยู่ ทุกวันนี้คนจีนกับคนไทยก็เลยแยกกันไม่ค่อยออก...” (ภัทรา นิมประทุม. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

๔.๖.๒ ด้านสังคม

ครอบครัว การแต่งงาน

คนจีนในสมัยก่อนนิยมให้ลูกหลานแต่งงานกับคนจีนด้วยกันเอง และ“...นิยมมีลูกชาย เพราะจะได้สืบสกุลช่วยเหลือกิจการค้าต่าง ๆ ได้ ส่วนลูกสาวไม่นิยมมี เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อแต่งงานก็เป็นคนของครอบครัวอื่น แต่ความคิดนี้ในปัจจุบันก็มีการผสมผสานกับความคิดของคนไทยและเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีนไปแล้ว...” (สุรศักดิ์ ตั้งตระกูลรุ่งโรจน์. สัมภาษณ์ : ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

จึงจะเห็นได้ว่าปัจจุบัน ลูกหลานจีนในสุรินทร์มีโอกาสเลือกคู่ครองมากกว่าในอดีตและมีการแต่งงานกับคนไทยหรือคนพื้นถิ่นมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม กล่าวคือ มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนลดน้อยลง และขั้นตอนการปฏิบัติขยับย่อลง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าคู่สมรสมีเชื้อสายจีนหรือไม่ ถ้าคู่สมรสมีเชื้อสายไทยส่วนใหญ่จะแต่งงานตามแบบไทย นอกจากนี้ยังพบว่า จากเดิมที่เมื่อแต่งงานแล้ว ตามธรรมเนียมจีนเจ้าสาวจะต้องมาอยู่บ้านฝ่ายเจ้าบ่าวนั้น ปัจจุบัน คู่สมรสมักจะนิยมแยกครอบครัวออกมาต่างหาก พร้อมทั้งมีค่านิยมแบบสมัยใหม่ คือการมีครอบครัวขนาดเล็ก รวมทั้งมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญระหว่างลูกผู้ชาย และลูกผู้หญิงเท่า ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของดาร์ตัน เมตตาริกานนท์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๓๒ : ๘๘-๑๐๖) ที่ศึกษาเปรียบเทียบชาวจีนในเขตสุขาภิบาลอุดรและสุขาภิบาลทรายมูล จังหวัดยโสธร และพบว่าในพิธีแต่งงานของชาวจีนในเขตสุขาภิบาลทรายมูล ได้มีการยกเลิกพิธีการบางขั้นตอน ได้แก่ การประกาศตัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การคารวะน้ำชา การตั้งงู นอกจากนี้แล้ว ชาวจีนบางครอบครัวยังทำพิธีแต่งงานแบบไทยอีสาน มีการบายศรีสู่ขวัญผวนกเข้าไปด้วย และภายหลังคู่สมรสนิยมแยกครอบครัวออกมาต่างหาก

กล่าวโดยสรุป คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์มีการปรับตัวและการผสมกลมกลืนทั้งในด้านวิถีชีวิตและด้านสังคม ให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการผสมกลมกลืนกันได้เป็นอย่างดีปราศจากข้อขัดแย้ง ทั้งนี้ ในทางตรงกันข้าม

วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในที่เข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์บางอย่าง ก็ได้รับการยอมรับจากคนพื้นถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ด้วยเช่นกัน

๔.๗ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนและการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีน

ชาวจีนรุ่นลูกที่เกิดในประเทศไทยภายใต้สภาพสังคมและวัฒนธรรมแบบไทย ทำให้ความเป็นจีนที่ถูกนำเข้ามาตั้งแต่คนจีนรุ่นแรก ๆ ค่อย ๆ เสื่อมสลายลง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนในจังหวัดสุรินทร์สามารถผสมกลมกลืนและปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีนั้น อาจเกิดจากสาเหตุดังนี้

๔.๗.๑ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความต้องการที่จะทำการค้าขายของคนจีนเป็นสาเหตุที่ทำให้คนจีนต้องมีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดกับคนพื้นเมืองทั้งในฐานะผู้ซื้อและผู้ขาย ก่อให้เกิดการมีกิจกรรมร่วมกันในสังคม ทำให้เกิดการกลมกลืนทางวัฒนธรรมกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่ภาษาพูด จึงไม่น่าแปลกใจที่คนจีนจะพูดภาษาท้องถิ่นได้ ซึ่งเห็นได้ชัดจากคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...คนจีนในสุรินทร์ยังพูดภาษาเขมร พูดภาษาลาวเลยโดยเฉพาะคนที่ค้าขายในตลาด...” (ภัทรา นุ่มประทุม, สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘)

๔.๗.๒ ปัจจัยด้านสังคม กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนและการปรับตัวเข้าหากัน ชาวจีนและลูกหลานจีนในประเทศไทยได้ซึมซับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากหลาย ๆ ทาง เช่น ทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ นอกจากนี้ การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ก็อาจทำให้มีการยอมรับวัฒนธรรมอีกฝ่ายหนึ่งไปปฏิบัติได้โดยง่าย

๔.๗.๓ ปัจจัยด้านศาสนาและความเชื่อ ซึ่งมีพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม กล่าวคือ ทั้งคนไทยพื้นถิ่นและคนจีนล้วนนับถือพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันออกไปบ้างในแง่ของหลักปฏิบัติในนิกาย ที่คนไทยนับถือพุทธศาสนาแบบหินยาน ขณะที่คนจีนนับถือพุทธศาสนาแบบมหายาน แต่ก็ยังถือว่าเป็นคนพุทธด้วยกัน และคนจีนในรุ่นหลัง ๆ ก็เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาแบบหินยานแล้วเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากการที่มีการปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อในทางพุทธศาสนา มหายาน ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื้อ ลดน้อยลง ขณะเดียวกันก็มีการปฏิบัติตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนาหินยานตามแบบคนไทยพื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้น

บทที่ ๕

สรุป

การศึกษารับปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์
๒. เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์
๓. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

ความสำคัญของการวิจัย

ทำให้ทราบถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน และวิถีชีวิตในด้านสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนถึงประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งข้อมูลที่ได้ดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจวิถีคิด และวัฒนธรรมของคนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนไทยและคนจีนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ ในจังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ การปรับตัวด้านวิถีชีวิต เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย อาหารการกิน ประเพณี พิธีกรรม ศาสนาและความเชื่อ และการปรับตัวด้านสังคม เช่น การแต่งงาน ระบบครอบครัว และการปฏิสัมพันธ์

สรุปผล

จากการศึกษารับปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ประวัติความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่าการอพยพเข้ามาก่อตัวเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์ ว่ามีสาเหตุหลักส่วนหนึ่งมาจากปัญหาภัยสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง ๕๔ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๙๒ นับตั้งแต่ยุคการปฏิวัติประชาธิปไตยสมัย ดร. ชุนยัดเซ็น การปฏิวัติคอมมิวนิสต์โดยเหมาเจ๋อตุง และโดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุก

เข้าประเทศจีน ทำให้ชาวจีนในจังหวัดแต้จิ๋ว มณฑลกว่างตุ้ง อพยพลี้ภัยเข้ามายังประเทศไทย เป็นจำนวนมาก การเดินทางเข้ามาของชาวจีนเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๒ สาย คือ ทางเรือมาขึ้นฝั่งที่กรุงเทพฯ และทางบกโดยผ่านเข้ามาทางเวียดนามและลาว

สำหรับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในจังหวัดสุรินทร์อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงกว้างๆ คือ ช่วงก่อนการสร้างสถานีรถไฟผ่านเมืองสุรินทร์ (ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๕) และช่วงหลังจากมีการสร้างทางรถไฟมาถึงเมืองสุรินทร์แล้ว (พ.ศ. ๒๔๖๕ – ปัจจุบัน)

ชาวจีนรุ่นแรกๆ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ หรือเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปีมาแล้ว และหลังจากที่รัฐบาลได้ก่อสร้างขยายเส้นทางรถไฟต่อจากสถานีนครราชสีมามายังเมืองสุรินทร์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ทำให้ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาทำมาหากินมากขึ้น ดังปรากฏมีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาตั้งยู่จางรับซื้อสินค้าจากชาวบ้านเพื่อส่งไปยังนครราชสีมาโดยทางรถไฟจำนวนมาก

คนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์หลังจากที่มีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่มีเพื่อนหรือญาติพี่น้องอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และได้รับการชักชวนให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน เช่น ครอบครัวของนายประเสริฐ จรัสศรีกุล ครอบครัวของนางจุฑารัตน์ อิฐรัตน์

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่อพยพจากประเทศจีนเข้ามาประเทศไทย แล้วเดินทางต่อมาตามเส้นทางต่างๆ จนมาถึงจังหวัดสุรินทร์ แล้วตั้งรกรากอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จนถึงปัจจุบัน เช่น ครอบครัวของนายก๊กซิง เกียรติพนดี

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและได้ประกอบอาชีพทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดอื่นก่อน จึงย้ายเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เช่น ครอบครัวของนายศรชัย พงศ์สะอาด ครอบครัวของนายชยุตชัย แซ่ ครอบครัวของนางชยุต เอ็ง แซ่ลือ เป็นต้น

๒. วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

๒.๑ ด้านสังคม

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในด้านสังคมนั้น จากการศึกษา พบว่า ในสังคมของคนจีนมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ในเรื่องของการอบรมสั่งสอนหลักคุณธรรมสำคัญให้แก่บุตรหลานในเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ เคารพผู้ใหญ่ และมีความขยัน อดทนในการทำงานหรือทำกิจการทุกอย่าง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะในหมู่ของคนจีนด้วยกัน จะต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุกๆ อย่างที่สามารถช่วยเหลือได้ สอนให้มีความสำนึกในแผ่นดินเกิดของตนเอง ความขยัน อดทนในหน้าที่การงาน รวมทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมทั่วไป

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ไม่เพียงแต่มีการช่วยเหลือหรือรวมกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังมีการปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น หรือคนไทยในจังหวัดสุรินทร์ด้วย มีการช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันในลักษณะที่เป็นมิตรและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน

๒.๒ ด้านศาสนาและความเชื่อ

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ในด้านความเชื่อ จากการศึกษาโดยภาพรวมแล้วคนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้จะมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและเทพเจ้าเป็นอย่างมาก ประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ จะมุ่งเน้นไปที่การเซ่นไหว้และบูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนใจของคนไทยเชื้อสายจีนไม่ให้ลืมที่จะระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และให้มีความกตัญญูอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าบรรพบุรุษจะล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้คนไทยเชื้อสายจีนยังมีความเชื่ออยู่ว่า ถ้าปฏิบัติเช่นนี้แล้วจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ชีวิตเป็นสิริมงคลลูกหลานก็จะเจริญก้าวหน้าในอนาคต

๒.๓ ด้านเศรษฐกิจ

อาจกล่าวได้ว่า แรงผลักดันให้คนจีนก้าวไปสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ นอกจากต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว ก็คือ คุณสมบัติที่นำคิดตัวมา โดยเฉพาะในเรื่องของความขยันและอดทน ความประหยัดมัธยัสถ์ รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คนจีนด้วยกัน ประกอบกับความยากลำบากที่เคยประสบมาในแผ่นดินเกิด ได้กลายเป็นแรงผลักดันให้คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้มีกำลัง แรงใจ ในการต่อสู้ดิ้นรน จนประสบความสำเร็จและมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงในปัจจุบัน

๒.๔ ด้านวัฒนธรรมประเพณี

คนจีนได้ชื่อว่าเป็นชนชาติที่มีความเคารพและนับถือประเพณีของตนเองอย่างเคร่งครัดถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้อาศัยอยู่ในดินแดนที่เกิดแต่ก็ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีที่ได้รับการปลูกฝังจากบรรพบุรุษกันอย่างเคร่งครัด ประเพณีที่คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนกระทั่งปัจจุบัน ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เซ็งเม้ง ไหว้ขนมจ่าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ ไหว้เจ้าประจำปี ตามภาษาจีนเรียก ๘

เทศกาลนี้ว่า “ไป๋โย่ย” นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมในรอบชีวิตซึ่งมีอยู่หลายพิธีกรรม แต่ที่กลุ่มชาติพันธุ์จีนในประเทศไทยรวมทั้งในจังหวัดสุรินทร์ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบันมี ๔ พิธีกรรม ได้แก่ พิธีรับขวัญเด็ก พิธีแต่งงาน พิธีผ่านช่วงอายุหรือเซซิด และพิธีเกี่ยวกับการตายหรือพิธีงเด็ก

๓. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์

๓.๑ ด้านวิถีชีวิต

ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ

ชาวจีนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ได้นำเอาระบบความเชื่อทางศาสนาเข้ามาด้วย ได้แก่ ศาสนาพุทธแบบมหายานและโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในลัทธิเต๋าและขงจื้อที่เน้นในเรื่องความกตัญญู ที่ก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เช่น การทำสุสานหรือฮวงซุ้ยสำหรับบรรพบุรุษของบุพการีที่ล่วงลับ และเทศกาลวันไหว้บรรพบุรุษที่เรียกว่า วันเซ็งเม้ง แต่ปัจจุบันพบว่า ได้มีการปรับความเชื่อเข้ากับวัฒนธรรมไทย ดังจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์จะมีแนวโน้มในการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับประเพณีการตายและการบูชาบรรพบุรุษตามธรรมเนียมจีนน้อยลง แต่จะนิยมปฏิบัติตามคติทางพุทธศาสนาแบบหินยานตามแบบคนไทยพื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เช่นเดียวกับประเพณีพิธีกรรมตามธรรมเนียมจีนอื่น ๆ ที่แม้ว่าจะมีมากในคนจีนรุ่นแรกเพียงใด ก็ไม่อาจสกัดกั้นการรับวัฒนธรรมของคนไทยพื้นถิ่นของลูกหลานจีนรุ่นใหม่ได้ เนื่องจากคนรุ่นใหม่เกิดและเติบโตขึ้นในอีกสังคมหนึ่งซึ่งต่างจากบรรพบุรุษ บางกลุ่มอาจปฏิเสธบทบาททางวัฒนธรรมเดิมและรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาประพุดปฏิบัติ และมีแนวโน้มว่ายิ่งต่างรุ่นต่างอายุกันมากเท่าไร ความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็มีมากขึ้น จนในที่สุดลูกหลานจีนในรุ่นหลัง ๆ อาจไม่ยอมรับตัวเองว่าเป็นชาวจีนหรือสืบเชื้อสายจีนอีกต่อไป

วิถีการดำรงชีวิต

จากความต้องการที่จะติดต่อค้าขายกับคนพื้นถิ่น ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์เรียนรู้ที่จะพูดภาษาท้องถิ่น คือ ภาษาลาวและภาษาเขมร เรียนรู้ที่จะรับวัฒนธรรมด้านอาหารการกินจากท้องถิ่น ในเรื่องการแต่งกาย แม้ว่าชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ในยุคแรก ๆ ยังคงมีร่องรอยวัฒนธรรมการแต่งกายแบบเก่าอยู่ แต่ไม่นานหลังจากนั้นก็จะมีลักษณะเป็นแบบสากลมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้ชายที่มีฐานะ คือ สวมกางเกงขายาว เสื้อสูท ผูกเนคไท ในขณะที่คนทั่วไปก็จะใส่เสื้อแบบคนพื้นถิ่น แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้ไม่เกิดความแปลกแยก

๓.๒ ด้านสังคม

คนจีนในสมัยก่อนนิยมให้ลูกหลานแต่งงานกับคนจีนด้วยกันเองและไม่นิยมมีลูกสาว แต่ปัจจุบัน ลูกหลานจีนในสุรินทร์มีโอกาสเลือกคู่ครองมากกว่าในอดีตและมีการแต่งงานกับคนไทยหรือคนพื้นถิ่นมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม กล่าวคือ มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนลดน้อยลง และขั้นตอนการปฏิบัติย่นย่อลง นอกจากนี้ยังพบว่า จากเดิมที่เมื่อแต่งงานแล้ว ตามธรรมเนียมจีนเจ้าสาวจะต้องมาอยู่บ้านฝ่าย

เจ้าบ่าวนั้น ปัจจุบัน คู่สมรสมักจะนิยมแยกครอบครัวออกมาต่างหาก พร้อมทั้งมีค่านิยมแบบสมัยใหม่ คือการมีครอบครัวขนาดเล็ก รวมทั้งมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญระหว่างลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงเท่า ๆ กัน

กล่าวโดยสรุป คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ได้มีการผสมผสานกลมกลืนของวัฒนธรรมของตนเองให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่น วัฒนธรรมจีนบางอย่างก็มีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับยุคสมัย ความคุ้นเคยกับผู้คนและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น จนทำให้ลูกหลานจีนในไทยปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนที่แตกต่างไปจากบรรพบุรุษและต่างไปจากชาวจีนในที่อื่นๆ จนกลายมาเป็น “คนอีสานเชื้อสายจีน” ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ และคณะ. รายงานการวิจัยสนองพระราชประสงค์ เรื่องนครศรีธรรมราช.

กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ขจัตถ์ บุษย์พัฒน์. **ชนกลุ่มน้อยในไทย**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๑๘.

_____. **ชาวจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๑๗.

ขจีรัตน์ ไอรำวัฒนวัฒน์. **ความสำคัญทางการเมืองของเมืองนครราชสีมา บทบาทของเจ้าเมือง**

ตระกูล ณ ราชสีมา ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๓๒๘. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา

บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์**

เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : มปป, ๒๕๔๒.

กีกฤทธิ ปราโมช. **คนจีนโพ้นทะเลไกล**. กรุงเทพมหานคร : กุสุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๘.

จิตรา ก่อฉันทเกียรติ. **ตั้งหนังก้อย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์, ๒๕๔๐.

เจษฎา โลหอุจน์จิตร. **“บทบาทชาวจีนในเศรษฐกิจไทย” คนจีน ๒๐๐ ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร**.

กรุงเทพฯ : ศิริชัยการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๔๓.

ชลิต วิพันธ์พร. **การอพยพย้ายในดินแดนอีสานระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๒๑ – ๒๔๕๓**. ปริญญา

นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕.

ชุมพล แนวจำปา. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน พ.ศ. ๒๔๔๓ –**

๒๔๖๘. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. **ชาวจีนในอำเภอสองแห่งของจังหวัดยโสธร : การศึกษาเปรียบเทียบ**

เฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,

๒๕๓๒.

ถ้วน ถี่เชิง. **การสำรวจศาลเจ้าจีนในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม

พระเกียรติ, ๒๕๔๑.

_____. **บทบาทของชาวจีนไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันตก :**

ศึกษกรณีจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวพระเกียรติ, ๒๕๔๐.

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.

ทวี วีระวงศ์เสรี. **สถานทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

- นงลักษณ์ ลิ้มศิริ. **ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๔๔๕**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.
- นภดล ลิ้มสุรัตน์. “คนจีนค้าขายอย่างไร” **เพิ่มผลผลิต**. (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๓๒).
- นาริรัตน์ ปรีสุทธิวุฒิชัยพร. **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ คนจีนกับการขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำชี**. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๔๖.
- นิราศ ศรีขาวรส. **พัฒนาการรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๔๑.
- นิก สุนทรชัย **กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนต่างด้าวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓ – ๒๕๑๑)**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวพระเกียรติ, ๒๕๔๓.
- บรรณ สวันตรัจจ์. **พงศาวดารเมืองสุรินทร์**. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายไสว ประดูลอนันท์ ณ เมรุวัดนหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ๒๕๑๗.
- บุญช่วย อัดถากร. **ประวัติศาสตร์แห่งภาคอีสาน และมหาสารคาม**. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ บุญช่วย อัดถากร ๓ กันยายน ๒๕๑๒. กรุงเทพฯ : จินตทัศน์, ๒๕๑๒.
- ประกอบ ผลงาม. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรอินไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- ประชาชาติธุรกิจ. **พลิกตำนานต้นเค้ ๕๐ แห่ง**. กรุงเทพฯ : ประชาชาติธุรกิจ, ๒๕๓๕.
- ประสาน กำจรเมฆกุล. **ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๗.
- ประสิทธิ์ แก้วสิงห์. **ประวัติศาสตร์สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๐.
- ปรารธนา โกเมน. **สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๔๐ – ๒๔๘๘**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- ปรีชา วรเศรษฐสิน. “วิถีชีวิตชุมชนชาวจีนเมืองสุรินทร์” **วารสารเมืองโบราณ**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๗).
- พลกุล อังกินันท์. **บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษาระธานมิตร. ๒๕๑๕.
- พวงไข่มุกข์ คุณารัตนพุกข์. **ความสำคัญของเมืองนครราชสีมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๑๑ – ๒๔๕๓**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

- เพ็ญแข กชเดช. **บทบาททางเศรษฐกิจของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๔๐**. วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๔๑.
- ไพฑูรย์ มีกุล. “**การปฏิรูปการปกครองหัวเมืองลาว ราว พ.ศ. ๒๔๓๔ – ๒๔๓๖.**” ใน **อีสานศึกษา** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๘.
- ไพโรจน์ บุญผูก. “**ทะเบียนศาลเจ้า : มูลเหตุกำเนิดและความเป็นมาที่น่ารู้**” **นิตยสารท้องถิ่น**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๕ (ตุลาคม ๒๕๓๗)
- ภูวคล ทรงประเสริฐ **นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐)** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- มนตรี เตชะมโน. **เชียงใหม่ : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.
- มนัส โอภาส. “**คนจีนมาถึงเมืองไทย**” **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗).
- มัลลิกา เรื่องระพี. **บทบาทของชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยในสมัยรัชกาลที่ ๑-๔**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๘.
- ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. “**รองอมาตย์ตรีขุนศรีสุรินทร์พาศิขย์ ต้นธารตระกูลศรีสุรินทร์**” **จุลสารจอมสุรินทร์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒๔ (มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๔๘).
- โยชีกาว่า โทชิฮารุ. “**วัฒนธรรมจีนที่มีต่อการก่อตัวของกรุงเทพฯ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕**” **วารสารธรรมศาสตร์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๓๔).
- ยุพดี จรรย์านนท์. **การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๒.
- ยุพิน คล้ายมนต์. **อิทธิพลวัฒนธรรมจีนที่มีต่อไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.
- รุ่งจิต ปรัชญาสันติ. **การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต และบทบาทชาวจีนในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างพ.ศ. ๒๔๕๐-๒๕๓๕**. วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๔๒.
- ลิขิต ธีรเวคิน. **ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, ๒๕๒๑.
- วนิดา เจริญสุข. **การดำเนินการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนจีนในการประกอบธุรกิจและช่วยเหลือสังคม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.
- วรเทพ สันติวรวิทย์. **วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

วัฒนธรรมสุรินทร์, สำนักงาน “ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์” (ออนไลน์)

<http://www.geocities.com/tbsurin/>. ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๘.

วิโรจน์ หีบแก้ว. **ประวัติศาสตร์อีสานบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนกลาง** ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๕ –

๒๔๔๓. ปรินท์นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, ๒๕๒๕.

วิลาศ โภธิสาร. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคมบริเวณชุมชนทุ่งกุลา** ระหว่าง พ.ศ.

๒๔๖๕ – ๒๕๓๗. งานวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๓๕.

ไวพจน์ ชันสุวรรณ. **บทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนเขตเทศบาลเมือง**

มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

ศรีศักร วัลลิโภดม. “คนจีนในเมืองไทย” **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ (กุมภาพันธ์

๒๕๓๑).

_____ . **พัฒนาการทางสังคม - วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๔๔.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล “ชุมชนจีนในกรุงเทพฯ” (ออนไลน์). <http://www.thai-d.com/siamchina/>.

สืบค้น ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๘.

สมบัติ พลายน้อย. “คนจีนครั้งสร้างกรุง” **วารสารเมืองโบราณ**. (สิงหาคม- กันยายน ๒๕๒๒)

สกินเนอร์ จี วิลเลียม. **สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. แปลโดย พรรณี

ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

สาวิตรี ทันทะสุด. “ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทย จีน และตะวันตก ในกรุงเทพฯ พ.ศ.

๒๓๕๘-๒๔๕๓” **วารสารอักษรศาสตร์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๒๘).

สุชาดา ตันตสุรฤกษ์. **โพยก๊วน การส่งเงินกลับบ้านโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ

: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สุคนธ์ อรุณล้ำเลิศ. “คนจีนแต่จิวในประเทศไทย” **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๘

(มิถุนายน ๒๕๓๑).

สุภางค์ จันทรานิช. **ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน**. สถาบันเอเชียศึกษา

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์. “ทำไมคนไทยค้าขายสู้คนจีนไม่ได้” **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. (ธันวาคม

๒๕๒๖).

สุทัศน์ กองทรัพย์. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,

๒๕๔๓.

สุนทรเชษฐ์ (นามแฝง). **ยุทธชัยไทยรบพวนในสมรภูมิเขมร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์, ๒๕๓๕.

สุนิสา สุขชี. **บทบาทบรรษัทข้ามชาติไทยในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย – จีน พ.ศ. ๒๕๒๔ – ๒๕๓๕** กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุพิน สอนองฝัน. **ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองในอีสานตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๑๗๕๒ – ๒๓๕๔).** วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๓.

สุวิทย์ ธีศาสวัต. **ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศส ร.ศ. ๑๑๒ – ๑๒๖** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๓.

ไสว วิศวานันท์. **ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคเดนมาร์กที่เฉาซบ สมัยที่สอง ทำเรือชานโถว (พ.ศ. ๒๔๐๓ – ๒๔๕๒) หรือ ค.ศ. ๑๘๖๐ – ๑๘๔๕.** กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

หวาง เสี่ยวเยียน. “สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ” **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (มกราคม ๒๕๓๐).**

หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติมหาวิทยาลัย. **ความสัมพันธ์ไทย-จีนภายใต้พระบรมโพธิสมภาร.** จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ ๒๕๔๒.

อรรถพล สาครุ่ม. **ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ชาวจีนกับผู้ปกครอง ความเชื่อ พิธีกรรม ในศาลเจ้าจีนจังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

อมรวงษ์วิจิตร, หม่อม. “พงศาวดารหัวเมืองอีสาน” **ประชุมพงศาวดารภาค ๔ และประวัติท้องที่จังหวัดมหาสารคาม.** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระสวามุณี เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม, ๘ มีนาคม ๒๕๐๖.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ก๊กซิง เกียรติทนต์. สัมภาษณ์ : ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๒. กำพล อมรกาญจนวัฒน์. สัมภาษณ์ : ๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๓. กิมตั้ง แซ่ไคว. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘.
๔. ขนิษฐา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๕. ขวัญจิต ตั้งพรรณวงศ์. สัมภาษณ์ : ๔ เมษายน ๒๕๔๘.
๖. คุณธน วงศ์อารีสันติ. สัมภาษณ์ : ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๘.
๗. เจ็กเอ็ง แซ่ฮึง. สัมภาษณ์ : ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๘. จิตวัฒน์ อิงพงษ์พันธ์. สัมภาษณ์ : ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๘.

๕. จุฬาทารณ์ อธิรัตน์. สัมภาษณ์ : ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๑๐. เจริญ สุกรเวทย์ศิริ. สัมภาษณ์ : ๒๑ เมษายน ๒๕๔๘.
๑๑. เฉียงเส็ง แซ่อึ้ง. สัมภาษณ์ : ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๑๒. ชัยเชษฐ จีรุงเรืองกิจ. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘.
๑๓. ชัยยุทธ วรรณเทพสกุล. สัมภาษณ์ : ๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๑๔. ชาญชัย จันทเวทย์ศิริ. สัมภาษณ์ : ๒๗ เมษายน ๒๕๔๘.
๑๕. ชูยเชียง แซ่ถิ่ม. สัมภาษณ์ : ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๑๖. ชูยเอ็ง แซ่ลือ. สัมภาษณ์ : ๗ มีนาคม ๒๕๔๘.
๑๗. ชูอิม แซ่อึ้ง. สัมภาษณ์ : ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๑๘. เชียะเอ็ง แซ่อึ้ง. สัมภาษณ์ : ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๑๙. ตวน ศิริเจริญรัตน์. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘.
๒๐. ทันณุนนท์ เกียรติไกรสิน. สัมภาษณ์ : ๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๒๑. นำชัย เตียวเจริญโสภา. สัมภาษณ์ : ๒๗ เมษายน ๒๕๔๘.
๒๒. เนตรทราย ททรัพย์โกล. สัมภาษณ์ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๘.
๒๓. บักฮุ่ย แซ่ตั้ง. สัมภาษณ์ : ๑๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๒๔. บุญเฮา พิทักษ์เศรษฐการ. สัมภาษณ์ : ๒๗ เมษายน ๒๕๔๘.
๒๕. แบน ชินวัฒน์. สัมภาษณ์ : ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๒๖. ปฐม ปิยะภานนท์. สัมภาษณ์ : ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๘.
๒๗. ประทวน ธนานวงค์. สัมภาษณ์ : ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๒๘. ประพจน์ แซ่ตั้ง. สัมภาษณ์ : ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๒๙. ประสิทธิ์ เหลืองพัฒนผดุง. สัมภาษณ์ : ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๓๐. ประเสริฐ จรัสศรีสกุล. สัมภาษณ์ : ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๓๑. ประเสริฐ เศรษฐวิวัฒน์ชัย. สัมภาษณ์ : ๑๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๓๒. พรทิพย์ จันทร์เจริญชัย. สัมภาษณ์ : ๔ เมษายน ๒๕๔๘.
๓๓. พิทักษ์ กิจบัญญัติอนันท์. สัมภาษณ์ : ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘.
๓๔. ภัทรา นิมประทุม. สัมภาษณ์ : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๓๕. มาลี จันทระสรชัย. สัมภาษณ์ : ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๓๖. ยงเชียบ สัมพันธ์ศิริกุล. สัมภาษณ์ : ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๓๗. ยงตุน พิษณุวงษ์. สัมภาษณ์ : ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๓๘. ยุทธนา แซ่ไคว. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘.
๓๙. ยุวดี รุ่งโรจน์ไพศาล. สัมภาษณ์ : ๗ มีนาคม ๒๕๔๘.
๔๐. รัชณี พิษณุวงค์. สัมภาษณ์ : ๔ เมษายน ๒๕๔๘.

๔๑. ตะเขียด เตียวเจริญโสภา. สัมภาษณ์ : ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๔๒. เต็ก ยาวีเศษกุล. สัมภาษณ์ : ๒๑ เมษายน ๒๕๔๘.
๔๓. ศรชัย พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๔๔. ศศิธร สุขศรี. สัมภาษณ์ : ๔ เมษายน ๒๕๔๘.
๔๕. เศรษฐ จันทรเศรษฐี. สัมภาษณ์ : ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๔๖. สมหวัง หล่อเกษมสานต์. สัมภาษณ์ : ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๘.
๔๗. สอากค์ สกุกอสิริยาพร. สัมภาษณ์ : ๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๔๘. สิ้นชัย ธนสมุทร. สัมภาษณ์ : ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๔๙. สมศักดิ์ หวังสุธรรม. สัมภาษณ์ : ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๘.
๕๐. สุรศักดิ์ ตั้งตระกูลรุ่งโรจน์. สัมภาษณ์ : ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๕๑. สุรศักดิ์ ศิริเจริญรัตน์. สัมภาษณ์ : ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๕๒. สุรางค์ ศรีธีระชัยกุล. สัมภาษณ์ : ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๕๓. สุวิทย์ กิจอนันท์. สัมภาษณ์ : ๒๑ เมษายน ๒๕๔๘.
๕๔. หัง พิษณุวงษ์. สัมภาษณ์ : ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘.
๕๕. หุ่ยซอง แซ่ตั้ง. สัมภาษณ์ : ๑๕ เมษายน ๒๕๔๘.
๕๖. เหม่งฮุ่ย แซ่จิ่ง. สัมภาษณ์ : ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘.
๕๗. อนงค์ แซ่ตั้ง. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘.
๕๘. อรัญญา พงศ์สะอาด. สัมภาษณ์ : ๑๕ มีนาคม ๒๕๔๘.
๕๙. อานันท์ เตียวเจริญโสภา. สัมภาษณ์ : ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘.
๖๐. อำนวย กิจอนันต์ทวี. สัมภาษณ์ : ๗ มีนาคม ๒๕๔๘.

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ นายกฤษฎา พิณศรี
เกิด ๕ สิงหาคม ๒๕๐๕
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน อาจารย์ระดับ ๗
สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์
จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๐๐๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๐ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) เกียรตินิยมอันดับ
๒ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. ๒๕๓๒ ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. ๒๕๔๑ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

ผู้ช่วยวิจัย

ชื่อ นางสาวชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์
เกิด ๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๐
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ประกอบอาชีพส่วนตัว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน ๒๕๔ ถนนภักดีชุมพล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
สุรินทร์ ๓๒๐๐๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๖ ครุศาสตร์บัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) สถาบันราชภัฏ
สุรินทร์
พ.ศ. ๒๕๔๘ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและพัฒนาท้องถิ่น)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์